

วัน “ปรีดี พนมยงค์”

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๗

ธรรมศาสตร์ ๖๐ ปี
ชมรม ต.ม.ธ.ภ. สัมพันธ์ ๑๐ ปี

“ณ ที่นี้ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เวลาบ่ายรุ่ง
คณะราษฎรได้ก่อกำเนิดรัฐธรรมนูญเพื่อความเจริญของชาติ”

หมุดนี้เป็นจุดที่หัวหน้าคณะราษฎรยืนอ่านแถลงการณ์
ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งฝังอยู่ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า
เบื้องซ้ายของพระรูป หน้าประตูสนามเสือป่า

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจารี

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike BY-NC-SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

นโยบายหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร

๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่นเอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก

๓. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุก ๆ คนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

๔. จะต้องให้ราษฎรได้สิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่ให้พวกเจ้ามีสิทธิยิ่งกว่าราษฎรเช่นที่เป็นอยู่)

๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าวข้างต้น

๖. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

**“ณ ที่นี้ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เวลาบ่าย ๖ โมง
คณะราษฎรได้ก่อกำเนิดรัฐธรรมนูญ เพื่อความเจริญของชาติ”**

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๖ ได้ร่วมไม้ร่วมมือ และหน้าอนุสาวรีย์

ชมรม ต.ม.ธ.ก.สัมพันธ์ วางพุ่มดอกไม้ และองค์ปาฐก
หน้าอนุสาวรีย์

อธิการบดี มธ. และ ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ เมื่อวันคล้ายวันเกิด
ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์

สถาบัน ปรีดี พนมยงค์ ๖๕/๑ ซอยทองหล่อ สุขุมวิท ๕๕ กทม.

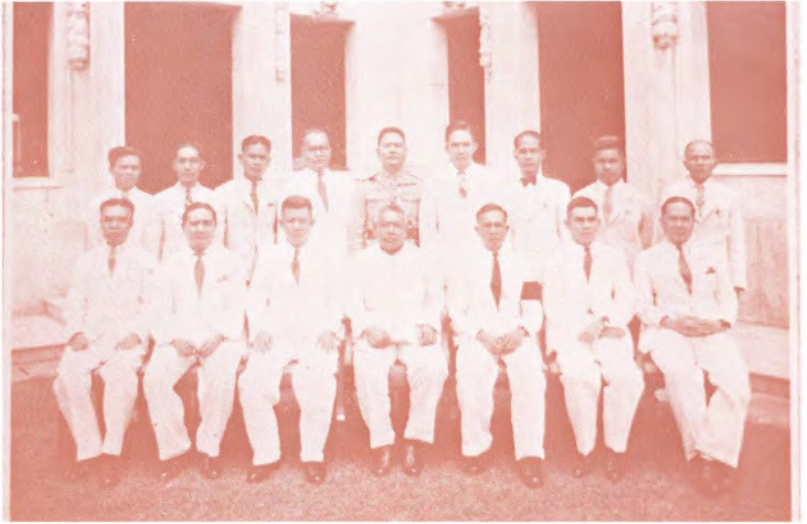

หลิวยูชี นักไวโอลินเอกของจีน
มาแสดงที่ห้องประชุม เอยูเอ. และที่ มธ.

พระภิกษุสงฆ์สวดมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล
และร่วมกันถวายสังฆทาน ที่สถาบัน ปรีดี พนมยงค์
เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗

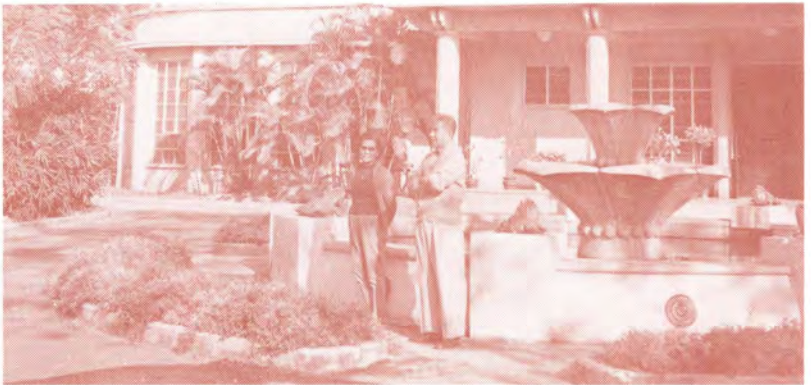
คณะรัฐมนตรีชุดแรกของ พลเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

ภาพครอบครัวพร้อมหน้าของท่านผู้ประศาสน์การ ระยะเวลา
ในต่างประเทศ

ระหว่างการปรึกษาข้อราชการ และหารื่องานของเสรีไทย

ช่วงหนึ่งของพ่อกับแม่อยู่ในประเทศจีน

สารบัญ

ท่านอาจารย์ปรีดีฯ กับการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมไทย	๑๕
ศ. นิคม จันทรวาทุร	
ผมบังเอิญอยู่ที่นั่นด้วย	๒๔
ศ. บำรุงพงศ์	
ท่านปรีดีฯ กับการริเริ่มเสริมสร้างอำนาจทางการคลังของรัฐสภา	๓๖
ศ.ดร. อิศระ นิตินันท์ประภาส	
ลายพระหัตถ์ของหม่อมเจ้าศุภสวสดี สวัสดิวัตน์	
เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๐	๕๘
สี่บทจดหมายรณรงค์ประชาธิปไตย รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์	๗๗
สัมพันธ์ พี่ประติษฐ์	
เพราะท่านปรีดี...จึงมีศิษย์เก่าคนนี้	๘๙
ดร.ณิ แฮลิ่ว	
ปรีดี พนมยงค์ กับแนวคิดในการสร้าง	
ความชอบธรรมในสังคมไทย	๙๕
พรรคธรรมาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	
จดหมายจากเมืองจีน	๑๐๒
วาณี พนมยงค์ - สายประติษฐ์ แปล	
คุณูปการของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์	
ในทัศนะของคนรุ่นใหม่	๑๑๘
ประทวน ต้นอุดม	
ประวัติ ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์	๑๒๒
สุภัทร สุคนธ์วัต	
ชาญ แก้วชูใส	

ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ กับศิษย์ ต.ม.ธ.ก.	๑๓๒
ศ. วารี หะวานนท์	
กำหนดการจัดงาน วันคนดีศรีอยุธยา	๑๓๔
กำหนดการ วันปรีดี ๖๐ ปีธรรมศาสตร์	๑๓๖
คำสั่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน	
วันปรีดี ๖๐ ปีธรรมศาสตร์ ประจำปี ๒๕๓๗	๑๓๘
คำสั่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการ	
จัดงานวันปรีดี ๖๐ ปีธรรมศาสตร์ ประจำปี ๒๕๓๗	๑๔๖
คณะกรรมการบริหาร ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ๒๕๓๖ - ๒๕๓๗	๑๕๓
ผู้ให้การอุปการะในการจัดพิมพ์	๑๕๖
จาก...คณะผู้จัดทำ	๑๕๗

ท่านอาจารย์ปรีดีฯ กับการสร้างความมั่นคง ให้แก่สังคมไทย

ศ. นิคม จันทรวิทุร*

ตลอดเวลา ๔๕ ปี ของชีวิตการทำงาน ผมได้ไปพูดในสถานที่หลายแห่ง ทั้งในประเทศและนอกประเทศ ไม่เคยมีความรู้สึกอย่างที่เป็นอยู่ในขณะนี้ มีความรู้สึกเป็นเกียรติปลาบปลื้มภาคภูมิใจ เพราะผมได้มีโอกาสสมายืนอยู่ต่อหน้าอนุสาวรีย์ของท่านอาจารย์ปรีดี ท่านรัฐบุรุษอาวุโสที่พวกเราเคารพยกย่องอย่างสูง ในสถาบันที่พวกเราภาคภูมิใจและเคารพ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกำลังจะกล่าวถึงงานสำคัญยิ่งที่อาจารย์ปรีดีมีต่อบ้านเมืองและสังคมไทย

อาจารย์ปรีดีเป็นปูชนียบุคคลที่ได้รับการเคารพยกย่องจากคนไทยมาช้านาน แม้ช่วงเวลาที่ท่าน ได้รับ ใช้บ้านเมืองจะสั้น แต่ผลงานนั้นยิ่งใหญ่ยากที่จะมีผลงานผู้ใดเท่าเทียม ท่านเป็นมันสมองของคณะราษฎร นำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาสู่แผ่นดินไทย เป็นผู้สร้างรากฐานทางการปกครอง เศรษฐกิจ การเงิน การคลังของประเทศ และในที่สุดท่านเป็นผู้กอบกู้เอกราชของชาติไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ถูกการเมืองเล่นงานจึงต้องไปอยู่ต่างประเทศเป็นเวลาหลายปี แต่ก็ไม่หยุดยั้งในการเสนอแนวความคิด เพื่อความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติไทย

*ศาสตราจารย์ นิคม จันทรวิทุร : ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๔ เคยเป็นอธิบดีกรมแรงงาน ระยะเวลาที่เพิ่งตั้งกรมแรงงานในกระทรวงมหาดไทย, เคยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงานระหว่างประเทศ, เป็นที่ปรึกษาด้านแรงงานของรัฐบาล, เป็นอาจารย์ผู้บรรยายในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และเป็นราชบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา

ผมขอนำเสนองานชิ้นสำคัญยิ่งอันหนึ่งที่ท่านอาจารย์ปรีดีได้ริเริ่มเมื่อ ๖๐ ปีก่อนแต่เป็นงานที่มีการพูดถึงน้อยมากทั้ง ๆ ที่เป็นงานที่สำคัญยิ่ง งานนั้นก็คือการสร้างความมั่นคงทางสังคมซึ่งเป็นหัวใจของเค้าโครงเศรษฐกิจที่เป็นที่รู้จักกันดี เค้าโครงเศรษฐกิจหรือที่ อ.ดร.เดือน บุนนาค เรียกว่าแผนพัฒนาประเทศฉบับแรก แผนพัฒนาประเทศของอาจารย์ปรีดีมีความหนาเพียง ๘๓ หน้า (ยกเล็ก) ประกอบด้วย ๓ ตอนด้วยกัน ตอนแรกคือ เค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติ ตอนที่สองเค้าโครงว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร และตอนที่สามเค้าโครงว่าด้วยการประกอบการเศรษฐกิจ เป้าหมายที่อาจารย์ปรีดีได้เสนอแผนพัฒนาประเทศขึ้นครั้งนี้ ก็เพื่อที่จะให้บรรลุถึงเจตนารมณ์ ๖ ประการของคณะราษฎรซึ่งได้ประกาศในตอนที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยเฉพาะในหลักประการที่สาม คือ **“อันต้องบำรุงความสุขของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลจะหาหนทางให้ราษฎรทุกคนทำ และจะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก”**

แผนพัฒนาประเทศของอาจารย์ปรีดี แม้จะให้หัวเรื่องว่า **“เค้าโครงโครงการเศรษฐกิจ”** แต่ให้ความสำคัญทางสังคมไว้อย่างมาก โดยเน้นที่จะจัดระเบียบทางสังคม อาจารย์ปรีดีได้ให้เหตุผลถึงความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการทางสังคม เพราะความไม่เที่ยงแท้แห่งเศรษฐกิจในปัจจุบัน ซึ่งได้กล่าวไว้ในหมวดที่สองของเอกสารสำคัญ โดยกล่าวถึงความแร้นแค้นของราษฎรว่าผู้ที่มีจิตเป็นมนุษย์ประกอบด้วยความเมตตากรุณาต่อมนุษย์ด้วยกันแล้ว เมื่อเห็นสภาพชาวนาในชนบทก็ตีเห็นคนยากจนอนาถาในพระนครก็ดี ก็จะปรากฏความสมเพชเวทนาขึ้นในทันใด ท่านคงจะเห็นว่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สดงานที่อยู่ ฯลฯ อันเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตของบุคคลเหล่านี้แร้นแค้นปานใด แม้วันนี้มีอาหารรับประทาน ฟรุ้งนี้ และวันต่อไปจะคงมีหรือจะขาดแคลนก็ยังทราบไม่ได้ อนาคตก็ไม่แน่นอน เมื่อท่านปลงสังขารต่อไปว่า ชีวิตของเราย่อมชราย่อมเจ็บป่วย เมื่อบุคคลเข้าอยู่ในสภาพเช่นนั้นจะยังคงมีอาหารรับประทานอยู่อีกหรือไม่ เพราะแม้แต่กำลังวังชา จะแข็งแรงก็ยังขาดแคลนอยู่แล้ว คนมั่งมี คนชั้นกลาง คนยากจน ก็อาจแร้นแค้นความไม่เที่ยงแท้แห่งการดำรงชีวิตนี้มีใช้จะมีอยู่แต่ในหมู่ราษฎรที่ยากจนเท่านั้น คนชั้นกลางก็ดี คนมั่งมีก็ดี ย่อมจะต้องประสบความไม่เที่ยงแท้ด้วยกันทุกคน

ทุกคน เงินทองที่ท่านหามาได้ในเวลานี้ท่านคงจะเก็บเงินนั้นไว้ได้จนกว่าชีวิตของท่านจะหาไม่และอยู่ตลอดสืบไปถึงบุตรหลานเหลนของท่านได้ หรือตัวอย่างมีอยู่มากมายที่ท่านคงพบเห็นว่าคนมั่งมีในสมัยหนึ่งต้องกลับเป็นคนยากจนอีกสมัยหนึ่ง หรือมรดกที่ตกทอดไปถึงบุตรต้องละลายหายสูญไปไม่คงอยู่ตลอดชีวิตของบุตร ผู้มั่งมีมักกลับตกเป็นผู้ยากจนเช่นนี้ ท่านจะเห็นแล้วว่าไม่ใช่สิ่งที่เที่ยงแท้ อันจะเป็นการประกันการดำรงชีวิตของท่านได้ ท่านจะรู้แน่หรือว่าสังหารของท่านจะยังคงแข็งแรงทำงานได้ตลอดชีวิต ถ้าท่านป่วยหรือพิการอย่างไร ท่านทำงานไม่ได้ ท่านต้องใช้เงินที่ท่านมีอยู่ เงินนั้นย่อมสูญสิ้นหมดไป เช่นนี้แล้วท่านจะได้อาหารที่ไหนดับประทานถ้าท่านป่วยหรือพิการทำงานไม่ได้ ท่านลองนึกว่าถ้าท่านตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น ท่านจะอยู่ได้อย่างไร

ข้อความดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์สภาพสังคมไทย ซึ่งใช้ถ้อยคำเพียง ๓๐๐ คำ แต่สะท้อนถึงสังคมไทย มีเนื้อหาสะท้อนถึงชีวิตได้อย่างชัดเจนและลุ่มลึก อาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา นักวิชาการประวัติศาสตร์ทางเศรษฐกิจ ได้กล่าวว่า เอกสารฉบับนี้เป็นเอกสารวิเคราะห์สังคมไทยในเชิงวิชาการฉบับแรกที่เขียนโดยคนไทย เอกสารฉบับนี้เขียนขึ้นเมื่ออาจารย์ปรีดีมีอายุเพียง ๓๐ ปีเศษ และได้ใช้เวลาไปศึกษาต่างประเทศถึงเกือบ ๗ ปี และเพิ่งเดินทางกลับ แต่ท่านสามารถที่จะวิเคราะห์ถึงสภาพสังคมไทยได้อย่างครบถ้วน แสดงถึงความเป็นอัจฉริยะของท่านอย่างแท้จริง

เมื่อได้เสนอภาพปัญหาสังคมไทยเสร็จแล้ว อาจารย์ปรีดีก็ได้เสนอทางออกไว้ในหมวดที่ ๓ การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรไทยใช้หัวข้อว่า **“ราษฎรทุกคนควรได้รับประกันจากรัฐบาล”** และเสนอเหตุผลว่า ความไม่เที่ยงแท้ในการเศรษฐกิจเป็นอยู่เช่นนี้ จึงมีนักปราชญ์คิดวิธีแก้ไขโดยวิธีรัฐบาลประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร (Social Assurance) หรือที่รู้จักกันในปัจจุบันว่า **ประกันสังคม** กล่าวคือราษฎรที่เกิดมาย่อมจะได้รับประกันจากรัฐบาลว่าตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งสิ้นชีพ ซึ่งในระหว่างนั้นจะเป็นเด็กหรือเจ็บป่วยหรือพิการหรือชราทำงานไม่ได้ก็ดี ราษฎรก็จะต้องมีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่และปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต รัฐบาลประกันได้เช่นนี้แล้วราษฎรทุกคนจะนอนตาหลับเพราะไม่ต้องกังวลว่าเมื่อเจ็บป่วยหรือพิการหรือชราแล้วจะต้องอดอยาก

หรือเมื่อมีบุตรจะต้องเป็นห่วงใยในบุตรของตนว่าเมื่อสิ้นชีพไปแล้วบุตรจะอดอยากหรือไม่ เพราะรัฐบาลเป็นผู้ประกันอยู่แล้ว การประกันนี้ย่อมพิเศษยิ่งกว่าการสะสมเงินทอง เพราะเงินทองนั้นเป็นของไม่เที่ยงแท้

แผนทางด้านประกันสังคมเขียนไว้ในหมวดที่ ๓ คือ การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรและยกร่างเรียกว่า พระราชบัญญัติสร้างความสมบูรณ์พูนสุขให้แก่ราษฎร แผนนี้มุ่งที่จะให้ราษฎรทุกคนได้รับหลักประกันในการดำรงชีพจากรัฐบาล โดยรัฐบาลจะจัดหางานให้ทำ และมีหลักประกันในการทำงาน และในกรณีชราภาพ ซึ่งอาศัยแนวคิดที่ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาย่อมเป็นเจ้าหนี้ต่อกัน ใช้ภาษาอังกฤษว่า Solidarism คำนี้ในความหมายปัจจุบัน คือ ความร่วมมือและความเป็นพี่น้อง โดยมีหลักการว่ามนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน แต่ละคนมีหนี้ทางจริยธรรมต่อกัน เช่น คนจนก็เพราะผู้ชนทำให้จนได้ ดังนั้นจึงต้องร่วมประกันภัยต่อกัน และร่วมมือในการทำงาน

ท่านอาจารย์ปรีดีได้กล่าวต่อไปว่าการประกันเช่นนี้เป็นการเหลือวิสัยที่บริษัทเอกชนจะพึงทำได้หรือถ้าทำได้ก็ต้องเสียเบี้ยประกันแพงจึงจะคุ้มราษฎรจะเอาเงินที่ไหนมา การประกันเช่นนี้จะทำได้ก็แต่โดยรัฐบาลเท่านั้น เพราะรัฐบาลไม่จำเป็นจะต้องเก็บเบี้ยประกันภัยจากราษฎรโดยตรง รัฐบาลอาจจัดหาสิ่งอื่นแทนเบี้ยประกันภัยได้ เช่น จัดให้แรงงานของราษฎรได้ใช้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น การเก็บภาษีอากรโดยทางอ้อมเป็นจำนวนวันหนึ่งคนละเล็กน้อยซึ่งราษฎรไม่รู้สึกลง ดังนั้นเป็นต้น

การกล่าวมาถึงสภาพปัญหาและความจำเป็นที่อาจารย์ปรีดีได้เขียนไว้ในโครงร่างของพระราชบัญญัติว่าด้วยความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนั้น ก็คือหลักการของกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม หรือกฎหมายประกันสังคมได้ถือกำหนดมากี่โดยตระหนักถึงสภาพความจริงที่ว่าความไม่แน่นอนของสังคม และเพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่สมาชิกในสังคมในกรณีที่ประสบอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วย พิกัด ทูพพลภาพ ตายหรือชราภาพ ก็จะได้มีเงินทองไปดำรงชีพได้ต่อ ซึ่งเป็นหลักการที่อาจารย์ปรีดีได้เสนอ ยิ่งกว่านั้นหลักสำคัญอีกประการหนึ่งของการประกันสังคมก็คือการที่สมาชิกในสังคมจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน หรือที่พูด

กันเป็นภาษาง่าย ๆ ว่าต้องเฉลี่ยทุกข์และเฉลี่ยสุข

แนวทางที่อาจารย์ปรีดีเสนอพอจะเรียกได้ว่ามีข้อแตกต่างกับหลักความมั่นคงทางสังคม และประกันสังคมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ก็คือ โครงการความมั่นคงทางสังคมและประกันสังคมจะต้องมีกองทุนกลางเกิดขึ้นโดยรัฐเป็นผู้จัด โดยให้ผู้เกี่ยวข้องคือนายจ้างลูกจ้างและผู้มีรายได้ประจำส่งเงินสมทบ แต่โครงร่างของอาจารย์ปรีดีเสนอให้รัฐจ่ายให้โดยตรง แต่อย่างไรก็ดีโครงการความมั่นคงทางสังคมของบางประเทศ อย่างเช่น ของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ดำเนินการในรูปนี้ด้วย ซึ่งเรียกกันว่า การประชาสงเคราะห์ คือรัฐบาลใช้ภาษีอากรมาจ่ายให้ผู้ยากจนเดือดร้อน โดยผู้รับไม่ต้องออกเงินสมทบแม้เรื่องเงินสมทบอาจารย์ปรีดีจะไม่ได้พูดไว้อย่างชัดเจน แต่ท่านเองก็มีแนวคิดอยู่ด้วย เช่น ท่านพูดถึงว่าการเก็บภาษีอากรโดยทางอ้อม จำนวนวันละเล็กละน้อย ซึ่งก็สามารถเอาเงินเหล่านั้นมาตั้งกองทุนขึ้นได้

แผนสร้าง ความมั่นคงทางสังคมของอาจารย์ปรีดีได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีหรือคณะราษฎรในปี ๒๔๗๖ แสดงว่าคงจะได้ร่างขึ้นพร้อมกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกในช่วงปี ๒๔๗๖ ฉะนั้นคงพอจะกล่าวได้ว่าอาจารย์ปรีดีคงจะได้แนวคิดเรื่องนี้ในขณะที่ศึกษาอยู่ประเทศฝรั่งเศส (อาจารย์ปรีดีใช้เวลาศึกษาที่ประเทศฝรั่งเศสอยู่ประมาณ ๗ ปี คือระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๖๓ - ๒๔๗๐ หรือ ค.ศ. ๑๙๒๐ - ๑๙๒๗) เกี่ยวกับเรื่องนี้อาจารย์ปรีดีได้กล่าวไว้ในเอกสารฉบับนั้นว่า แนวคิดของนักปราชญ์ ซึ่งท่านคงหมายถึงนักคิดที่มีอยู่ในประเทศฝรั่งเศสและในประเศยุโรป และในช่วงเวลาดังกล่าว เช่นเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๓๖ นายกรัฐมนตรีบิสมาร์คแห่งประเทศเยอรมนี ได้ออกกฎหมายว่าด้วยการประกันการเจ็บป่วยทุพพลภาพ และประเทศในยุโรป รวมถึงในประเทศฝรั่งเศสใช้เป็นกฎหมายว่าด้วยอุบัติเหตุจากการทำงาน การประกัน การเจ็บป่วย และการว่างงาน เกี่ยวกับเรื่องนี้ไม่ทราบที่ท่านอาจารย์ปรีดีได้ชี้แจงให้คณะราษฎรหรือสาธารณชนได้ทราบถึงเรื่องนี้ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี คงจะกล่าวได้ว่าจนถึงปี ๒๔๗๕ ยังไม่มีประเทศในยุโรปประเทศใดออกกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดของอาจารย์ปรีดีจนกระทั่งต่อมาในปี ๒๔๗๘ หรือ ค.ศ. ๑๙๓๕ สหรัฐอเมริกาโดยประธานาธิบดีรูสเวลท์ได้มีกฎหมาย

ว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม ซึ่งรวมหลักประกันเรื่องการเจ็บป่วย พิการ
ทุพพลภาพ บำนาญและว่างงานเข้าด้วยกัน

ผมขอสรุปเปรียบเทียบหลักการของร่างพระราชบัญญัติประกันความ
สมบูรณ์ของราษฎรกับหลักโครงการความมั่นคงทางสังคมในปัจจุบัน ในการ
เสนอแนวคิดการสร้างหลักประกันความสมบูรณ์ดังต่อไปนี้ ประการแรกคือ
หลักของความไม่แน่นอน อนิจจัง มีเกิดแก่เจ็บตายและก็มีภัยพิบัติต่าง ๆ ซึ่งหลัก
ประกันสังคมหรือหลักความมั่นคงทางสังคมก็เช่นเดียวกัน ในชีวิตคนเราถึงในชีวิต
สังคมอุตสาหกรรมนี้มีความเสี่ยงภัยมากมาย ตัวเองและแม้แต่ครอบครัวไม่สามารถ
ที่จะเข้าไปช่วยเหลือได้อย่างสมัยเมื่อ ๑๐๐ ปีก่อน จำเป็นที่รัฐจะต้องเข้ามาสร้าง
หลักประกันให้ ประการที่สอง สมาชิกในสังคมจะต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อกัน
และกัน ซึ่งอาจารย์ปรีดีก็ได้เน้นถึงหลักที่ท่านใช้ว่าเป็นหลักว่าด้วยราษฎรมีหนี้
ร่วมกัน คือต้องรับผิดชอบร่วมกัน ประการที่สาม ท่านพูดไว้อย่างชัดเจนว่า
การสร้างหลักประกันต่าง ๆ เหล่านี้ บริษัทเอกชนทำไม่ได้ เพราะว่าถ้าเอกชนทำ
ก็จะต้องเรียกเก็บเบี้ยประกันแพงข้อนี้เป็นเรื่องที่ถูกต้องที่สุด เป็นสังขรณ์เพราะ
ถ้าจะให้เอกชนเข้ามาสร้างหลักประกันให้อย่างทุกวันนั้นก็มีการทำกัน แต่เบี้ยประกัน
แพงมาก คนธรรมดาสามัญไม่สามารถที่จะไปซื้อประกันเอกชนได้ เพราะบริษัท
เอกชนอยู่ได้เพราะมีกำไร และในการที่จะให้ประชาชนซื้อกรมธรรม์ต่าง ๆ นั้น
ก็ต้องอาศัยตัวแทนนายหน้า ซึ่งจะต้องเรียกค่าคอมมิชชั่น หรือยิ่งกว่านั้นใน
สมัยปัจจุบันนี้ก็ต้องเสียค่าโฆษณาทั้งในหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์
จะต้องใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก คงจะเห็นได้ว่าแนวคิดของอาจารย์ปรีดีในการสร้าง
ความสมบูรณ์ให้แก่ราษฎรมีความคล้ายคลึงกับหลักของความมั่นคงทางสังคม
และประกันสังคมในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ร่างพระราชบัญญัติการประกันความ
สมบูรณ์ของราษฎรนั้นเห็นว่าพระราชบัญญัติที่สั้นมากมีเพียง ๑๔ มาตรา
แม้อาจารย์ปรีดีได้อธิบายเพิ่มเติมไว้แต่ยังขาดรายละเอียดซึ่งจะต้องออกเป็น
พระราชกฤษฎีกาและกฎกระทรวง ฉะนั้นจึงขาดความสมบูรณ์ซึ่งเป็นสาเหตุที่
นำไปสู่ความเข้าใจผิดจนเป็นเหตุให้คณะรัฐมนตรีไม่เห็นด้วย

นับว่าเป็นโชคร้ายของบ้านเมืองเราที่แนวคิดการสร้างความมั่นคง
ให้แก่สังคมไทยที่อาจารย์ปรีดีเสนอไว้เมื่อ ๖๐ ปีที่แล้วต้องตกไป เพราะ

แนวคิดดังกล่าวว่าปัจจุบันนี้ประเทศกว่า ๑๕๐ ประเทศ ถือเป็นกฎหมายรากฐานของบ้านเมือง สาเหตุสำคัญอยู่ที่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรีครั้งนั้นมุ่งไปที่แผนเศรษฐกิจ และเห็นว่าเป็นแผนเศรษฐกิจซึ่งใช้วิธีการของลัทธิคอมมิวนิสต์สังคมนิยม จึงไม่มีใครยอมรับโดยไม่ได้พิจารณาแบบสร้างความมั่นคงทางสังคม ซึ่งในช่วงเวลานี้มีหลายประเทศเริ่มโครงการประกันการอุบัติเหตุการทำงาน การเจ็บป่วย การว่างงาน แต่ยังไม่เห็นประเทศใดดำเนินการตามที่ อาจารย์ปรีดีเสนอ แม้แต่ประเทศรัสเซียซึ่งเป็นเป้าหมายของการโจมตีอาจารย์ปรีดีหรือประกันสังคมนั่นเอง

ถึงกระนั้นก็ตามในตอนประธานาธิบดีรูสเวลท์ได้เสนอนโยบายทางใหม่และประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคมในปี ค.ศ. ๑๙๓๖ (๒๔๗๙) นักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามและนักเขียนหลายคนได้กล่าวหาประธานาธิบดีรูสเวลท์เป็นคอมมิวนิสต์ การกล่าวหาดังกล่าวยังมีต่อเนื่องมาถึงประธานาธิบดีทรูแมนและนักการเมืองพรรคเดโมแครต

จากวิวัฒนาการโครงการประกันสังคมในต่างประเทศก็จะพบว่า การริเริ่มมักจะได้รับ การคัดค้านต่อต้าน ซึ่งประเทศไทยก็ได้มีประสบการณ์ตั้งแต่อาจารย์ปรีดีได้เสนอแนวทางเมื่อปี ๒๔๗๖ และยังไม่ได้มีการพิจารณากันอย่างละเอียดก็ถูกปฏิเสธ หลังจากนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในตอนกลับมาเป็นนายฯ ครั้งที่สองในปี ๒๔๙๔ และขณะเดียวกันก็เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็ได้นำความคิดมาสานต่อ โดยสามารถเสนอให้มีพระราชบัญญัติประกันสังคม ซึ่งออกมาใช้ในปี ๒๔๙๗ แต่ก็ประสบการคัดค้านต่อต้านเช่นเดียวกัน จนต้องเลื่อนการใช้กฎหมายไปถึงปี ๒๕๐๐ แต่ในที่สุดเมื่อจอมพลสฤษดิ์ มาปฏิบัติก็นำกฎหมายนี้ไปเก็บไว้บนหิ้งจนถึงปี ๒๕๑๕ มีความพยายามออกกฎหมายแรงงานฉบับที่สอง ภายใต้ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๐๓ กฎหมายว่าด้วยกองทุนเงินทดแทนซึ่งเป็นเสี้ยวหนึ่งของการประกันสังคมก็ออกมาใช้และได้ใช้เวลาอีกเกือบ ๒๐ ปี ถึงได้มีพระราชบัญญัติประกันสังคมออกมาในปี ๒๕๓๓ และใช้มาจนถึงทุกวันนี้เป็นเวลาเกือบ ๓ ปี พระราชบัญญัติประกันสังคม ๒๕๓๓ หลักการใหญ่ก็เหมือนหลักการของร่างพระราชบัญญัติสร้างความสุขสมบูรณ์ของราษฎรของ

อาจารย์ปรีดีตระหนักถึงความไม่แน่นอนของชีวิตคน ตระหนักถึงความจำเป็นที่สังคมจะต้องรับผิดชอบร่วมกันเฉลี่ยความเสี่ยงภัย และรัฐจำเป็นที่จะต้องเข้าไปดำเนินการ โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องคือ นายจ้าง ลูกจ้าง และรัฐบาลออกเงินสมทบเข้ากองทุนกลาง และนำกองทุนกลางเหล่านี้ออกมาช่วยราษฎรในกรณีประสบอุบัติเหตุ อุบัติภัย ต่าง ๆ ปัจจุบันนี้ได้คุ้มครองลูกจ้าง ๔ ล้านคนในเรื่องอุบัติเหตุ เจ็บป่วย พิกการ ทูพพลภาพ และตาย ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ กับจะขยายไปคุ้มครองในกรณีชราภาพ และว่างงาน

ในการศึกษาวิวัฒนาการกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม มีนักวิชาการต่างประเทศหลายท่านได้กล่าวถึงการริเริ่มของนายกรัฐมนตรียิวบิสมาร์ค และต่อมากการริเริ่มของประธานาธิบดีรูสเวลท์ เพราะทั้งสองท่านได้ตระหนักดีถึงปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น ควบคู่กับกระแสแนวคิดทางด้านสังคมนิยม และคอมมิวนิสต์ของคาลมาร์คและเลนินกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว บิสมาร์ค และรูสเวลท์จึงเสนอโครงการความมั่นคงทางสังคมเป็นมาตรการที่จะสร้างหลักประกันให้แก่ประชาชนเพื่อสกัดกั้นการเผยแพร่ของลัทธิสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้ผลค่อนข้างมากโดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งในช่วงประธานาธิบดีรูสเวลท์ออกกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคมเป็นช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ (พ.ศ. ๒๔๗๒) พรรคสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์กำลังได้รับความนิยมอย่างมาก แต่เมื่อประธานาธิบดีรูสเวลท์เข้ามาบริหารประเทศ ได้นำนโยบาย New Deal หรือแนวทางใหม่ โดยออกกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม ออกกฎหมายทางด้านแรงงาน เข้าไปดูแล้วผู้มีปัญหาทางสังคม ผู้ยากไร้ต่าง ๆ ก็ทำให้กระแสลัทธิทางสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ได้ลดถอยลงในที่สุด จนพรรคคอมมิวนิสต์ในสหรัฐไม่เคยเติบโตเป็นพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง

กล่าวโดยสรุป แนวคิดของอาจารย์ปรีดีว่าด้วยการสร้างความมั่นคงทางสังคมก็คือ การประกันสังคม สิ่งที่เราคอยมา ๓๖ ปี เพิ่งเป็นผลสำเร็จเมื่อ ๓ ปีที่แล้ว โดยมีพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ทั้ง ๆ ที่อาจารย์ปรีดีเสนอไว้เมื่อ ๖๐ ปีแล้ว นี่ก็คือสังขรณ์ที่พวกเราควรจะได้จดจำไว้คือ สิ่งใดที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนไทย ส่วนใหญ่ต่อคนยากจน ยากที่จะได้ผล โดยง่ายต้องใช้เวลาผลักดันกันนาน บ่อยครั้งผู้ริเริ่มก็ต้องประสบเคราะห์กรรม

ด้วย

ความคิดของอาจารย์ปรีดี ได้ก่อประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองหลายด้านหลายสาขา แม้ความคิดบางอย่างไม่ได้รับการสนองตอบในขณะนั้น ก็มีอิทธิพลกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระยะต่อมา ยิ่งกว่านั้นประเทศไทยจะจารึกผลงานของท่าน ในฐานะนักคิดนักปฏิรูปสังคม

ผมบังเอิญอยู่ที่นั่นด้วย

ศ. บำรุงพงศ์*

๑.....

วันนั้นจะเป็นวันอะไร เดือนอะไร และปีอะไร ผมจำไม่ได้ และยังไม่คิดจะสอบค้น เพราะผมไม่คิดว่าจะเขียนประวัติศาสตร์ สำหรับคนรุ่นใหม่มันเป็นประวัติศาสตร์ แต่สำหรับคนรุ่นผม - เป็นความทรงจำ ผมรู้สึกว่ เมื่ออายุมากขึ้น ความทรงจำยิ่งสั้นลง ฉะนั้น เมื่อจะอ้างตัวเลขวันเดือนปีของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนานมาแล้ว ผมจึงไม่ไว้วางใจความทรงจำของตน

ระยะนั้นเป็นเวลาระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง มีกองทัพญี่ปุ่นอยู่ในเมืองไทย การสู้รบในยุโรปได้มีมาหลายปีแล้ว และในเอเชียก็มีมาเป็นเวลาปี ๆ แล้วเหมือนกัน แต่สงครามเรียกไม่ได้ว่า เป็นภาวะปกติ มันจะต้องยุติลงสักวันหนึ่ง แต่จะเป็นเมื่อใดและอย่างไรยังไม่มีใครจะทราบได้

ผมเพิ่งรู้ในตอนนั้นเองว่า สงครามมิได้หมายถึงกิจกรรมของทหารในสนามรบทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ หรือการโฆษณาการทางวิทยุกระจายเสียง ประเทศที่พัวพันในการสงครามได้กระทำการทุกอย่างเพื่อให้สงครามจบลงในทางที่ตนต้องการ ดังนั้น จึงมีกิจกรรมอีกมากมายของคู่ศึกและพันธมิตรของคู่ศึกที่กระทำกันอย่างเงียบ ๆ ซ่อนเร้น แอบแฝงและเสีียง

เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผมเริ่มต้นด้วยมีผู้พาเราไปยังบ้านแห่งหนึ่งทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา เราในที่นี้ หมายถึงเพื่อนสองคนและตัวผมซึ่งมาจาก

*ศ. บำรุงพงศ์: ขณะที่ยื่นเรื่องนี้ เป็นอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน จากนั้น เป็นเอกอัครราชทูต ณ กรุงแอตติสออบาบา ประเทศเอธิโอเปีย และมาเกษียณอายุราชการขณะดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงย่างกุ้ง เป็นศิลปินแห่งชาติ เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของ มธ. เป็นนักเขียนที่นามปากกาใคร ๆ ก็รู้จัก ข้อเขียนหลายชิ้นได้รับการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ ทั่วโลก

แหล่งที่ทำงานเดียวกัน รู้จักนิสัยใจคอ และเป็นเพื่อนฝูงกันมานาน ที่บ้านหลังนี้เราได้รับการแนะนำให้รู้จักกับบุคคลอีกคนหนึ่งซึ่งเราไม่รู้จักคุ้นเคยมาก่อน เขาเป็นผู้ที่ได้รับการมอบหมายให้ทำหน้าที่ร่วมกับเรา รวมเป็นสี่คนด้วยกัน แต่บุคคลผู้น้อยไม่ก็วันก็แยกไป มีคนใหม่มาแทน คนที่มาใหม่เป็นผู้ที่มาจากแหล่งเดียวกันอีก และเป็นเพื่อนฝูงสนิทสนมกันเป็นอันดีมาแล้ว จึงทำให้พวกเรารู้สึกสบายใจในการทำงานเป็นอย่างมาก

แต่ก่อนที่ผมจะไปยังบ้านหลังนั้น ท่านผู้ใหญ่คนหนึ่งได้เรียกผมไปพบและพูดจากันสองต่อสอง ท่านอธิบายถึงภาวะบ้านเมือง การศึกสงคราม แล้วย้ำว่าในที่สุดพันธมิตรจะเป็นฝ่ายได้ชัยชนะ เพื่อที่จะไม่ให้ประเทศชาติต้องตกอยู่ในฝ่ายปราชัย และเพื่อให้รอดอยู่ได้ภายหลังสงครามอย่างเอกราชและมีอธิปไตย เราจะต้องต่อสู้กับเกียรติยศของตนเองโดยไม่มีทางเลือกได้ และการต่อสู้นั้นจะเป็นการถือฤกษ์แก่การศึกษาสงครามของฝ่ายพันธมิตรซึ่งเป็นค่ายประชาธิปไตยและสังคมนิยม ในการนี้ได้มีการติดต่อกับฝ่ายพันธมิตรที่มีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินสงครามในภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นรูปร่างขึ้นแล้ว งานใต้ดินได้ขยายกว้างออกไปมากและต้องการคน โดยที่ไม่มีเวลาพอจะฝึกคนสำหรับหน้าที่การทำงานที่ขยายตัวออกไปหลายด้าน จึงจำเป็นต้องใช้คนที่พอมีพื้นความรู้อยู่บ้าง มีสามัญสำนึกที่จะตัดสินใจในการปฏิบัติงาน และแก้ปัญหาเองได้ในเวลาคับขัน เพราะอาจจะติดต่อบรรยากาศจากสายงานชั้นสูงขึ้นไปไม่ได้ทันท่วงที ท่านบอกว่าการนี้เป็นงานที่เสี่ยง และถ้าทำก็ถือว่าเป็นการเสียสละเพื่อประเทศชาติที่จะไม่มีการตอบแทนใด ๆ ไม่ว่าจะป็นหน้าที่การทำงานหรือผลประโยชน์ส่วนตัวทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อเสร็จการปฏิบัติหน้าที่แล้ว ต่างคนต่างก็กลับไปสู่สภาพเดิมของตน

ผมตอบท่านว่า ครับ

ท่านบอกว่า จะส่งไปอยู่ค่ายอังกฤษ รายละเอียดอื่น ๆ จะรู้เองภายหลังเมื่อถึงเวลา และให้ถือทุกอย่างเป็นความลับ

๒.....

บ้านหลังนั้นเป็นเรือนไม้สองชั้น ทาสีเขียวแก่ค่อนข้างเก่า มีรอยสี
 กะเทาะเพราะกรำแดดและฝน ข้างหลังบ้านเป็นชานมีฝากัน ครัวและห้องน้ำ
 ชั้นบนมีห้องโถง ห้องนอนราวสามสี่ห้อง มีเตียงนอนและหมอนมุ้ง โต๊ะเก้าอี้
 สำหรับเขียนหนังสือ และสำหรับนั่ง หรือเอนหลัง หน้าต่างทุกบานทั้งชั้นบน
 และชั้นล่างมีผ้าม่านสีดำซึ่งกางไว้จนเกือบเต็มหน้าต่าง ทั้งนี้ไม่เป็นของแปลก
 ประหลาดอันใดเพราะเป็นการพรางไฟระหว่งสงคราม

ชั้นล่างด้านหน้ามีระเบียงยาวตลอดตัวเรือน เลยออกไปเป็นสนามยาว
 สักสิบวาแล้วก็ถึงตลิ่งแม่น้ำเจ้าพระยา มีทำนบน้ำด้วยไม้สำหรับจอดเรือขึ้นลง
 ด้านข้าง ๆ มีบันไดทอดลงไปในน้ำ มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่ทางด้านซ้ายมือใกล้กับตลิ่ง

หลังบ้านเป็นสวนยกร่อง มีชมพู่ขึ้นอยู่หลายต้น แต่ละต้นใหญ่มาก
 และกำลังติดลูกเล็ก ๆ ที่ฝอยเกษรยังติดอยู่ตอนปลายเป็นกระจุก และมีรวงหล่น
 อยู่รอบโคนต้น ส่งกลิ่นหอมอ่อน ๆ รอบบ้านล้อมด้วยรั้วสังกะสีสูงกวาระดับศีรษะ

เราไปถึงบ้านเวลาบ่าย น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยากำลังไหลเอ่อ เรือแพ
 สัญจรไปมาตามปกติ เยื้องหน้าบ้านทางฝั่งพระนครเป็นท่าช้างวังหน้า ผู้ที่นำ
 เราไปยังบ้านนี้คอยอยู่จนกระทั่งมีคนอีกสองคนเดินเข้ามาในบ้าน ทั้งสองคน
 หอบอะไรบางอย่างที่คลุมด้วยผ้ามิดชิดมาด้วย ผู้ที่พาเรามาแนะนำให้เรารู้จักกับ
 สองคนที่มาใหม่ว่า สองคนนี้มีหน้าที่อะไร แต่ไม่ได้บอกชื่ออะไร แล้วก็ลา
 กลับไป บอกว่าค่า ๆ จะมาใหม่

เราเข้าไปรวมกันอยู่ในห้อง ผู้มาใหม่วางของที่เขากถือมากองลงกับพื้น
 แล้วแก้มือออก เราเห็นวัตถุสีดำที่เราไม่เคยเห็นมาก่อน สิ่งนั้นเป็นปืน ๕ กระบอก
 เมื่อเขาบอกเราว่า ปืนห้ากระบอกนี้เรียกว่าอะไร เราจึงรู้ว่า ไรต์ที่เราเคยได้ยิน
 มาอย่างเดี๋ยวนั้น คาร์บิน นั้น รูปร่างมันเป็นอย่างนี้เอง

ปืนห้ากระบอกนั้นเป็นปืนยิงเร็วหรือกึ่งปืนกล เรียกว่า เอ็ม.ทีรี ของ
 อเมริกัน ๓ กระบอก ปืนเสดินของอังกฤษหนึ่งกระบอก และคาร์บินที่มีขาพับ
 ซึ่งจะไต่ยิงอย่างปืนยาวหรืออย่างปืนสั้นก็ได้หนึ่งกระบอก พร้อมด้วยดัดกระสุน
 ประจำปืนสองดัดและสำรองอีกหลายดัด

เขาบอกให้เราเลือกกันเองว่า ใครจะเอาชนิดไหนสำหรับถือประจำตัว อีกกระบอกหนึ่งเก็บไว้เป็นปืนสำรอง แต่เราต้องเรียนรู้วิธีใช้ปืนทั้งสามชนิดเพื่อจะใช้ได้ทั้งหมด เขาสอนให้เรารู้จักกลไกของปืนด้วยการถอดชิ้นส่วนต่างๆของมัน ออก เรารู้ว่าแต่ละอย่างของมันทำหน้าที่อย่างไร แล้วประกอบเข้าไปใหม่ ทำอย่างนี้ซ้ำกันหลายครั้งจนเป็นที่พอใจของผู้สอน กลไกของมันมีไม่ก็ขึ้น ใช้และรักษาง่าย ตกลงเรารู้อะไรทุกอย่างเกี่ยวกับสามชนิดนี้ นอกจากสิ่งสำคัญที่สุดคือการยิงจริง ๆ เท่านั้น การฝึกสอนสิ้นสุดลงตรงการรู้จักประทับ เล็ง เหนี่ยวไก และวิธียิงตามแบบที่ถูกต้อง โดยไม่ได้ลั่นไกออกไปจริง ๆ เพราะเราจะทดลองถึงขั้นนั้นไม่ได้เนื่องจากมีบ้านข้างเคียงอยู่ เราจึงไม่รู้สิทธิฤทธิในการทำลายของมัน วิทยิกระสุน แรงสะท้อน หรือความแม่นยำจะมีอยู่เพียงไร

เพื่อนเราคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้มาจากที่ราบสูงและเคยหัดมวยมาบ้างพูดว่า มันก็เหมือนกับการชกมวยแหละ เวลาชกมวยมันก็เตะต่อยได้คล่องดี แต่เวลาชกจริงมันเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

เมื่อเขากลับไปแล้ว และเราอยู่กันตามลำพัง เราลืมนึกเรื่องปืนผานำไม้ไปชั่วคราว รู้สึกสบายใจเหมือนได้มาพักผ่อนอยู่บ้านสวน หวังกันตั้ง ๆ ว่า อีกไม่นานคงจะได้กินขนมพู่ที่กำลังติดลูกเล็ก ๆ เต็มต้น บางทีจะมีเวลาซื้อปลาเข็มในท้องร่องมาเลี้ยงแล้วกักพันนเอาหนูรี้กัน เพราะระยะนั้นหนูรี้กำลังขาดแคลน มีแต่ชนิดต้องซื้อเลี้ยงและกระดาศมาฆวนเอาเอง

เรายังไม่รู้ว่างานที่เราจะต้องทำนั้นเริ่มเมื่อใด เพราะไม่มีใครบอกแต่คิดเอาเองว่า คงจะอีกสองสามวันเป็นอย่างเร็ว ระหว่างนี้ก็นั่ง ๆ นอน ๆ และชกมวยกันไปก่อน สบายดีออก

ชีวิตบนแม่น้ำเจ้าพระยาเริ่มคับคั่ง เรือจ้างที่ขับเคลื่อนด้วยแรงคนแจวแล่นข้ามไปข้ามมาถี่ขึ้น และมีคนโดยสารแน่นจนเหยียบทุกลำ เพราะเป็นเวลาเลิกงาน นอกจากคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ทางฝั่งธนบุรีเดิมแล้ว มีคนพระนครอพยพหนีลูกระเบิดจากเครื่องบินมาอยู่ในสวนเพิ่มมากขึ้นด้วย ถ้าฝั่งธนบุรีล้นได้ ก็คงจะเหมือนเรือจ้างที่บรรทุกคนจนเหยียบแปล้ในเวลาเช้าและเย็น เราอยากนุ่งผ้าขาวม้าแล้วกระโดดน้ำเล่นที่ท่า แต่เมื่อนึกถึงคำเตือนที่ว่า ต้องไม่ให้ใครรู้ว่าอยู่ที่ไหนและทำอะไร เราก็ต้องระงับ เพราะเกรงว่า คนที่รู้จักเราอาจจะนั่งเรือ

ผ่านมาเห็นเข้า จะทำให้เขาสงสัยว่า เรามาทำอะไรอยู่ที่นี้

ตอนค่ำมีเรือแจวเข้ามาจากฝั่งพระนคร ผู้ที่พาเรามาบ้านนี้เมื่อตอนบ่ายกลับมาอีกตามที่เขาบอกไว้ มีคนขนข้าวของตามขึ้นมามากด้วย เขาขนเสบียงอาหารและเครื่องใช้ต่าง ๆ มาให้เรา เขาบอกว่า นอกจากเรื่องการรักษาความปลอดภัยแล้ว เราต้องเหมาหน้าที่ยื่น ๆ ทั้งหมด เพราะจะเอาลูกมือมาช่วยไม่ได้โดยไม่เสี่ยงต่อความลับรั่วไหล ซึ่งหมายความว่า เราจะต้องทำอาหารเข้าให้ฝรั่งที่จะมาอยู่ในความดูแล มีกาแฟ ไซดาว ขนมปัง แต่เนื่องจากไม่มีหมูแฮมหรือเบคอน เขาเอาขุนเชียงมาให้แทน ส่วนอาหารกลางวันและเย็นให้อาปิ่นโตไปปรับที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ (โรงแรมรอยัลในปัจจุบัน) และบอกให้เราตั้งหัวหน้าคนหนึ่งสำหรับการติดต่อกับสายงานที่เกี่ยวข้องระดับสูงขึ้นไปถึงปัญหาต่าง ๆ ของเราและรับคำสั่งต่าง ๆ ถ้าจะมีเพียงคนเดียว เราเลือกเพื่อนคนหนึ่งซึ่งมีอาวุโสกว่าคนอื่นเป็นผู้ทำหน้าที่นี้ ส่วนงานประจำในบ้านแล้วแต่เราจะแบ่งกันเอง

เราชักมีความกังวลขึ้นนิดหน่อยแล้วตอนนี้เมื่อรู้ว่า เรามีภาระเรื่องทำอาหารให้ฝรั่งกิน แม้ว่าพวกเราจะเคยช่วยตัวเองมามากในเรื่องหุงข้าวกินเอง แต่เราไม่แน่ใจว่าจะมีฝีมือขนาดทำให้ฝรั่งกินได้ แต่ก็คิดว่ายังดีที่ไม่ต้องทำทั้งสามมือเพียงแต่อาหารเข้ากับน้ำชาตอนบ่าย เรื่องอาปิ่นโตไปปรับอาหารที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ดูจะสะดวกกว่าเพื่อน เพราะได้รับคำบอกเล่าว่า ผู้จัดการโรงแรมเป็นผู้ได้รับหน้าที่ในเรื่องนี้แล้ว แต่ผู้จัดการรู้แต่เพียงการทำอาหารฝรั่งให้เราเท่านั้นและไม่เคยถามว่าเราเอาไปให้ใครกินที่ไหน ต่างคนต่างรู้เพียงในขอบเขตหน้าที่ของตน เรามอบหน้าที่ไปปรับปิ่นโตให้เพื่อนที่ตั้งเป็นหัวหน้าด้วยความสมัครใจของเขาเอง เพราะเพื่อนมีภาระข้างนอกอยู่หลายอย่าง จะได้ใช้เวลาไปปรับปิ่นโตทำธุระส่วนตัวไปด้วย ส่วนพวกเราอีกสามคนไม่มีธุระอะไร จึงไม่ออกไปไหนถ้าไม่มีความจำเป็น

ก็อย่างที่ผู้ใหญ่บอก เราไม่มีโอกาสเตรียมตัวสำหรับงานที่ผิดแผกไปจากงานที่เราเคยทำมาก่อน ผมเองไม่เคยยิงปืนเลยในชีวิต อย่างมากที่สุดที่เคยรู้จักเกี่ยวกับการใช้กระสุนก็เพียงแค่นั่งสติ๊กกับไม้ขางเท่านั้นเอง เราได้พูดเรื่องนี้กับผู้ใหญ่ ท่านบอกว่า จะหาโอกาสให้พวกเราไปฝึกซ้อมภายหลังโดยผลัดกันไปทีละคน ตอนนี้เราก็ได้แต่นั่งปรึกษาหารือกันด้วยการตั้งปัญหาต่าง ๆ แล้ว

หาทางแก้ไข เช่น ถ้าญี่ปุ่นบุกขึ้นมาจับจะทำอย่างไร สู้แค่ไหน ทางที่อีกฝ่ายหนึ่งจะเข้ามามีทางไหนบ้าง ถ้าหากจะถอย จะพาผู้ที่เราคุ้มกันออกไปอย่างไร ไปทางไหนและพาไปที่ใด เราก็คงได้แต่ใช้สามัญสำนึกของพวกเราซึ่งไม่ค่อยจะมีกันมากนัก จึงคิดว่า เรื่องนี้จำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากบุคคลที่เป็นผู้เอาอาวุธมาให้ เพราะเราคิดว่าเขาคงอยู่ในฝ่ายรบ แต่เราไม่แน่ใจว่าจะพบเขาอีกหรือไม่ ถ้าไม่ได้พบ ก็ตกลงให้เพื่อนไปสอบถามทางสายงานเหนือขึ้นไป เราลูปคล่าปืนยิงเร็วพร้อมด้วยตลับกระสุน ๑๑ มม.เหมือนจะมอบโชคชะตาทั้งหมดไว้ให้ ทั้ง ๆ ที่ยังไม่รู้จักกันดี

คำแล้ว เราเปิดไฟฟ้าขึ้นล่าง ดวงโคมมีผ้าดำคลุมไว้ให้แสงพุ่งลงที่พื้นรอบ ๆ มีความสว่างเพียงสลัว ๆ ดูจากข้างนอกแล้วแทบจะไม่เห็นแสงไฟเลย พระนครและธนบุรียามค่ำมีแต่ความมืดเพราะการพรางไฟ เสียงเรือบางลำผ่านหน้าบ้านไปในบางครั้งด้วยเสียงแจวหรือพายที่หุ่ยน้ำ อากาศเย็นลงและมีลมพัดเอื่อย

๓.....

เรานั่งข้างนอนข้างคุยกันจนเกือบตึก และเพราะมัวคุยกันเพลินจึงไม่รู้ว่ามิใครมาที่หน้าบ้าน รู้ตัวเอาเมื่อผู้นั้นก้าวขึ้นมาถึงบันไดบ้านแล้ว ท่านผู้นั้นเป็นคนที่เรียกผมไปพบตอนต้น เรานึกว่า คงจะถูกดูเป็นการใหญ่ที่การระแວดระวังของเราหละหลวมอย่างใช้ไม่ได้ แต่ท่านไม่ว่าอะไรเลย ท่านมากับบุคคลอีกคนหนึ่งที่เราไม่รู้จัก

ท่านถามว่า เรียบร้อยดีหรือ

เราตอบอย่างไม่แน่ใจว่า เรียบร้อยครับ

ท่านบอกว่า คืนนี้จะมีคนมาสามคน เขาจะอยู่ข้างบน และสำหรับข้างบนนั้น ถ้าไม่มีความจำเป็นเราไม่ต้องขึ้นไป พุดแล้วท่านก็เดินขึ้นบันไดไปเพื่อตรวจสอบความเรียบร้อย สักครู่ท่านลงมา ยกนาฬิกาข้อมือขึ้นดูแล้วบอกเราว่า อีกสักครู่จะมาใหม่ เราเดินตามมาส่งท่านที่หน้าบ้านซึ่งมีเรือแจวลำหนึ่งเทียบคอยอยู่ เรือเบนหัวออก คนแจวออกแรงพาเรือหายไปในความมืดของแม่น้ำเจ้าพระยา

เราพากันตาสว่าง ผู้ใหญ่ไม่บอกอะไรให้เราทราบมากเลย และเราไม่กล้าถาม คิดว่าเรื่องอะไรที่ควรรู้ผู้ใหญ่คงบอก ถ้าไม่บอกก็เพราะคงเห็นว่า ไม่ควรรู้หรือยังไม่ควรจะรู้ เราต่างเงิบงันกันไป ต่างคนต่างนึกถึงอะไรบางอย่างอยู่เงิบ ๆ

ท่านที่มาแล้วกลับไปได้กลับมาอีก คราวนี้เราคอยรับท่านที่ท่าหน้า แล้วพากันเดินเข้ามาในบ้าน ท่านไม่ได้พูดอะไรเลย แต่ยกข้อมือขึ้นดูนาฬิกาบ่อย ๆ เวลาผ่านไปอีกพักใหญ่ ท่านพึมพำเหมือนรำพึงกับตนเองว่า คงจะจนมาถึงกันแล้ว ท่านเดินวนเวียนอยู่ที่สนามหน้าบ้านผมรู้สึกว่าคุณกระสับกระส่าย เพราะท่านรู้ถึงงานอีกด้านหนึ่งที่จะมาต่อเชื่อมกับงานทางด้านของเรา การพลาดกำหนดเวลาอย่ามัวไม่ใช่นิมิตที่ดี มันหมายถึงอะไรต่อมิอะไรหลายอย่างอาจจะเกิดขึ้นได้ แต่สำหรับเราซึ่งไม่รู้เรื่องอะไรในตอนนั้นรู้สึกเฉย ๆ

แล้วในที่สุดเวลาก็มาถึง....

มีการเคลื่อนไหวกว้างที่ท่าหน้า มีเสียงเครื่องยนต์เรือลำหนึ่งแล่นมาเทียบท่า หัวเรือมีไฟคอมดวงหนึ่งกับไฟแดงที่กราบ แต่ภายในเรือนั้นมืดสนิท มีเสียงพูดจาโต้ตอบกันจากในเรือกับท่านที่มาคอยอยู่หลายคำ แล้วก็มีคนขึ้นจากเรือหลายคน เสียงเครื่องเรือครางแผ่วลงกว่าเดิม บางคนที่ยืนมายืนอยู่ที่ท่าหน้า คนหนึ่งหรือสองคนยืนรื้อรถอยู่ที่สนาม และอีกบางคนเดินเข้ามาในบ้าน จากแสงไฟที่ไม่สู้จะสว่างนัก ผมเห็นคนที่เข้ามาในบ้านเป็นฝรั่งสองคน ทั้งคู่แต่งเครื่องแบบสีกากี้แกมเขียว มีแผงคอสีแดง และผ้าพันหมวกสีแดงเด่นเห็นถนัด ทั้งสองคนร่างผอมและสูงมากจนดูคนอื่นเตี้ยไปหมด นายทหารสองคนจับมือทักทายกับพวกเรา ซึ่งท่านผู้ใหญ่ได้แนะนำให้รู้จัก นายทหารคนหนึ่งพูดกับเราเป็นภาษาไทย แล้วนายทหารสองคนกับคนไทยอีกสองสามคนเดินขึ้นไปบนบ้าน มีคนชนขาวของตามขึ้นไปด้วย ลักครูใหญ่ ๆ เขากลับลงมา จับมือแสดงความขอบใจกับคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นขณะที่ไปรับเขาเข้ามา

ผมรู้สึกตื่นเต้นและงงที่ได้เห็นฝรั่งแต่งเครื่องแบบทหารในสภาวะเช่นนี้ ผมคาดคิดว่า ในการเล็ดลอดเข้ามาทำงานใต้ดินในดินแดนที่มีอีกฝ่ายหนึ่งเป็นคู่สงครามคงจะกระทำอย่างซ่อ้นเร้น เช่นการปลอมแปลงตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม จึงไม่คิดว่าเขาจะแต่งตัวภูมิฐานเหมือนกับจะไปเดินชวอนสวนสนาม

ซึ่งเป็นการโจ่งแจ้งเด่นชัดเหลือเกิน และสำหรับผม - หวาดเสียวด้วย แต่ผมก็เก็บความรู้สึกนี้ไว้ในใจ

ผมเห็นใบหน้าและท่าทางของผู้ที่มาพร้อมขบวนนายทหารอังกฤษรู้สึกต่างอดิโรยและเครียด แน่นอึดในระยะเวลาของการเดินทางซึ่งผมทราบภายหลังว่า จากจุดใดจุดหนึ่งในอ่าวไทยกว่าจะมาถึงปลายทางที่บ้านผมนี้ เขามี “ของกลาง” ที่โจ่งแจ้งเด่นชัดอยู่ในความครอบครองเป็นเวลานานเพราะหนทางไกลไม่ใช่สั้นน้อยนั้น ย่อมจะต้องทำให้ประสาทของพวกเขาเคร่งเครียดไม่น้อย และผมอาจจะรู้สึกเอาเองก็ได้ว่า ทุกคนเข้มเข็งขึ้นขึ้นเมื่อเขากลับออกไปจากบ้าน ความเคร่งเครียดนั้นได้พ้นไปจากเขาแล้ว หน้าทีของเขาเป็นอันสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีอีกคราวหนึ่ง ความรู้สึกนั้นมันถ่างทอดมาตกที่พวกผม พร้อมด้วย “ของกลาง” มาอยู่ใน “ความครอบครอง”

หน้าที่ของพวกเขาเริ่มต้นแล้ว

คนอื่น ๆ เขาพากันกลับไปหมดแล้ว เหลือแต่พวกเราสี่คนซึ่งตกอยู่ในระหว่างความตื่นเต้นและความงงวย เราเงี่ยหูฟังเสียงจากข้างบน แต่ไม่ได้ยินอะไรแม้มีเท้าคนเดิน เวลาตึกมากแล้ว แต่พวกเราไม่มีใครวิ่ง เราดับไฟชั้นล่างหมดแล้วค่อย ๆ ย่องมาที่สนามหน้าบ้าน มองขึ้นไปชั้นบนเห็นแสงไฟสลัว ๆ จางจืดเกือบมืดและไม่มีการเคลื่อนไหว ชั้นบนนั้นมีคนอยู่สามคน คือ

พลจัตวา วิคเตอร์ เฮกเตอร์ เจคส์

พันตรี ทอม ฮอบบส์

ร้อยโท เล็ก

สองคนแรกเป็นนายทหารอังกฤษสังกัดหน่วยที่มีชื่อเรียกว่า Force 136 คนที่สามเป็นเสรีไทย เป็นนักศึกษาในอังกฤษ ชื่อของเขาเป็นชื่อรหัส ไม่ใช่ชื่อจริง และพวกเราไม่ทราบชื่อจริงจนกระทั่งเวลาล่วงไปอีกนาน เขามาที่บ้านพร้อมกับนายทหารอังกฤษทั้งสองคน แต่งเครื่องแบบทหารอังกฤษด้วยเหมือนกัน เพียงแต่อินทรรูปักสีขาว ไม่ใช่สีแดงจุดขาดเหมือนสองคนแรก งานของท่านผู้มีส่วนใหญ่เกี่ยวกับการสื่อสารโทรเลข

เรากะกันไว้แล้วว่า เราจะต้องจัดเวรยามในเวลากลางคืน ตั้งแต่ค่ำไปจนสว่างโดยผลัดกันคนละสามชั่วโมง ตอนเช้าตอนออกเข้ามาอยู่ในบ้าน สำหรับ

ด้านหน้า เรามองเห็นจากข้างในบ้านแล้ว ทางด้านหลังและข้าง ๆ บ้าน เราอาศัยใช้วิธีแอบมองจากครัวและหน้าต่างหรือออกมาเดินเตร่เล่นบ้างโดยไม่ถืออาวุธพยายามทำให้เหมือนบ้านอื่น ๆ ไม่ให้เห็นว่าแว่วว่ามีกระมัดระวังอะไรเป็นพิเศษ เราเกรงไปถึงว่า ระวังเกินไปก็ไม่ดี และจะเจียบเหงาเกินไปจนดูลึกลับก็ไม่ดีอีก อาจจะมีคนสงสัยว่าเป็นช่องหรือบ่อนการพนัน แล้วตำรวจบุกเข้ามาจับเรื่องก็จะอื้อฉาวได้เหมือนกัน

ผมคว่ำป็นออกมาอยู่ยาม ในเวลาตึกสงัดลมสงบนิ่ง อากาศเย็นกำลังสบาย มีแต่ยุงเท่านั้นที่मतอมมากัด ทำให้รู้ว่าตัวตนของเรามีอยู่ ทั้ง ๆ มองไม่เห็น มันสูญหายไปกับความมืดของกลางคืนหมดสิ้น

เมื่อนั่งอยู่ในความมืดคนเดียววนาน ๆ ผมก็รู้สึกในใจว่า ความมืดนั้นเป็นกลาง ความมืดทำให้เราซ่อนตัวโดยไม่มีใครเห็น แต่ฝ่ายที่จะบุกเข้ามาก็ได้รับความคุ้มกันจากความมืดทำนองเดียวกัน จะเสียเปรียบก็อยู่ที่ว่า ฝ่ายบุกต้องเคลื่อนไหวก่อน ฝ่ายรับจึงเป็นฝ่ายได้ประโยชน์กว่า ทั้งนี้หมายความว่า ทั้งสองฝ่ายต่างตื่นและเตรียมพร้อมเท่า ๆ กัน

ผมทราบในเวลาต่อมาว่า *พลจัตวา เจคส์* เคยมีอาชีพเป็นทนายความอยู่ในกรุงเทพฯ มานาน จนรู้ภาษาไทยพอใช้และรู้เรื่องเมืองไทยดี แล้วกลับไปอังกฤษก่อนสงคราม ส่วน *พันตรี ฮอบบส์* เคยมาอยู่เมืองไทยประมาณปีเศษ โดยทำงานอยู่กับบริษัทยาสูบอังกฤษ-อเมริกัน เมื่อญี่ปุ่นขึ้น ได้เป็นผู้นำกลุ่มคนชาติพันธมิตรในเมืองไทยเดินทางบุกป่าทางด้านเมืองกาญจนบุรีหนีการถูกญี่ปุ่นจับเพราะเป็นคนชาติศัตรู เข้าไปพม่าได้อย่างหวุดหวิด หลังจากเผชิญความยากลำบากของการบุกป่าฝ่าดงเป็นเวลานาน นับว่าเป็นผู้ได้ผ่านการทดสอบความกล้าหาญอดทนมาแล้ว

๕.....

ต่อมาอีกไม่ช้า “ค่าย” ของเราก็ได้มีสมาชิกใหม่มาเพิ่มอีกท่านหนึ่ง ท่านผู้นี้คือ *ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิ์วัฒน์* หรือ “ท่านขึ้น” แต่เรารู้จักท่าน

ในชื่อรหัสว่า “พันตรีอรุณ” ท่านทำให้พวกเราหายเหงาไปได้มาก เพราะแม้ท่านจะอยู่ชั้นบน แต่เมื่อมีเวลาร่วมท่านโปรดลงมาคุยกับพวกเราชั้นล่างเสมอ ท่านมักจะทรงกางเกงขาสั้น ใส่เสื้อชั้นในตัวเดียว ประทับบนราวลูกทรงหน้าบ้าน คุยกับพวกเราเป็นชั่วโมง ๆ ท่านทรงเล่าให้เราฟังถึงเรื่องความเป็นอยู่ในประเทศอังกฤษภาวะในระหว่างสงคราม การปฏิบัติงานในระหว่างสงครามในประเทศอังกฤษของท่านและของคนไทยอื่น ๆ จนกระทั่งการก่อตั้งขบวนการเสรีไทยในอังกฤษ แต่ท่านอยู่กับเราไม่นานนัก ท่านก็จะหายไปเสียคราวหนึ่ง จนเราย้ายค่ายไปอยู่ในตึกหลังหนึ่งด้านปลายของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ท่านจึงได้กลับมาประทับอยู่กับพวกเราอีกระยะหนึ่ง แล้วท่านก็หายไปอีก และเราไม่มีโอกาสได้พบท่านอีกจนเสร็จสงคราม

หลังจากที่ท่านกลับมา ท่านปรารภกับพวกเราคราวหนึ่งว่า พวกพลพรรคของเรายังไม่พร้อม ยังจะต้องใช้เวลาฝึกกันอีกมาก ผมเดาเอาว่า ที่ท่านหายไปนั้น คงจะไปตรวจหรือไปช่วยพลพรรคเสรีไทยในประเทศฝักอาวุธและการรบในชนบท

เวลาเย็นบางวัน พวกเราเตะตะกร้อกันที่หน้าตึก มีนายทหารเสรีไทยจากอังกฤษบางคนที่มาพักอยู่กับเราร่วมวงด้วย นายทหารเสรีไทยจากอังกฤษเหล่านี้มาอยู่กับเราชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วก็หายกันไป เขาจะทำอะไรกันบ้าง เราไม่ได้ถามเพราะไม่ใช่หน้าที่ของเราที่จะรู้ โดยที่วงตะกร้อของเรามักจะเตะกันเปะปะจึงมีใครคนหนึ่งตั้งตึกดึกว่า ใครทำลูกตาย จะต้องลงนอนพังกาบกับพื้นและวิดพื้นสามที ท่านพันตรีอรุณลงมาร่วมวงด้วย ความจริงกฎข้อนี้เราไม่ได้ตั้งใจจะใช้กับท่านเลย แต่เมื่อท่านทำลูกตาย ท่านก็ปฏิบัติตามกติกาทุกประการซึ่งทำให้พวกเราครั้นแครง และในขณะที่เดียวกันมีความเคารพนับถือท่านยิ่งขึ้น

ความจริงท่านไม่จำเป็นต้องอยู่กับเรา ซึ่งถึงแม้จะไม่ได้อยู่ในป่า แต่ความสะอาดสบายมีไม่มากนัก ท่านบอกว่า ผู้ใหญ่อยากจะให้ท่านประทับที่อื่นซึ่งมีความสะอาดสบายกว่า แต่ท่านทรงเห็นว่า เพื่อประโยชน์ของการทำงาน ท่านควรจะอยู่ในค่ายนี้ไปก่อน ท่านแยกจากเราไปตอนที่อยู่ที่ธรรมศาสตร์ ภายหลังเราย้ายค่ายไปอยู่ที่โรงเรียนวชิราวุธ ท่านก็ไม่ได้กลับมาอยู่กับพวกเราอีก

๕.....

งานต่าง ๆ ถึงแม้จะวางแผนล่วงหน้าไว้โดยรอบคอบแล้วก็ตาม เมื่อปฏิบัติมักจะมีปัญหาที่ต้องแก้ไขอีกเสมอ เราสังเกตว่า งานที่เราได้มอบหมาย มีการวางแผนอย่างดีจากจังหวัดต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงติดต่อกันเป็นไปโดยราบรื่นตลอด แต่เราก็มีปัญหาเหมือนกัน เช่น เรื่องอาหารการกินของนายทหารฝรั่ง ไข่ดาว ซึ่งเราทอดจากไข่เป็ด เพราะหาไข่ไก่ยากในสมัยนั้น และการใช้กุนเชียงแทนแฮม หรือเบคอนปรากฏว่าไม่ถูกปาก ไข่เป็ดคาวเกินไปและกุนเชียงเลียน ทางฝ่ายส่งกำลังบำรุงต้องไปเสาะหาได้แฮมมาขานหนึ่งจากร้านแถวบางรัก แม้จะเก่าเก็บสักหน่อยแต่ก็ยังใช้ได้ ภายหลังต่อมาอีกระยะหนึ่งมีการขนส่งอาวุธและเสบียง โดยเครื่องบินมาทิ้งร่ม จึงมีของมาโดยทางนี้ครบครัน เช่น เบคอนกระป๋อง กาแฟผง นมข้น เนยแข็ง บุหรี่ แม้กระทั่งวิกส์ ก็ทำให้เราไม่ต้องไปวิ่งหาของเหล่านี้พันตรี ฮอบบส์เป็นคนเก็บรักษา ไม่ยอมให้เล็ดลอดไปได้ เพราะเป็นการเสี่ยงต่อความลับรัฐโหล กระป๋องเปล่า ของหรือกันบูหรี่เขาดูแลเก็บทำลายด้วยตนเองหมด

อีกเรื่องหนึ่งที่เราเผชิญ คือ การหิวป็นโตะไปเอาอาหารจากโรงแรมรัตนโกสินทร์ วันแรก ๆ ก็ปกติดี แต่ต่อมาเมื่อเราต้องหิวลงเรือจ้างข้ามแม่น้ำทุกวันวันละสองครั้ง คนเรือจ้างเห็นหน้าพวกเราเป็นประจำทุกวันจนจำได้ โดยเฉพาะตอนกลางวันซึ่งมีคนข้ามไม่มาก เขาแฉวพาเราข้ามฟากเพียงคนเดียวเพื่อไม่ให้เสียเวลารอ เราก็ให้ค่าจ้างเขามากกว่าปกติ สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความคุ้นเคยขึ้น เวลานั่งเรือเขาก็ชวนคุยเป็นธรรมดา ความอยากรู้อยากเห็นของเขาก็เป็นธรรมดาอีกเหมือนกัน เพราะมีพฤติกรรมผิดกับชาวบ้านอื่น เขาก็ถามเราอย่างซื่อ ๆ ซึ่งเรารู้สึกว่าจะตอบให้สมเหตุสมผลได้ยากมาก ที่แรกคิดว่าจะบอกว่าเอาไปถวายพระ แต่เมื่อสำนึกว่าเวลาที่เรเอาป็นโตะตอนกลางวันก็เพลแล้ว นอกจากนั้นยังมีเวลาเย็นอีกมือหนึ่งก็เลยฟังพระไม่ได้ ครั้นจะย้ายไปข้ามทำอื่นก็ไกลเกินไป และนี่เป็นเหตุหนึ่งในเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้มีการย้ายค่ายจากบ้านริมแม่น้ำฝั่งธนบุรีเข้าไปอยู่ในตึกด้านติดกับท่าช้างวังหน้าในบริเวณมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

ระหว่างที่นายทหารอังกฤษมาอยู่ มีผู้ใหญ่ทางฝ่ายไทยไปติดต่อกันอยู่เสมอ โดยมากมักจะเป็นเวลากลางคืน ท่านผู้ใหญ่ที่ผมเห็นอยู่เสมอมี **คุณทวี บุญยเกตุ** **คุณดิเรก ชัยนาม** และ **คุณทวี ตะเวทิกุล** ผมขอเอ่ยนามเฉพาะท่านที่วายชนม์ไปแล้ว ผมได้ทราบจากท่านผู้ใหญ่ว่าฐานะของเสรีไทยดีขึ้นมากเมื่อนายทหารอังกฤษเข้ามา เพราะเขาประทับใจความจริงด้วยตนเอง แต่เดิมนั้นเพียงจากรายงานของฝ่ายไทยซึ่งเขายังเชื่อไม่สนิท ตอนนี่เขาเชื่อแล้วว่าเป็นของจริง ท่านบอกว่าทางฝ่ายอเมริกันเขารู้ฐานะของเราดีแล้วเพราะเขาเข้ามาก่อนอังกฤษ

ในระยะเวลาหนึ่ง การประชุมระหว่างฝ่ายไทยกับฝ่ายอังกฤษถี่มาก บางครั้งมีผู้ใหญ่ฝ่ายไทยหลายคนมาร่วมประชุม ซึ่งทำให้พวกเราตื่นเต้นและกังวลเพราะเกรงว่าการป้องกันของเราจะทำได้ไม่ดี เนื่องจากเรามีอยู่ด้วยกันเพียงสี่คนเท่านั้น แต่ผมทราบภายหลังว่าด้านรอบนอกมีการวางกำลังป้องกันไว้อย่างรอบคอบโดยหน่วยอารักขาอื่น แต่โดยที่เราไม่ทราบประสาทของเราจึงเครียดมากระหว่างที่ผู้ใหญ่ประชุมกัน พวกเราไม่รู้เรื่องที่ประชุม แต่สังเกตจากสีหน้าและท่าทางของผู้ใหญ่พอจะรู้ว่าเรื่องที่พูดจากันนั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก กว่าที่จะก้าวล่วงปัญหาต่าง ๆ ไปได้ต้องใช้เวลาและความอดทนไม่น้อย

คำนำ

ผลงานของท่านปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสที่เป็นรูปธรรม และเป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองนั้นมีมากมาย และมีผู้เขียนเผยแพร่ไว้มาก แต่ผลงานของท่านซึ่งเกี่ยวกับการเสริมสร้างอำนาจทางการคลังของรัฐสภา ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาระบบอบประชาธิปไตยของไทยยังไม่เคยมีใครเขียนมาก่อน เนื่องจากเป็นผลงานที่อยู่ในมุขลับ คือ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเทคนิคการคลังและกฎหมายการคลัง ซึ่งโดยธรรมชาติเป็นเรื่องที่คนทั่วไปเข้าใจยากและเข้าไม่ถึง

โดยเหตุที่ผู้เขียนได้คลุกคลีอยู่กับงานด้านการคลังมาช้านาน ทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นเวลาอันยาวนาน จึงได้รู้ได้เห็นผลงานดังกล่าวของท่านปรีดีมาบ้าง จึงเกิดความสนใจและได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากเอกสารและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อถือได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายงานการประชุมของรัฐสภาที่จัดพิมพ์เพื่อใช้ในราชการ และได้เรียบเรียงบทความนี้ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์สองประการคือ ประการแรกเพื่อเผยแพร่ผลงานดังกล่าวของท่านปรีดี และประการที่สองเพื่อให้นักศึกษาและประชาชนทั่วไปใช้ในการศึกษาและค้นคว้าทางวิชาการ

จึงหวังว่าบทความนี้จะ เป็นประโยชน์แก่นักศึกษา ประชาชน ตามสมควร

ศ.ดร. อิศระ นิตินันท์ประภาส*

*ศาสตราจารย์ ดร. อิศระ นิตินันท์ประภาส : ปริญญาเอกทางกฎหมายจากประเทศฝรั่งเศส, เคยเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยในกรมบัญชีกลาง แต่ตำแหน่งสูงสุด คือ รองผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยหลายแห่ง เคยเป็นบรรณกรหนังสือธรรมศาสตร์

ท่านปรีดีฯ กับการริเริ่มเสริมสร้างอำนาจ ทางการคลังของรัฐบาล

ศ.ดร. อิศระ นิตินันท์ประภาส

ท่านปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจการปกครองระบบรัฐสภาอย่างลึกซึ้ง ท่านจึงเห็นปัญหาของระบบรัฐสภาไทยในอดีตอย่างชัดเจนทุกแง่ทุกมุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่สมบูรณ์ของอำนาจทางการคลังของรัฐบาล อันเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การทำงานของระบบนั้นด้อยประสิทธิภาพ ดังนั้น ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในปี ๒๔๘๙ ท่านจึงได้ริเริ่มเสริมสร้างอำนาจทางการคลังของรัฐบาลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการสร้างรูปแบบของการควบคุมทางการคลังที่เอื้ออำนวยให้องค์กรนิติบัญญัติควบคุมการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต่อมารัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ที่ได้จัดตั้งขึ้นโดยการสนับสนุนของคณะรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ได้นำรูปแบบดังกล่าวไปบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติเงินคงคลัง พ.ศ. ๒๔๙๑

บทความนี้มุ่งศึกษาการริเริ่มของท่านปรีดีในการเสริมสร้างอำนาจทางการคลังของรัฐบาลดังกล่าวข้างต้น โดยจะกล่าวเป็น ๒ หัวข้อ ดังนี้ หัวข้อแรกจะศึกษาถึงความไม่สมบูรณ์ของอำนาจทางการคลังของรัฐบาลในยุคต้นของระบอบประชาธิปไตยไทย หัวข้อหลังจะศึกษาถึงการริเริ่มของท่านปรีดีในการเสริมสร้างอำนาจทางการคลังของรัฐบาล

๑. ความไม่สมบูรณ์ของอำนาจทางการคลังของรัฐสภาในยุคต้นของระบอบประชาธิปไตย

ในยุคต้นของระบอบประชาธิปไตยของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาดังแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นต้นมาจนถึงขณะที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติเงินคงคลัง พ.ศ. ๒๔๙๑ รัฐสภาใช้อำนาจทางการคลัง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๔๗๕ มาตรา ๓๗ ได้บัญญัติว่า **“งบประมาณแผ่นดินประจำปี ท่านว่าต้องตราเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติออกใช้ไม่ทันปีใหม่ ท่านให้ใช้พระราชบัญญัติงบประมาณปีก่อนนั้น ไปพลาง”**^(๑)

ความในบทบัญญัติดังกล่าวที่กำหนดว่า **“งบประมาณแผ่นดินประจำปี ต้องตราเป็นพระราชบัญญัตินั้น”** มีความหมายว่างบประมาณประจำปีที่รัฐบาลจัดทำขึ้นนั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และการให้ความเห็นชอบดังกล่าวต้องกระทำในรูปแบบของการตราพระราชบัญญัติ (enactment) พระราชบัญญัติที่ให้ความเห็นชอบงบประมาณประจำปีเรียกว่า **“พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี”** ฉะนั้น ตามนัยของบทบัญญัติดังกล่าว รัฐสภาจึงมีอำนาจควบคุมการจัดทำงบประมาณและการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลโดยการตราพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี

(๒) แม้จะไม่มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ หรือพระราชบัญญัติใด ๆ กำหนดว่าการจัดเก็บภาษีอากรต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก็ตาม แต่เนื่องจากการเก็บภาษีอากรเป็นการใช้อำนาจของรัฐบาลที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิและหน้าที่ของบุคคล การใช้อำนาจดังกล่าวจึงต้องมีกฎหมายรับรองโดยชัดแจ้ง ทั้งนี้ ตามหลักกฎหมายทั่วไปที่ศาลรับรองและบังคับตาม ฉะนั้น รัฐสภาจึงมีอำนาจควบคุมการจัดเก็บภาษีอากรของรัฐบาลตามหลักกฎหมายทั่วไป

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๔๘๙ ได้นำสาระสำคัญของมาตรา ๓๗ แห่งรัฐธรรมนูญ ปี ๒๔๗๕ มากำหนดไว้ในมาตรา ๕๕

(๓) สำหรับการกู้เงินของรัฐบาลนั้น ก็ไม่มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติใด ๆ กำหนดว่าต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา เช่นเดียวกับการเก็บภาษีอากร แต่รัฐบาลภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ๒๔๗๕ ได้ถือปฏิบัติเสมอมาว่าการกู้เงินต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และการให้ความเห็นชอบดังกล่าวต้องกระทำในรูปแบบของการตราพระราชบัญญัติ ดังจะเห็นได้ว่า การกู้เงินของรัฐบาลครั้งแรกภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คือการกู้เงินในประเทศในปี ๒๔๗๖^(๒) ได้อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติจัดการกู้เงินในประเทศ พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งให้อำนาจรัฐบาลกู้เงินในประเทศมีจำนวนเงินไม่เกิน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท การกู้เงินรายอื่น ๆ ของรัฐบาลในเวลาต่อมาก็ถือปฏิบัติเช่นเดียวกันนี้ เช่นการกู้เงินในประเทศเพื่อการเกษตรในปี ๒๔๘๑ อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการกู้เงินในประเทศเพื่อการเกษตร พ.ศ. ๒๔๘๑ ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าตามประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐสภามีอำนาจควบคุมการกู้เงินของรัฐบาลโดยการตราพระราชบัญญัติให้อำนาจรัฐบาลกู้เงิน

อนึ่ง ข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช ๒๔๗๗ ข้อ ๗๐ ได้ให้อำนาจรัฐบาลจ่ายเงินในกรณีฉุกเฉินเกินกว่าหรือนอกเหนือจากที่อนุญาตไว้ในพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี และเมื่อได้จ่ายไปแล้ว รัฐบาลจะต้องเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณเพิ่มเติมตามจำนวนที่จ่ายไปยังสภาโดยด่วน ซึ่งก็เท่ากับว่า ในกรณีฉุกเฉินรัฐบาลมีอำนาจจ่ายเงินไปก่อนแล้ว จึงมาขอความเห็นชอบจากรัฐสภา ในภายหลัง^(๓)

(๒) วิจิตร ลุลิตานนท์, คำสอนวิชากฎหมายการคลัง พ.ศ. ๒๔๗๘, มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง หน้า ๘๓

(๓) ข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรมิใช่กฎหมาย เพราะการตราข้อบังคับดังกล่าวมิได้กระทำตามวิธีการตราพระราชบัญญัติที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น เมื่อสภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติใดแล้ว นายกรัฐมนตรีจะต้องนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยโดยนายกรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วจึงจะมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมาย แต่ข้อบังคับการประชุมของสภาฯ มิได้กระทำตามวิธีการดังกล่าว เมื่อสภาฯ

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าในยุคต้นของระบอบประชาธิปไตยโดย รัฐสภามีอำนาจควบคุมการจับกุมการใช้อำนาจและการกู้เงินของรัฐบาลอย่างสมบูรณ์ แต่อำนาจของรัฐสภาในการควบคุมการจ่ายเงินของรัฐบาลยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากรัฐบาลสามารถจ่ายเงินในกรณีฉุกเฉินเกินกว่าหรือนอกเหนือจากที่ได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีไปก่อนได้ แล้วจึงมาขออนุญาตจากรัฐสภาในภายหลัง ซึ่งในทางปฏิบัติรัฐบาลมักจะทำใช้อำนาจดังกล่าวอย่างฟุ่มเฟือยจนทำความเสียหายต่ออำนาจของรัฐสภาซึ่งเป็นตัวแทนของปวงชน

๒. การริเริ่มเสริมสร้างอำนาจในทางการคลังของรัฐสภา ในสมัยรัฐบาลท่านปรีดี (๒๔ มีนาคม - ๒๓ สิงหาคม ๒๔๘๙)

การริเริ่มของท่านปรีดีในการเสริมสร้างอำนาจทางการคลังของรัฐสภา เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยในช่วงปลายสงครามมหาเอเชียบูรพา และช่วงต้นของการฟื้นฟูประเทศภายหลังสงคราม ดังนั้น เพื่อความกระจ่างชัดของปัญหาที่จะกล่าวต่อไปข้างหน้านี้ จึงขอพูดถึงสถานการณ์ดังกล่าวสักเล็กน้อยก่อน

เมื่อกองทัพของสมเด็จพระจักรพรรดิแห่งญี่ปุ่นได้ยอมจำนนอย่างไม่มีเงื่อนไขต่อกองทัพของฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๘๘ แล้ว รัฐบาลไทยในขณะนั้นซึ่งมีนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี^(๔) ได้กราบ

เห็นชอบแล้ว ประธานสภาฯ จะเป็นผู้ลงนามประกาศใช้ ดังนั้น ในทางทฤษฎีกฎหมายมหาชน จึงถือว่าข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรเป็นเพียงมาตรการภายในที่ใช้บังคับแก่การดำเนินกิจการของสภาฯ เท่านั้น ไม่มีผลใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติ เมื่อเป็นเช่นนี้การที่ข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรให้อำนาจรัฐบาลจ่ายเงินดังกล่าวข้างต้น จึงไม่มีผลใช้บังคับตามกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่มีกรณีหยิบยกปัญหากฎหมายดังกล่าวขึ้นพิจารณาในสมัยนั้น

(๔) นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗ หลังจากที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติพระราชกำหนดสองฉบับ คือ พระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พ.ศ.

ถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเพื่อเปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ตามความจำเป็นของสถานการณ์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ท่านปรีดี พนมยงค์) จึงได้เชิญประธานสภาผู้แทนราษฎร (พระยามานวราชเสวี) ไปปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ทั้งสองท่านเห็นพ้องต้องกันว่าขณะนั้นบ้านเมืองตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ล่อแหลมต่ออันตรายอย่างยิ่ง เนื่องจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศสงครามกับบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕^(๕) เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามไทยก็ต้องแพ้ด้วย ดังนั้น ภารกิจเร่งด่วนที่รัฐบาลใหม่จะต้องกระทำก็คือการเจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตรให้เกิดผลดีแก่ประเทศไทยให้มากที่สุด ท่านปรีดีจึงเห็นว่า ในสถานการณ์เช่นนั้น ผู้ที่เหมาะสมที่สุดที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีก็คือ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตประจำกรุงวอชิงตันซึ่งเป็นหัวหน้าเสรีไทยในสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ร่วมมือกับขบวนการเสรีไทยในประเทศภายใต้การนำของท่านปรีดี ในการต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น และได้ให้การสนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตรในการทำสงครามกับญี่ปุ่น แต่เนื่องจากขณะนั้น ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ยังไม่อาจเดินทางกลับประเทศไทยได้ เพราะยังมีภารกิจที่ต้องปฏิบัติในสหรัฐอเมริกา ท่านปรีดีจึงเห็นควรตั้ง นายทวี บุณยเกตุ ซึ่งเป็นสมาชิกคนสำคัญของขบวนการเสรีไทยเป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อจัดตั้งรัฐบาลไปพลางในระหว่างรอการกลับประเทศไทยของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

นายทวี บุณยเกตุ ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามประกาศพระบรมราชโองการฯ ลงวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๘๘ และในวันถัดมาได้มีพระบรมราชโองการฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

เมื่อ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เดินทางกลับประเทศไทยแล้ว นายทวี บุณยเกตุ

๒๔๘๘ และพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุรีมณฑล พ.ศ. ๒๔๘๗ การตราพระราชกำหนดฉบับแรกก็เพื่อยกฐานะของจังหวัดเพชรบูรณ์ขึ้นเป็นนครบาล เป็นการเตรียมการไว้ในยามที่ประเทศถึงภาวะคับขันจะได้ย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่เพชรบูรณ์ ส่วนพระราชกำหนดฉบับหลังตราขึ้นเพื่อจะยกบริเวณพระพุทธบาทสระบุรีเป็นพุทธมณฑล

(๕) ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (๒๔๗๕ - ๒๕๑๗) ห้างหุ้นส่วนจำกัด ข. ชุมชุมการช่าง, กทม. หน้า ๓๘๓-๓๘๕

ได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๔๘ ซึ่งเป็นผลให้คณะรัฐมนตรีสิ้นสุดลงด้วย ในวันเดียวกันนั้นเอง ได้มีพระบรมราชโองการฯ แต่งตั้ง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาอีกหนึ่งวัน ได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

รัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้บริหารราชการแผ่นดินด้วยดีมาเป็นเวลาประมาณหนึ่งเดือนก็ต้องพ้นจากตำแหน่งไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ รัฐบาลเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ประเภทที่ ๑)^(๖) ที่อยู่ในตำแหน่งขณะนั้น ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๑ ซึ่งครบวาระที่จะต้องออกจากตำแหน่งในปี ๒๕๔๕ แต่เนื่องจากในเวลานั้นประเทศไทยมีสถานการณ์สงคราม จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติขยายกำหนดเวลาอยู่ในตำแหน่งสมาชิกออกไป ๒ ครั้ง ๆ ละไม่เกินสองปี^(๗) เมื่อสถานการณ์สงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว

(๖) ตามมาตรา ๖๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งเป็นบทเฉพาะกาลเมื่อราษฎรที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ยังมีการศึกษาไม่จบประถมศึกษาสามัญมากกว่ากึ่งจำนวนทั้งหมด และอย่างช้าไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่ใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๖๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภทมีจำนวนเท่ากัน ดังนี้

(๑) สมาชิกประเภทที่ ๑ ได้แก่ผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นตามเงื่อนไขของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

(๒) สมาชิกประเภทที่ ๒ ได้แก่ผู้ที่พระมหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างใช้บทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๕

ต่อมารัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยบทเฉพาะกาล พุทธศักราช ๒๕๔๓ ได้ขยายเวลาของบทเฉพาะกาลตามมาตรา ๖๕ ออกไปเป็นยี่สิบปี

(๗) ตามนัยมาตรา ๑๘ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยมาตรา ๓ ของรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพุทธศักราช ๒๕๔๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในตำแหน่งได้คราวละสี่ปี แต่ถ้ามีเหตุการณสำคัญกระทบถึงนโยบายภายในหรือภายนอกอันทำให้เป็นการพันวิสัยหรือมีเหตุขัดข้องที่จะให้มีการเลือกตั้ง ในขณะที่กำหนดเวลาสี่ปีสิ้นสุดลง จะตราพระราชบัญญัติขยายกำหนดเวลานั้นออกไปอีกคราวละไม่เกินสองปีก็ได้ หากภายในกำหนดเวลาเช่นว่านั้นพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปจะตราพระราชกฤษฎีกาให้ดำเนินการเลือกตั้งในเวลาหนึ่งเวลาใดก็ได้

จึงสมควรให้มีการเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนเลือกตั้งผู้แทนใหม่ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น รัฐบาลจึงได้ตราพระราชกฤษฎีกายุบสภา เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๔๘๘ และกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ ๖ มกราคม ๒๔๘๙ การยุบสภาเป็นผลให้คณะรัฐมนตรีต้องออกจากตำแหน่งตามความในมาตรา ๕๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ แต่คณะรัฐมนตรีชุดนี้ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่

ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนี้แล้ว ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้เชิญสมาชิกสภาฯ มาหารือเป็นการภายในว่าจะเห็นสมควรเสนอชื่อผู้ใดเป็นนายกรัฐมนตรี สมาชิกส่วนมากเห็นว่าท่านปรีดีเหมาะสมกับตำแหน่งนี้^(๔) ประธานสภาฯ จึงนำความเห็นดังกล่าวไปเรียนให้ท่านปรีดีทราบ แต่ท่านไม่ขอรับตำแหน่งโดยแจ้งว่ามีภารกิจต่าง ๆ อยู่มาก^(๕) ประธานสภาฯ จึงแจ้งให้สมาชิกทราบ เมื่อเป็นเช่นนี้สมาชิกส่วนใหญ่จึงเห็นควรสนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ประธานสภาฯ จึงกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงแต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร เขต ๒ เป็นนายกรัฐมนตรี นายควง อภัยวงศ์ จึงได้รับพระมหากรุณาธิคุณแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามประกาศพระบรมราชโองการฯ ลงวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๘๙ ต่อมาได้มีประกาศพระบรมราชโองการฯ ลงวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๙ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ได้บริหารราชการแผ่นดินมาจนถึงวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๔๘๙ ก็มีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นที่ทำให้ต้องออกจากตำแหน่งไป กล่าวคือ เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๔๘๙ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีและคณะได้เสนอร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองค่าใช้จ่ายประชาชนในภาวะคับขันต่อสภาผู้แทนราษฎร ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้

(๔) ในเวลานั้นท่านปรีดีพ้นจากการเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แล้ว เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งทรงบรรลุนิติภาวะแล้ว ได้เสด็จกลับมาประทับในประเทศไทยเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๘

(๕) ประเสริฐ ปัทมะสุนทร, อ้างแล้ว, หน้า ๔๙๘

รัฐบาลไม่เห็นด้วย และเห็นว่าหากสภาฯ ผ่านร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวไป ประชาชนจะได้รับความเดือดร้อน แต่ในที่สุดสภาฯ ได้ลงมติเมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๔๘๙ ด้วยวิธีลงคะแนนลับ รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวด้วย คะแนนเสียง ๖๕ ต่อ ๖๓ รัฐบาลจึงแพ้มติ และได้กราบถวายบังคมลาออกตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย

ประธานสภาฯ จึงได้เชิญสมาชิกมาหารือเพื่อชาวเสี่ยงว่าจะสมควรสนับสนุนผู้ใดเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป ปรากฏว่าเสียงส่วนใหญ่เห็นว่านายกรัฐมนตรีคนต่อไปควรเป็นท่านปรีดี แต่สมาชิกบางท่านได้ให้ข้อสังเกตว่าท่านปรีดีอาจไม่รับตำแหน่งก็ได้ เพราะได้เคยปฏิเสธมาครั้งหนึ่งแล้ว แม้แต่ตำแหน่งสมาชิกประเภท ๒ ก็ยังได้ลาออกโดยแจ้งว่าไม่สามารถมาประชุมได้สม่ำเสมอ ดังนั้น ประธานสภาฯ จึงได้สั่งพักการหารือเพื่อไปพบท่านปรีดีที่ท่าเนียบท่าช้างวังหน้า ซึ่งเป็นสถานที่ซึ่งทางราชการจัดให้เป็นที่พักของรัฐบาลชั่วคราว โดยมีสมาชิกจำนวนหนึ่งติดตามไปด้วย เมื่อประธานสภาฯ เรียนให้ท่านทราบความเห็นของสมาชิกส่วนมากที่เห็นสมควรเสนอชื่อท่านเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไป ท่านก็ยังไม่รับคำ สมาชิกสภาฯ หลายท่านที่ติดตามไปด้วยจึงได้อ้อนวอน และขอร้องให้ท่านรับตำแหน่งพร้อมทั้งเรียนท่านว่า ในยามที่ประเทศอยู่ในภาวะคับขัน และสถานการณ์เช่นที่เป็นอยู่ในขณะนั้นซึ่งจะต้องมีการเจรจากับฝ่ายสัมพันธมิตรในปัญหาต่าง ๆ ไม่มีผู้ใดเหมาะสมที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีเท่ากับท่าน ในที่สุด เพื่อเห็นแก่ประเทศชาติท่านจึงยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ประธานสภาฯ จึงกลับไปแจ้งให้สมาชิกที่รอฟังข่าวอยู่ทราบ ปรากฏว่าสมาชิกทั้งหลายต่างแสดงความปิติยินดีกันทุกคน หลังจากนั้นประธานสภาฯ ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงแต่งตั้งท่านปรีดีพนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี

ต่อมาได้มีประกาศพระบรมราชโองการฯ สองฉบับ ลงวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๔๘๙ แต่งตั้งท่านปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี และแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

ตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่สงครามมหาเอเชียบูรพาได้สิ้นสุดลง เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๘๘ เป็นต้นมา จนถึงขณะที่ได้มีพระ-

บรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งท่านปรีดี เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๔๘๙ ซึ่งนับเวลาได้ ๗ เดือนเศษนั้น สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา เป็นผลให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลถึง ๔ ครั้ง คณะรัฐมนตรีแต่ละคณะอยู่ในตำแหน่งไม่ถึงหกเดือน

โดยที่คณะรัฐมนตรีแต่ละคณะอยู่ในตำแหน่งสั้นมาก อีกทั้งมีภารกิจเร่งด่วนที่ต้องปฏิบัติมากมาย จึงไม่อาจจัดทำงบประมาณประจำปี ๒๔๘๙ เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรได้^(๑๐) ดังนั้น ในขณะที่รัฐบาลท่านปรีดีเข้าบริหารราชการแผ่นดินซึ่งเป็นระยะต้นปีงบประมาณ ๒๔๘๙ แล้ว แต่พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีนั้นก็ยังไม่ออกใช้

ในเวลานั้นปัญหาต่าง ๆ ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ค้างมาจากรัฐบาลก่อน ๆ กำลังรอกการแก้ไขจากรัฐบาลใหม่ ปัญหาสำคัญในทางการเมืองก็คือการที่กองทหารของฝ่ายสัมพันธมิตรที่เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยยังไม่ถอนกลับไป จึงต้องดำเนินการให้ฝ่ายสัมพันธมิตรถอนทหารต่างชาติออกไปจากดินแดนประเทศไทยโดยเร็วที่สุด นอกจากนี้การที่สัญญาสมบูรณ์แบบที่รัฐบาลก่อนได้ทำไว้กับอังกฤษที่สิงคโปร์ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๘๙ ผูกมัดให้ประเทศไทยส่งข้าวให้อังกฤษเปล่า ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการยกเลิกสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยและอังกฤษ เป็นภาระที่หนักต่อประเทศไทยมาก รัฐบาลใหม่จึงต้องดำเนินการเจรจากับอังกฤษเพื่อแก้ไขสัญญาดังกล่าว จากการให้เปล่าเป็นการขาย ในด้านเศรษฐกิจนั้นค่าครองชีพโดยทั่วไปได้ถีบตัวสูงขึ้นมากอันเนื่องมาจากภาวะขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนในการครองชีพ

(๑๐) รัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งมีนายดิเรก ชัยนาม เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เคยเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี ๒๔๘๙ ต่อสภาผู้แทนราษฎรแล้ว แต่ยังไม่ทันบรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุม รัฐบาลนี้ก็สิ้นสุดลง ต่อมา รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเข้าบริหารราชการแผ่นดินต่อจากรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ขอลอนร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวไปพิจารณาใหม่ แต่ยังไม่ทันเสนอกลับเข้ามาใหม่รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ก็สิ้นสุดลงไปอีก

ในด้านสังคมนั้น การครองชีพของประชาชนที่ฝืดเคือง ทำให้เกิดปัญหาใจผู้ร้าย ชุกชุม ซึ่งรัฐบาลจะต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ดังนั้น หลังจากที่ได้แถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎรแล้ว รัฐบาลจึงได้เข้าแก้ไขปัญหาสำคัญของประเทศซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนทันที และดำเนินการในเรื่องที่ค้างมาจากรัฐบาลก่อนซึ่งมีมากมายหลายเรื่อง ที่สมควรนำมากล่าวในที่นี้ก็คือ การซื้อข้าวสารส่งให้สหประชาชาติตามสัญญาสมบูรณแบบ การปรับปรุงรายได้ของข้าราชการประจำการทุกประเภท ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการเบี้ยหวัด พลทหาร และพลตำรวจ โดยให้บุคคลเหล่านั้นได้รับเงินเพิ่มประจำเดือนชั่วคราว การจ่ายเงินชดเชยแก่ทหารที่ถูกปลดประจำการ การเพิ่มเงินอุดหนุนแก่นานผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบล การเพิ่มเงินบำรุงความสุขทหารและตำรวจ และการซื้อพันธุ์ข้าวแจกชาวนา

ในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัญหาเฉพาะหน้าที่ต้องรีบแก้ไขนั้น รัฐบาลต้องใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๑๑๔,๙๓๖,๙๖๙ บาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่สูงมากเมื่อคำนึงถึงค่าของเงินในสมัยนั้น การจ่ายดังกล่าวดำเนินไปได้ ๒ วิธี วิธีแรกคือตั้งรายจ่ายดังกล่าวไว้ในงบประมาณประจำปี ๒๔๘๙ ที่รัฐบาลกำลังจัดทำอยู่ อีกวิธีหนึ่งคือจ่ายเงินจำนวนดังกล่าวซึ่งถือว่าเป็นการจ่ายในกรณีฉุกเฉินไปก่อน แล้วเสนอพระราชบัญญัติงบประมาณเพิ่มเติมต่อสภาผู้แทนราษฎรในภายหลังดังเช่นที่รัฐบาลก่อน ๆ ได้ถือปฏิบัติเสมอมา สำหรับวิธีแรกคือการตั้งรายจ่ายดังกล่าวไว้ในงบประมาณที่รัฐบาลกำลังจัดทำนั้น ไม่อาจนำมาใช้กับกรณีที่รัฐบาลจำเป็นต้องใช้จ่ายโดยเร็วเช่นกรณีที่จะใช้จ่ายในครั้งนี้ได้ เพราะการจัดทำงบประมาณต้องใช้เวลาพอสมควร ส่วนวิธีหลังคือการจ่ายเงินไปก่อนแล้วมาขออนุมัติต่อสภาฯ ในภายหลังนั้น ท่านปรีดีซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังด้วยเห็นว่าไม่เหมาะสมเพราะเงินจำนวนดังกล่าวสูงมาก หากกระทำไปจะเป็นการไม่เคารพสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นตัวแทนของปวงชน ดังนั้น ท่านปรีดีจึงคิดหาวิธีจ่ายเงินที่ทำให้รัฐบาลจ่ายเงินโดยเร็วได้ตามความจำเป็นเร่งด่วน และขณะเดียวกันก็ไม่เป็นการกระทบกระเทือนต่ออำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วิธีที่ท่านคิดขึ้นและนำมาใช้ในครั้งนั้นก็คือการเสนอร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงิน

ไปพลางก่อนพุทธศักราช ๒๔๘๙ ต่อสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเท่ากับเป็นการขออนุญาตต่อสภาผู้แทนราษฎรจ่ายเงินตามความจำเป็นเร่งด่วนไปพลางก่อน ในระหว่างที่พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีพุทธศักราช ๒๔๘๙ ยังไม่ประกาศใช้ โดยวิธีนี้ สภาฯ สามารถตรวจสอบความจำเป็นและความเหมาะสมในการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลก่อนที่จะจ่ายเงินได้ ซึ่งต่างกับวิธีที่รัฐบาลก่อน ๆ ใช้อยู่ คือการจ่ายเงินในกรณีฉุกเฉินไปก่อน แล้วจึงมาขออนุมัติต่อสภาฯ ในภายหลัง ซึ่งในทางปฏิบัติ สภาฯ ไม่อาจปฏิเสธได้ เพราะโดยข้อเท็จจริงนั้น รัฐบาลได้จ่ายเงินไปก่อนแล้ว

ในการนำเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๙ ท่านปรีดีได้แถลงต่อที่ประชุมมีข้อความตอนหนึ่ง ดังนี้ :-

“ในการที่รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อนขึ้นมานั้น ก็โดยที่รู้สึกว่าการจ่ายเงินของรัฐเป็นจำนวนมากเช่นนี้ไม่เป็นการที่เหมาะสมนักในการที่รัฐบาลจะถืออำนาจตามที่เคยมีอยู่ที่สั่งจ่ายไปพลางก่อน โดยไม่ได้มาขอต่อสภาฯ คราวนี้ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าเราควรที่จะทำแบบเพื่อที่จะให้สภาผู้แทนราษฎรได้มีการควบคุมการจ่ายเงินไปพลางก่อนนี้ด้วย แต่ทั้งนี้ไม่ลบล้างถึงอำนาจที่รัฐบาลได้มีอยู่ตามกฎหมายที่มีอยู่แล้ว...”(๑๑)

เมื่อพิจารณาคำแถลงดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าท่านปรีดีมีความคิดเห็นว่าสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นตัวแทนของราษฎรควรจะได้ควบคุมการใช้จ่ายเงินทั้งหลายของรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะเป็นการใช้จ่ายในกรณีเร่งด่วนไปพลางก่อนก็ตาม ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงได้สร้างวิธีการที่สภาผู้แทนราษฎรจะใช้ในการควบคุมการจ่ายเงินไปพลางก่อนของรัฐบาลขึ้น วิธีการดังกล่าวก็คือการตราพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน

การเสนอร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน

(๑๑) สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๘/๒๔๘๙ วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๘๙ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๑๔ หน้า ๑๑

ต่อสภาผู้แทนราษฎร เป็นผลให้มีการเสริมสร้างอำนาจทางการคลังของรัฐสภา เพราะทำให้การควบคุมการจ่ายเงินของฝ่ายบริหารซึ่งกระทำโดยฝ่ายนิติบัญญัติมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งเกิดรูปแบบใหม่ของการควบคุมดังกล่าว อีกรูปแบบหนึ่ง คือการตราพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน ซึ่งแต่เดิมนั้นวิธีการที่รัฐสภาใช้ในการควบคุมการจ่ายเงินของรัฐบาล มีรูปแบบเดียว คือการตราพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีหรือพระราชบัญญัติงบประมาณเพิ่มเติม

สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน พ.ศ. ๒๔๘๙ ก็คือการอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินเพื่อกิจการ และไม่เกินจำนวนเงินที่ระบุไว้ในร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยแสดงรายการจ่ายแต่ละรายการไว้ในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ๒๑ รายการ การกำหนดรายการจ่ายไว้เช่นนี้ย่อมเป็นการจำกัดดุลพินิจของรัฐบาล เพราะรัฐบาลไม่อาจใช้จ่ายผิดไปจากรายการที่ระบุไว้ได้ แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลท่านปรารถนามีความจริงใจต่อสภาผู้แทนราษฎร จึงไม่แสดงรายการที่ขออนุญาตไว้ในร่างพระราชบัญญัตินั้น ในลักษณะของเงินก้อนอย่างที่รัฐบาลในระยะหลัง ๆ มักชอบทำเพื่อซ่อนเร้นรายการบางอย่าง หรือที่เรียกตามศัพท์สมัยใหม่ว่า “หมกเม็ด” นอกจากนี้ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวยังได้กำหนดเงื่อนไขไว้ดังนี้

- (๑) การจ่ายเงินตามร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวจะกระทำได้เฉพาะในระหว่างที่ยังไม่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีพุทธศักราช ๒๔๘๙
- (๒) จำนวนเงินทั้งสิ้นที่อนุญาตให้จ่ายไปพลางก่อนให้นำไปรวมไว้ในยอดเงินตามพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีพุทธศักราช ๒๔๘๙

ในการขออนุญาตต่อสภาผู้แทนราษฎรจ่ายเงินไปพลางก่อนดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลได้กำหนดเงื่อนไขผูกมัดตนเองไว้ด้วย โดยระบุระยะเวลาการจ่ายเงินไว้ในเอกสารแสดงรายละเอียดการจ่ายเงินที่จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร เอกสารดังกล่าวแสดงชื่อเรื่องไว้ว่า “จำนวนเงินที่จะขอเครดิตเพื่อจ่ายก่อนงบประมาณอนุญาตในระยะ ๒ เดือน” ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไม่ต้องการใช้อำนาจที่สภา มอบให้อย่างไม่มีขอบเขต เพราะการใช้อำนาจในลักษณะเช่นนี้ย่อมกระทบกระเทือนถึงอำนาจของ

รัฐสภา ฉะนั้น รายจ่ายแต่ละรายการที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าว ถ้ามีลักษณะเป็นเงินที่จ่ายเป็นรายเดือน เช่นเงินเพิ่มประจำเดือนชั่วคราวที่จ่ายให้ข้าราชการประจำทุกประเภท รัฐบาลจะตั้งไว้ให้เพียงพอที่จะจ่ายได้ในระยะ ๒ เดือนเท่านั้น

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน พุทธศักราช ๒๔๘๙ ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรนั้น เมื่อสภาฯ ได้ลงมติรับหลักการในวาระที่ ๑ แล้ว ท่านปรีดีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลได้เสนอให้สภาฯ พิจารณารวดเดียว ซึ่งสภาฯ ก็อนุมัติตามที่รัฐบาลเสนอ “การพิจารณารวดเดียว” มีความหมายว่าเมื่อสภาฯ ได้ลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติใดแล้ว การพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นในวาระที่ ๒ (การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเรียงมาตรา) และในวาระที่ ๓ (การพิจารณาว่าจะประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นกฎหมายหรือไม่) จะกระทำติดต่อกันไปกับวาระที่ ๑ โดยสภาฯ ไม่ตั้งคณะกรรมการพิจารณาพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นก่อน สำหรับเหตุผลที่รัฐบาลขอให้สภาฯ พิจารณาร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน พุทธศักราช ๒๔๘๙ รวดเดียวนั้น ก็เพื่อให้รัฐบาลจ่ายเงินเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนของราษฎรได้โดยเร็ว อีกทั้งรัฐบาลได้เตรียมรายละเอียดที่จะชี้แจงต่อสภาฯ ในวาระที่ ๒ ไว้พร้อมแล้ว สมาชิกสภาฯ สามารถซักถามรายละเอียดในระหว่างการพิจารณาในวาระที่ ๒ ได้ ดังที่ท่านปรีดีได้ชี้แจงต่อที่ประชุมสภาฯ ดังนี้

“ข้าพเจ้าขอวิงวอนขอเวลาท่านสมาชิก เพราะเหตุว่าความเดือดร้อนท่านก็รู้อยู่แล้ว ท่านก็พรรณนาให้ข้าพเจ้าฟังเมื่อวันแถลงนโยบาย ข้าพเจ้าขอวิงวอนท่านขอเสนอให้พิจารณารวดเดียว”(๑๒)

หลังจากที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ซักถามรายละเอียดของร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวในวาระที่ ๒ แล้ว ที่ประชุมได้มีมติให้เป็นไปตามร่างที่รัฐบาลเสนอ และได้มีมติในวาระที่ ๓ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายด้วยคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์

(๑๒) สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, อ้างแล้ว หน้า ๙๒๒

อนึ่ง การตราพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อนเป็นวิธีการใหม่ที่เพิ่งคิดขึ้น ท่านปรีดีจึงนำมาใช้ในลักษณะทดลองใช้ดูก่อน ท่านได้พูดถึงเรื่องนี้ในโอกาสที่ชี้แจงเหตุผลที่รัฐบาลไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของสมาชิกสภาฯ ท่านหนึ่ง ที่เสนอให้สภาฯ ตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยกล่าวว่า “...ขอให้นึกว่าแต่ก่อนนี้ไม่เคยนำมาสภาฯ นี้ข้าพเจ้าลองนำมา เพราะฉะนั้นขอให้เพล่า ๆ เสียก่อน แล้วลบบ้าง หลังท่านจะเอาละเอียดอะไรหน่อยก็ทำได้ คราวนี้ขอขัดใจท่านเถอะ ขอเอวาระเดียว”

โดยที่การนำวิธีการตราพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อนมาใช้ในครั้งนั้นเป็นการนำมาใช้ในลักษณะทดลอง จึงยังไม่มีการตราพระราชบัญญัติแม่บทเพื่อรับรองวิธีการดังกล่าว

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๔๘๕ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๕ แล้ว รัฐบาลได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย

ต่อมาบรรดาสมาชิกพฤฒสภาและสมาชิกสภาผู้แทน^(๑๓) ได้ปรึกษาหารือกันเป็นการภายในเพื่อสรรหาบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สมาชิกของทั้งสองสภามีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่า สมควรแต่งตั้งท่านปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรีอีกวาระหนึ่ง จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งท่านปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๔๘๕ โดยมีประธานพฤฒสภาและประธานสภาผู้แทนลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และในวันเดียวกันนั้นได้โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

ในวันรุ่งขึ้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้เสด็จสวรรคตท่ามกลางความเศร้าสลดเสียใจของพสกนิกร ในคืนวันนั้นได้มีการประชุมรัฐสภา

(๑๓) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๕ มาตรา ๑๗ บัญญัติว่า รัฐสภาประกอบด้วยพฤฒสภา และสภาผู้แทนไม่ว่าจะประชุมแยกกันหรือร่วมกัน และมาตรา ๖๖ วรรคสอง บัญญัติว่าการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีให้ประธานพฤฒสภาและประธานสภาผู้แทนลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

เมื่อที่ประชุมได้รับทราบแถลงการณ์ของรัฐบาลเกี่ยวกับการเสด็จสวรรคตของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลแล้ว นายกรัฐมนตรีได้เสนอขอความเห็นชอบจากรัฐสภาในการอัญเชิญพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นทรงราชย์สืบสันตติวงศ์ต่อไป ซึ่งที่ประชุมให้ความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ ต่อจากนั้นประธานพฤษสภา ประธานสภาผู้แทน รองประธานพฤษสภา และ รองประธานสภาผู้แทนได้ไปถวายพระพรและกราบบังคมทูลอัญเชิญเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดชให้ครองราชย์ตามมติสภา^(๑๔)

ในคืนนั้นเองหลังจากเลิกประชุมรัฐสภาแล้ว นายกรัฐมนตรีได้กราบ ถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งตามมารยาททางการเมือง ซึ่งเป็นผลให้ คณะรัฐมนตรีที่เพิ่งได้รับแต่งตั้งสิ้นสุดลงด้วย หลังจากนั้นสมาชิกพฤษสภาและ สมาชิกสภาผู้แทนได้ปรึกษากันหรือกันเกี่ยวกับการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีปรากฏว่า เสียงส่วนใหญ่ยังสนับสนุนท่านปรีดีให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาได้มี พระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งท่านปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๔๘๙ และในวันเดียวกันได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

หลังจากที่ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาแล้ว รัฐบาลได้เสนอร่างพระราช- บัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๙ ต่อสภาผู้แทน เพื่อขออนุญาตจ่ายเงินไปพลางก่อนเป็นจำนวน ๖๑,๕๑๑,๔๓๖ บาท^(๑๕) ท่านปรีดีในฐานะนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการคลังได้แถลงเหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ มี ข้อความตอนหนึ่งดังนี้

“...ตามที่ ได้มีพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงิน ไปพลางก่อน พุทธศักราช ๒๔๘๙ แล้วนั้น บัดนี้ ระยะเวลาที่ได้รับอนุญาตได้สิ้นสุดลง และโดยเหตุที่ระหว่างนี้การจัดทำงบประมาณประจำปีพุทธศักราช ๒๔๘๙

(๑๔) ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, อ้างแล้ว หน้า ๕๓๓-๕๓๔

(๑๕) สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทน, รายงานการประชุมสภาผู้แทน (สามัญ) สมัยที่ ๒ ชุดที่ ๕ หน้า ๑๐

จะยังกระทำสำเร็จไปโดยทันทีไม่ได้ เพราะรัฐบาลปรารถนาที่จะให้ผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งขึ้นมาใหม่ได้มาร่วมพิจารณาให้ได้รับความเป็นธรรมโดยทั่วกัน จึงจำเป็นที่จะต้องใช้พระราชบัญญัติงบประมาณปีเก่าไปก่อนตามรัฐธรรมนูญ แต่ในระหว่างนี้จนกระทั่งถึงการจัดทำงบประมาณประจำปีสำเร็จนั้น มีรายจ่ายอันจำเป็นและผูกพันที่จะต้องจ่ายไปก่อน แม้ว่าการจ่ายเงินนี้อาจจะอนุมัติไปได้โดยไม่ต้องเสนอสภาฯ แต่รัฐบาลนี้เห็นว่าเงินที่จะต้องจ่ายนั้นเป็นจำนวนมาก และเพื่อเป็นการคารวะต่อสภาผู้แทนและต่อพสกนิกร จึงเห็นเป็นการสมควรที่จะเสนอร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๙ นี้ขึ้นมาเหมือนดังที่รัฐบาลชุดที่แล้วได้เคยปฏิบัติมาเมื่อครั้งเสนอร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน ฉบับที่ ๑ นั้น...”

เมื่อพิจารณาคำแถลงดังกล่าว จะเห็นได้ว่าท่านปรีดีได้แสดงออกอย่างชัดเจนซึ่งความรู้สึกเคารพต่อสถาบันรัฐสภาอีกครั้งหนึ่ง อีกทั้งยังปรารถนาที่จะให้ผู้แทนที่จะได้รับการเลือกตั้งเข้ามาใหม่^(๑๖) ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๙ ได้ร่วมพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี ๒๔๘๙ ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญยิ่งด้วย ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรมและให้ผู้แทนใหม่ที่เพิ่งสัมผัสกับประชาชนอย่างใกล้ชิด

(๑๖) ตามมาตรา ๙๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ ซึ่งเป็นบทเฉพาะกาล ในวาระเริ่มแรกของการใช้รัฐธรรมนูญนี้ สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งตามพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๔๘๘ ลงวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๔๘๘ และให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนเพิ่มจำนวนขึ้นอีก โดยถือเกณฑ์ราษฎรหนึ่งแสนคนต่อสมาชิกสภาผู้แทนหนึ่งคน ถ้าในเขตจังหวัดใดมีจำนวนราษฎรตามผลการสำรวจสำมะโนครัวครั้งสุดท้ายเกินกว่าหนึ่งแสนคน จังหวัดนั้นจะมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนต่อจำนวนราษฎรหนึ่งแสนคน เศษของหนึ่งแสน ถ้าเกินกึ่งหรือกว่าให้นับเป็นหนึ่งแสนคน ถ้าถือเกณฑ์จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนในเขตจังหวัดหนึ่ง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ถ้าจังหวัดใดจะมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนเพิ่มขึ้นจากจำนวนที่ได้รับเลือกตั้งตามพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว รัฐบาลจะต้องดำเนินการเลือกตั้งเฉพาะจำนวนที่เพิ่มขึ้นภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้

สะท้อนความต้องการของราษฎรในจังหวัดนั้น ๆ มาให้รัฐบาลและรัฐสภาทราบ เพื่อประโยชน์ในการจัดทำงบประมาณให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนทั่วประเทศ ด้วยเหตุผลดังกล่าวประกอบกับขณะนั้นได้มีการกำหนดวันเลือกตั้งผู้แทนเพิ่มเติมตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๙ แน่นนอนแล้ว คือวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๔๘๙ ท่านปรีดีจึงตั้งใจว่าจะเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี ๒๔๘๙ เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนในปลายเดือนสิงหาคม ๒๔๘๙ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงต้องขออนุญาตสภาฯ จ่ายเงินไปพลางก่อน

ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้มีสาระสำคัญเช่นเดียวกับร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อนฉบับแรก และเมื่อสภาฯ ได้รับหลักการในวาระที่ ๑ แล้ว ที่ประชุมได้มีมติให้พิจารณารวดเดียวตามข้อเสนอของรัฐบาล และในที่สุดได้มีมติเป็นเอกฉันท์ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมาย

ภายหลังการสวรรคตของล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๘ แล้ว สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยผันผวนมาก ท่านปรีดีซึ่งเคยได้รับการสนับสนุนจากนักการเมืองทุกฝ่ายกลับถูกนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามซึ่งมีอุดมคติไม่ตรงกัน ใส่ร้ายป้ายสีว่าพัวพันกับกรณีสวรรคต มีการปล่อยข่าวด้วยวิธีต่าง ๆ ทุกรูปแบบเพื่อทำลายท่าน รวมทั้งการจ้างวานใช้คนไปตะโกนในโรงภาพยนตร์ว่าท่านปรีดีปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ ในเวลานั้น ท่านปรีดีเห็นเดี๋ยวเดียวกับการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาของชาติหลายเรื่อง อาทิ การแก้ไขสนธิสัญญาสมบูรณแบบที่ผูกมัดประเทศไทยให้ส่งข้าวให้อังกฤษแบบให้เปล่า โดยเปลี่ยนจากการให้ เป็นการขายซึ่งก็ทำได้สำเร็จ^(๑๗) เมื่อมาถูกนักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามเล่นงานด้วยวิธีการที่โสมมเช่นนี้ ท่านจึงตัดสินใจกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๔๘๙ ซึ่งเป็นผลให้รัฐบาลของท่านสิ้นสุดลงด้วย ดังนั้น ท่านจึงไม่มีโอกาสติดตามการนำวิธีการตราพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อนมาใช้ในสมัยรัฐบาลของท่านว่าได้ผลเป็นประการใด

(๑๗) คำแถลงของรัฐบาลต่อสภาผู้แทนราษฎรเรื่องการเจรจาเปลี่ยนแปลงข้อตกลงกับอังกฤษเรื่องสัญญาสมบูรณแบบ ในประเสริญ ปัทมะสุคนธ์, อ่างแล้ว หน้า ๕๑๕-๕๑๗

ต่อมาอีกปีกว่า รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ที่ได้จัดตั้งขึ้นโดยการสนับสนุนของคณะรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติวิธีการคลัง พ.ศ. ๒๔๙๑ ต่อวุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๙๐ ปรากฏว่า รัฐบาลได้นำวิธีการตราพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน ไปบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ด้วย ต่อมาคณะกรรมาธิการวิสามัญที่วุฒิสภาได้แต่งตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวิธีการคลัง พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้เปลี่ยนชื่อร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นร่างพระราชบัญญัติเงินคงคลัง ซึ่งวุฒิสภาก็เห็นชอบด้วย^(๑๔)

แต่น่าเสียดายที่รัฐบาลนี้ใจไม่กว้างพอที่จะประกาศอย่างสุภาพบุรุษต่อวุฒิสภาว่าวิธีการดังกล่าวรัฐบาลท่านปรีดีได้นำมาใช้เป็นครั้งแรกในปี ๒๔๘๘ ทั้ง ๆ ที่มีสมาชิกวุฒิสภาซักถามเรื่องนี้กันหลายท่าน นอกจากนี้ถ้าศึกษาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวโดยตลอด ก็จะทำให้ความรู้สึกว่า ผู้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้พยายามหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึง “พระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน” ในบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ โดยใช้วิธีเรียกชื่ออย่างอื่นแทน คือ เรียกว่า “มติให้จ่ายเงินไปก่อน” โดยมีคำนิยามของถ้อยคำดังกล่าวในมาตรา ๓ ดังนี้

“มติให้จ่ายเงินไปก่อน” หมายความว่ามติของรัฐสภาซึ่งได้ตราขึ้นไว้เป็นพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินจำนวนหนึ่งหรือหลายจำนวนเพื่อกิจการที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัตินั้นไปพลางก่อน จนกว่าจะได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติงบประมาณหรือพระราชบัญญัติงบประมาณเพิ่มเติม”

ปัญหาที่มีว่าจำเป็นต้องใช้คำว่า “มติให้จ่ายเงินไปก่อน” แทนคำว่า “พระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน” หรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่ามันไม่จำเป็น เพราะคำว่า “พระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน” ได้เคยใช้ในอดีตมาแล้วถึงสองครั้งในสมัยรัฐบาลท่านปรีดี จึงเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปแล้วว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวนั้นมีสารสำคัญอย่างไร นอกจากนี้

(๑๔) สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมวุฒิสภา ทำหน้าที่รัฐสภา ครั้งที่ ๔/๒๔๙๑ (สามัญ) หน้า ๔๒๗

บทบัญญัติต่าง ๆ ของพระราชบัญญัติเงินคงคลัง พ.ศ. ๒๔๙๑ ก็ได้กล่าวถึงพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พระราชบัญญัติงบประมาณเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติโอนเงินในงบประมาณ แต่ก็มีได้มีคำนิยามของพระราชบัญญัติเหล่านั้น

อนึ่ง ในระหว่างการประชุมของวุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภาเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวิธีการคลัง พ.ศ. ๒๔๙๑ ในวาระที่ ๑ นั้น พท. พระสารสาสน์พลชั้นท์ สมาชิกวุฒิสภาได้อภิปรายแสดงความไม่เห็นด้วยกับคำนิยามดังกล่าว มีข้อความตอนหนึ่งดังนี้

“...ในส่วนตัวว่า “มติให้จ่ายเงินไปก่อน” ข้าพเจ้าก็เห็นในมติดีท่านรัฐมนตรีว่าแต่ถ้าหากมีพระราชบัญญัติแล้วเราก็อนุโลมตามพระราชบัญญัตินั้น ๆ เหตุใดจึงจะต้องไปเรียกว่า “มติให้จ่ายเงินไปก่อน” ข้าพเจ้ายังสงสัย...”^(๑๙) แต่รัฐบาลก็ไม่ได้ชี้แจงให้สมาชิกวุฒิสภาท่านนั้นหายข้องใจแต่อย่างใด

ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ที่ยกมาอ้างข้างต้นนี้ จึงน่าจะสันนิษฐานได้ว่ากรณีที่กำหนดคำนิยาม “มติให้จ่ายเงินไปก่อน” ไว้ในร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวคงเป็นเพราะว่าผู้ยกร่างต้องการหลีกเลี่ยงการใช้คำว่า “พระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน” ซึ่งเป็นคำที่ท่านปรีดีใช้มาก่อนนั่นเอง

ต่อมา รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งจัดตั้งขึ้นภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน พ.ศ. ๒๔๙๑ ต่อสภาผู้แทนราษฎร ในการนำเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวต่อสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๔๙๑ ม.จ. วิวัฒนไชย ไชยยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ได้ชี้แจงเหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้มีข้อความตอนหนึ่งดังนี้

“เหตุผลในการที่ต้องเสนอพระราชบัญญัติฉบับนี้มาก็คือมีอยู่ว่า ในขณะนี้งบประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๑ หรืองบประมาณปีปัจจุบันยังไม่ได้ประกาศใช้ การจ่าย

(๑๙) สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมวุฒิสภา, อ้างแล้ว หน้า ๑๘๙

เงินในราชการจึงปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ คือรัฐบาลก็จ่ายเงินไปตามงบประมาณปีก่อน คืองบประมาณปี ๒๔๙๐ แต่เมื่อมาขณะนี้มีเงินรายจ่ายบางอย่างซึ่งจำเป็นต้องใช้ และก็จำเป็นต้องจ่ายเป็นการด่วนด้วย เงินที่จำเป็นต้องจ่ายเป็นการด่วนนี้ ไม่มีอยู่ในงบประมาณปี ๒๔๙๐ เพราะฉะนั้น รัฐบาลจึงจะจ่ายไปก่อนตามรัฐธรรมนูญไม่ได้ คราวนี้เมื่อมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นถ้าในสมัยก่อนรัฐบาลก็มีทางปฏิบัติอยู่ ๒ ทาง ทางหนึ่งที่เคยปฏิบัติมาแล้วเป็นทางปกติ คือรัฐบาลจ่ายเงินไปก่อนแล้วเอาเงินที่จ่ายนั้นมาตั้งในงบประมาณประจำปี นับเป็นวิธีที่ปฏิบัติกันมาแล้วเสมอมา แต่ก็มีพิเศษครั้งหนึ่งเมื่อปี ๒๔๘๙ รัฐบาลอยู่ในฐานะอย่างที่ผมเสนอมานี้ ในครั้งนั้น รัฐบาลได้เสนอพระราชบัญญัติที่เรียกว่าพระราชบัญญัติอนุญาตให้จ่ายเงินไปพลางก่อน พ.ศ. ๒๔๘๙ ครั้นมาถึงบัดนี้รัฐบาลจะปฏิบัติตามวิธีที่เคยปฏิบัติกันมา คือจ่ายเงินไปพลางก่อนแล้วมาตั้งงบประมาณนั้น บัดนี้ เมื่อมีพระราชบัญญัติเงินคงคลังแล้วย่อมทำไม่ได้ พระราชบัญญัติเงินคงคลังมีบัญญัติไว้ว่า ถ้ามีความจำเป็นอย่างที่ผมเสนอมานี้ รัฐบาลต้องเสนอขอให้รัฐสภามีมติให้จ่ายเงินไปพลางก่อน คือเสนอพระราชบัญญัติอนุญาตให้จ่ายเงินไปพลางก่อน...”^(๒๐)

จากคำแถลงดังกล่าวจะเห็นได้ว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ม.จ. วิวัฒนไชย ไชยันต์) ได้กล่าวถึงการเสนอร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อนต่อสภาฯ ในปี ๒๔๘๙ แต่ก็ไม่ได้รับว่า รัฐบาลชุดใดเป็นผู้เสนอจึงทำให้เกิดความคลุมเครือ เพราะในปี ๒๔๘๙ ประเทศไทยมีรัฐบาลหลายชุด คือรัฐบาลท่านเสนีย์ รัฐบาลท่านควง รัฐบาลท่านปรีดี และรัฐบาลท่านพลเรือตรี ถวัลย์ ถ้าจะแถลงตามข้อเท็จจริงว่า รัฐบาลท่านปรีดีเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ไม่น่าจะเสียหายอะไร เพราะการพูดถึงบุคคลที่สามในทางที่ตินั้นถือว่าเป็นการให้เกียรติกัน ไม่ผิดมรรยาททางสังคมแต่อย่างใด ดังเช่นที่ท่านปรีดีได้เคยพูดถึงท่านควง ในทางที่ดีในระหว่างการชี้แจงต่อสมาชิกสภาฯ เกี่ยวกับการตั้งรายจ่ายรายการค่าซื้อข้าวให้

(๒๐) สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๔๙๑ (สามัญ) หน้า ๑๓๓-๑๓๔

สหประชาชาติ ซึ่งเป็นรายการหนึ่งที่ระบุไว้ในร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น ในโอกาสนั้นท่านปรีดีได้พูดถึงการแก้ไขสัญญาสมบูรณแบบเพื่อให้อังกฤษซื้อข้าวจากไทยแทนที่ไทยจะให้เปล่า มีข้อความตอนหนึ่งว่า "...ส่วนการเจรจาให้ซื้อข้าวทั้งหมดนั้น รัฐบาลเมื่อครั้งท่านคงก็ได้เจรจาไว้แล้ว..."^(๒๑) ดังนั้น การที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังไม่ชี้แจงต่อสภา ว่ารัฐบาลท่านปรีดีเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อนในปี ๒๔๘๙ จึงไม่ถูกต้อง ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะว่าท่านไม่ยอมให้คะแนนท่านปรีดีซึ่งในเวลานั้นตกธรรมาภิบาลในต่างประเทศ

จากการศึกษาที่ผ่านมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่าท่านปรีดีเป็นผู้ที่เลื่อมใสการปกครองในระบบรัฐสภาอย่างแท้จริง การกระทำทั้งหลายของท่านในระหว่างที่รับใช้ชาติบ้านเมืองในตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลได้แสดงให้เห็นว่าท่านเคารพและจริงจังต่อรัฐสภา การใดที่จะกระทบกระเทือนถึงอำนาจของรัฐสภา ท่านจะหลีกเลี่ยงเสมอ ในช่วงเวลาอันสั้นเพียง ๕ เดือนที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในปี ๒๔๘๙ ท่านได้ริเริ่มเสริมสร้างอำนาจทางการคลังของรัฐสภา แม้จะไม่ใช่คุณแก่รัฐบาลของท่านก็ตาม ท่านได้สร้างรูปแบบของการควบคุมที่เอื้ออำนวยให้รัฐสภาควบคุมการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลในกรณีเร่งด่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือการตราพระราชบัญญัติอนุญาตให้รัฐบาลจ่ายเงินไปพลางก่อน ซึ่งเป็นผลดีต่อระบบรัฐสภาของไทยมาจนถึงทุกวันนี้

(๒๑) สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๘/๒๔๘๙ (สามัญ), อ้างแล้ว หน้า ๑๖

ลายพระหัตถ์ของ หม่อมเจ้า ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์

เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๙๐

ลายพระหัตถ์ของหม่อมเจ้า ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัตน์ (ท่านจีน) ซึ่งมีตรงถึง
หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ฉบับนี้ นับเป็นเอกสารประวัติศาสตร์
อย่างดียิ่งชิ้นหนึ่งของประเทศ จนถึงขณะนี้เป็นเวลา ๔๗ ปีแล้ว แต่คุณค่า
สาระ และเนื้อหาต่าง ๆ ระบุชี้ให้เห็นถึงเหตุการณ์ของประเทศในระบอบนั้นอย่าง
ชัดเจนมาก รวมทั้งข้อปัญหาบางอย่างที่ยังติดค้างอยู่ในความรู้สึกของคนไทย
บางคน บางกลุ่ม จะได้กระจ่างชัดในข้อเท็จจริงมากขึ้น เอกสารชิ้นนี้ได้รับการ
ตีพิมพ์ครั้งแรกและครั้งเดียวโดยโรงพิมพ์โพสท์ พับลิชชิ่ง จำกัด ซึ่งนายประสิทธิ์
ลูจิตานนท์ เป็นผู้พิมพ์ เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ (เป็นเวลา ๒๐ ปี
มาแล้ว)

คณะผู้จัดทำหนังสือ วันปรีดี พนมยงค์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้พิจารณาเห็นว่า
เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าแก่การศึกษา และในการจัดพิมพ์ผู้
สาธารณชนครั้งแรกเมื่อเกือบ ๕๐ ปีมาแล้ว เนิ่นนานมามากน่าจะนำมาพิมพ์
เผยแพร่อีกครั้ง จึงได้กราบเรียนขออนุญาตจากท่านผู้หญิง พูนศุข พนมยงค์
เจ้าของลิขสิทธิ์ ซึ่งได้รับอนุญาตด้วยความเต็มใจ จึงขอขอบพระคุณท่านผู้มี
ลิขสิทธิ์ไว้ ณ ที่นี้ด้วย และหวังว่าคงจะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจโดยทั่วกัน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี
 ท้ามกลางพระบรมวงศานุวงศ์ และคนไทยในกรุงปารีส
 เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐

๑

Bridge House
Virginia Water.
Surrey.

วันที่ ๑๐ เมษายน ค.ศ. ๑๘๕๐.

เรียนคุณหลวงทวง.

เมื่อ สิบห้า วันก่อนนี้ เราได้ทราบข่าวว่า คุณ

พร: ทวีต หัก และ คุณศิริพร: ภรรยา. ก่อนที่จะไปพบคุณ
หม่อมราชวงศ์ ในกรุงรัตนโกสินทร์ เราได้ไปเที่ยวที่
และ จ: ไปเที่ยวที่นั่น. ทั้งนี้ในกรุงรัตนโกสินทร์
กับที่นั่น สักวันหนึ่งจากที่ เราได้ expect ไว้ว่า จะได้พบกับ
คุณหลวงทวงไว้.

เมื่อคุณศิริพร: ได้เขียนจดหมายมาหาคุณหลวงทวง. เรา
จึงทราบถึง จ: ได้ยินว่า คุณหลวงทวงได้ไปหา จ: แล้วมาพบ
คุณหม่อมราชวงศ์.

๑. ตามที่ จ: ได้ไปหาคุณหลวงทวง. และคุณศิริพร: ภรรยา
มา แล้วในคราวนี้. คุณศิริพร: บอกต่อคุณหม่อมราชวงศ์
ว่า คุณหลวงทวงก็มีมาหาในกรุงรัตนโกสินทร์. คุณศิริพร:
และ ภรรยาทั้งสองก็มาพบคุณศิริพร: ภรรยาไว้ที่กรุง
กรุงเทพฯ ในครั้งนั้นเกี่ยวกับพวก Royalties ว่า วิธีที่พวก

*

อดีตหลวงประจักษ์ อนุธรรม ปรีดีเพ็ญกุล

๑๗.

ขอโทษที่เขียนหนังสือมาขอรับของคุณหลวงมากเช่นนี้
 ใจไม่ไว้ใจใครสักคนเลย อยู่ห่างไกล ก็นึกถึง: ครั้นถึงได้บอก
 แผนขอรับ ความรักและ สักท้วง มาบ้าง; คุณหลวง, คุณ ขุน, คุณ
 และ รุกๆ ทุกคนด้วย. และ สักท้วง คุณ หลวงด้วย. ก็ถึงมา ไปขอรับ
 แห่ง ทาง อธิกรณ. นี้. และ ได้พบ กิจอื่น.

ได้ ความ สดชื่น และ นึกถึง และ รัก สักท้วง
 *
 ๒๔

*

“ขออ้อมเจ้าลูกสาวตั้งสี่สิบปี สวัสดิ์วัฒน์นี้ พระเชษฐาของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้า ไร่ไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาล
 พระมารดาคือ ม.ร.ว. หญิง เสงี่ยม สนิทวงศ์ ซึ่งที่พี่น้องของเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ประทับใจ ซึ่งเป็นพระอัย
 สมเด็จพระบรมราชินีในรัชกาลนี้”

สี่บทจดเจตนารมณ์ประชาธิปไตย รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

สัมภาษณ์ พึ่งประดิษฐ์*

วัน "ปรีดี พนมยงค์" ๑๑ พฤษภาคม เป็นวันรำลึกถึงท่านรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้มีบุญคุณต่อประชาธิปไตยและผู้ก่อกันเป็นประชาธิปไตยแก่สยามประเทศ ซึ่งทำให้ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยปณิธานที่รำลึกเกียรติคุณ หลานกตเวที สามัคคีปวงประชา เพื่อชาติและราชฎไทย ซึ่งเป็นคำขวัญของกรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์

ในขณะที่เดียวกันก็ให้หวนนึกถึงเหตุการณ์ รัฐประหาร เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ที่คณะทหารกลุ่มหนึ่งทำการรัฐประหารยึดอำนาจปกครองทำให้รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ต้องลี้ภัยการเมืองไปจากผืนแผ่นดินไทยตลอดชีวิตท่าน ทำให้พวกเราต้องหวนอาลัยถึงท่านด้วยความเคารพรักตลอดเวลา ไม่เพียงแต่เท่านั้น รัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ยังเป็นเหตุให้ประเทศชาติที่กำลังเข้าสู่ความเป็นเอกราช ประชาธิปไตย ถอยหลังกลับไปสู่ยุคที่ปกครองด้วยอำนาจเผด็จการทหาร หันกลับไปสู่ความด้อยพัฒนาและเข้าสู่ยุคมืดที่ประชาชน

สัมภาษณ์ พึ่งประดิษฐ์: อดีตประธาน ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๗ อดีตเลขาธิการคณะกรรมการนักศึกษา ปี พ.ศ. ๒๔๙๕ อดีตบรรณกรหนังสือวันปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พ.ศ. ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึง พ.ศ. ๒๕๓๕ ปัจจุบันเป็นรองประธานกรรมการมรยาทนายความแห่งสภาทนายความและกรรมการมรยาทนายความแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ผู้รักชาติประชาธิปไตยถูกคุกคามปราบปรามอย่างทารุณโหดร้ายด้วยอำนาจเผด็จการ กระทั่งทำให้เกิดวงจรอุบาทว์เกิดขึ้นจนตราบเท่าทุกวันนี้

ในทางกลับกันก็เป็นเหตุการณ์ที่ให้นักเรียนแก่การต่อสู้ทางการเมือง นับตั้งแต่รัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ เปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ถึงปัจจุบัน เป็นเวลา ๖๑ ปีมาแล้ว นั้นว่า การต่อสู้ระหว่างอำนาจเผด็จการกับประชาชนผู้รักประชาธิปไตยหาได้หยุดยั้งเลยไม่ ถึงแม้จะถูกคุกคามปราบปรามอย่างไรก็ไม่ทำให้การต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตยของประชาชนถดถอยแต่อย่างใด แต่กลับจะพัฒนาก้าวขยายและลงลึกสู่ประชาชนกว้างขวางยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นบทเรียนที่แสดงให้เห็นว่า กาลเวลาที่ล่วงเลยไปแล้วนั้นย่อมไม่อาจหวนทวนกลับมาได้อีก แต่สำหรับเผด็จการนั้น แม้กาลเวลาจะผ่านล่วงเลยไป เผด็จการย่อมที่จะหวนทวนกลับมาได้อีกเสมอ เพราะอำนาจเผด็จการที่ครองอำนาจปกครองประเทศมาเป็นเวลานานับร้อย ๆ ปี ย่อมไม่อาจที่จะยอมวางอำนาจ หรือซบทรากถอนโคนให้หมดสิ้นไปได้โดยง่าย ภายในระยะเวลาสั้น ๆ เผด็จการหน้าเก่าสิ้นไป หน้าใหม่ก็เข้ามาแทนเพื่อรักษาอำนาจเผด็จการไว้ จนกว่าจะสูญสิ้นไปด้วยพลังประชาชนผู้รักชาติรักประชาธิปไตย การต่อสู้กับอำนาจเผด็จการเป็นกระบวนการต่อสู้ของประชาชนที่ยาวนานในช่วงระยะเวลาประวัติศาสตร์ ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ไม่อาจสถาปนาขึ้นได้ง่าย ๆ ดังใจคิด หรือเพียงแค่อำนาจปกครองประเทศแล้วเท่านั้น หากแต่จะต้องผ่านกระบวนการต่อสู้ทางความคิดการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สืบทอดต่อกันไปด้วยเลือดด้วยชีวิตที่ดุเดือด ยาวนาน คนแล้วคนเล่า ตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน และสืบต่อไปในอนาคต

ดังนั้น เมื่อรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ ได้ปกครองประชาธิปไตยลงบนผืนแผ่นดินไทย และได้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเพื่อเสริมสร้างและพัฒนา ระบอบประชาธิปไตย ให้มั่นคงก้าวหน้าและก้าวขยายไปสู่ประชาชนตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย รัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ ผู้เป็นเสาหลักประชาธิปไตยโดยแท้ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งเป็นฐานที่มั่นประชาธิปไตยจึงตกเป็นเป้าหมายของการถูกบ่อนทำลายเพื่อมิให้ประชาธิปไตยเจริญเติบโตบนผืนแผ่นดินไทยด้วยอำนาจเผด็จการตลอดมา

เมื่อประชาธิปไตยเติบโต เผด็จการจึงทำลาย

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลง ด้วยการยอมพ่ายแพ้สงครามของญี่ปุ่น ต่อฝ่ายสัมพันธมิตร สันติภาพกลับคืนมา การปกครองด้วยอำนาจเผด็จการทหารในระหว่างสงครามโลกยุคเชื้อผู้นำชาติพันธุ์ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยุติลง ประเทศไทยได้กลับคืนสู่ประเทศที่มีเอกราช อธิปไตยอย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นผลอันสืบเนื่องจากการต่อสู้ชาติพันธุ์กับการรุกรานจากญี่ปุ่นของขบวนการเสรีไทยที่มีรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ร่วมกับประชาชนผู้รักชาติ ประเทศไทยที่บอบช้ำจากสงครามทั้งเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ได้เข้าสู่ภาวะแห่งสันติ ประชาธิปไตย และการบูรณะฟื้นฟูประเทศ มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย มีการก่อตั้งพรรคการเมืองและเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง มีสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งของ ส.ส. ระยะเวลาหนึ่งตามบทเฉพาะกาล ซึ่งขณะนั้นมีพรรคการเมืองใหญ่ ๔ พรรค คือพรรคแนวรัฐธรรมนูญ มีพลเรือตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าพรรค พรรคสหชีพ มี ดร. เดือน บุนนาค เป็นหัวหน้าพรรค พรรคอิสระ มีอาจารย์วิจิตร ลุจิตานนท์ เป็นหัวหน้าพรรค และพรรคประชาธิปไตย มี พ.ต. คง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค รมรงค์เลือกตั้ง ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคแนวรัฐธรรมนูญ พรรคสหชีพ และพรรคอิสระ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่เป็นพันธมิตรทางการเมืองกัน และมีสมาชิกส่วนใหญ่มาจากผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ อดีตพลพรรคขบวนการเสรีไทย และผู้ที่สำเร็จจากมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมืองเป็นส่วนใหญ่ ประสบชัยชนะเลือกตั้งได้จัดตั้งรัฐบาลโดยมีพลเรือตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนพรรคประชาธิปไตยประสบความพ่ายแพ้ทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา

รัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการและได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นรัฐบุรุษอาวุโส เกียรติภูมิของท่านเป็นที่ยกย่องสรรเสริญทั้งภายในประเทศและนานาประเทศในฐานะผู้นำทางการเมือง

ที่เป็นประชาธิปไตยและผู้นำขบวนการเสรีไทยที่ได้ต่อสู้กษัตริย์จากการรุกรานของ ญี่ปุ่นร่วมกับประเทศสัมพันธมิตรจนประสบความสำเร็จทำให้ประเทศไทยได้เป็น ประเทศที่มีเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ด้วยความปรีชาสามารถของรัฐบาลราษฎรไทย
ปรีดี พนมยงค์

ขณะที่ประชาชนทั่วประเทศกำลังแซ่ซ้องสรรเสริญว่าเริงด้วยบรรยากาศ แห่งสันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย “รัฐประหาร” ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ก็ได้พาดเปรี้ยงลงมา โดยคณะนายทหารบกกลุ่มหนึ่งที่มีจอมพลผิน ชุณหะวัณ นายทหารนอกราชการเป็นหัวหน้า สมคบกับนักการเมืองศักดินายึดอำนาจ ปกครองประเทศจากรัฐบาลที่พลเรือตรีหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี หลังจากรัฐประหารแล้วก็ได้แต่งตั้ง พ.ต.ดวง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปไตยเป็นนายกรัฐมนตรีและในเวลาต่อมาได้เปลี่ยนเป็นจอมพล ป. พิบูลสงคราม

“รัฐประหาร” ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ทำให้ประเทศไทยที่เป็น เอกราช สันติภาพ ประชาธิปไตยเปลี่ยนโฉมหน้าไปในฉับพลัน

— กำลังรถถึงที่นำโดย ร.ท. ซาติชาย ชุณหะวัณ ได้บุกเข้าจู่โจมทำเนียบ ทำข้างซึ่งเป็นที่พำนักของรัฐบาลราษฎรไทยปรีดี พนมยงค์ ในกลางดึกของวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ด้วยความหมายมั่นที่จะทำลายรัฐบาลราษฎรไทยปรีดี พนมยงค์ ธรรมย่อมคุ้มครองผู้ประพฤติธรรมท่านจึงรอดพ้นไปได้ แต่เพื่อให้ท่านต้องมีชนิก ติดตัวตลอดไปจึงได้ถูกนำกรณีสวรรคตพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๘ มาใส่ร้ายท่าน โดยหวังที่จะอาศัยสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นที่เคารพของ ประชาชนมาทำลายรัฐบาลราษฎรไทยปรีดี พนมยงค์ ให้พินาศไป

— เช่นฆ่านักการเมืองที่มีความคิดก้าวหน้า ประชาธิปไตยที่เป็นแกนนำ ประชาชนและสนับสนุนรัฐบาลราษฎรไทยปรีดี พนมยงค์ ดังเช่นการสังหาร ๔ อดีต รัฐมนตรี คือ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์, ถวิล อุดลย์, จำลอง ดาวเรือง, และ ดร.ทองเปลว ชลภูมิ ถูกจับกุมและนำไปยิงทิ้งขณะอยู่ในรถยนต์ตำรวจที่ถนน พหลโยธิน ก.ม. ๑๔ บางเขน ส.ส. พร มะลิทอง ถูกจับยิงทิ้งที่จังหวัดสมุทรสงคราม ส.ส. เตียง ศิริจันทร์ ถูกจับนำไปยิงทิ้งและเผาซากศพที่ในป่าจังหวัดกาญจนบุรี ดร. ทวี ตะเวทิกุล และพ.ต.อ. บรรจงศักดิ์ ชีพเป็นสุข ถูกยิงทิ้งขณะถูกจับกุม เป็นอาทิ

- หมายมุ่งทำลายมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งเป็นสถาบันที่เป็นฐานกำลังสำคัญของระบอบประชาธิปไตยด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งลิดรอนสิทธิ คุกคาม ช่มชู้ ป้อนทำลาย ปรามปราม แบ่งแยกทำลายความคิดอย่างชนิดที่เรียกว่าครบวงจร เพื่อให้มหาวิทยาลัยแห่งนี้หายสิ้นไปเลยทีเดียว นับตั้งแต่ - ลิดรอนสิทธิผู้ที่สำเร็จปริญญาธรรมศาสตร์ มิให้เข้าเป็นสามัญสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา มิให้สิทธิเข้ารับราชการตำแหน่งปลัดอำเภอ และเป็นนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรตามสิทธิที่เคยได้รับ - ลงโทษลบชื่อนักศึกษาที่คัดค้านคำสั่งระเบียบมหาวิทยาลัยและผู้ที่เคลื่อนไหวคัดค้านนโยบายรัฐบาล - ส่งบุคคลในคณะรัฐประหารเข้าดำรงตำแหน่งบริหารมหาวิทยาลัยตั้งแต่ตำแหน่งผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย ผู้ประศาสน์การปริดี พนมยงค์ เลขาธิการ ผู้ช่วยเลขาธิการ จนถึงหัวหน้าส่วนเพื่อควบคุมมหาวิทยาลัยและนักศึกษา - ส่งสายลับติดตามคุกคามการเคลื่อนไหวนักศึกษา - เปลี่ยนชื่อจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง เป็น ธรรมศาสตร์ โดยตัดคำว่า การเมืองออก เพื่อมิให้นักศึกษาเรียนรู้หรือมีความคิดทางการเมือง - แยกสลายการรวมตัวของนักศึกษาด้วยการแบ่งแยกนักศึกษาออกเป็นคณะต่าง ๆ เพื่อมิให้นักศึกษารวมตัวกันและง่ายต่อการปกครองตามวิธีการที่ฝรั่งตะวันตกใช้ปกครองเมืองขึ้น - ส่งกำลังทหารเข้าควบคุมมหาวิทยาลัยโดยใช้กรมการรักษาดินแดนเข้ามาตั้งสถานที่ทำการที่อาคารตึกโดมด้านซ้ายมือซึ่งเป็นคณะรัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ขณะนี้ - ในที่สุดได้ส่งกำลังทหารเข้ายึดครองทั้งมหาวิทยาลัยหลังจากเกิดเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตัน เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔ โดยให้นักศึกษาคณะธรรมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ไปเรียนที่อาคารสำนักงานเนติบัณฑิตยสภาที่อยู่บริเวณศาลแพ่งได้ปัจจุบัน ส่วนคณะบัญชีและคณะพาณิชยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ไปเรียนที่อาคารโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาจุฬาลงกรณ์ - และท้ายที่สุดของการทำลายล้างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองก็คือ คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ชื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองด้วยจำนวนเงิน ๕ ล้านบาท เพื่อใช้เป็นสถานที่ทางราชการทหาร

รวมกันเราอยู่ แยกกันเราตาย เอามหาวิทยาลัยคืนมา

ทันทีที่ข่าวชื่อมหาวิทยาลัย เพื่อใช้เป็นสถานที่ทางราชการทหาร ด้วยมติคณะรัฐมนตรี ได้แพร่สะพัดออกไปเท่านั้นเอง ได้ก่อให้เกิดปฏิกิริยาที่ทุกคนไม่อาจอดทนอีกต่อไปได้แล้ว เพราะมันหมายถึงชีวิตและอนาคตที่จะต้องประสบกับความมืดมน จิตใจที่ขมขื่นตลอดมาจากการถูกคุกคาม ชมชูปราปราม ลิดรอนสิทธิต่าง ๆ นานา ด้วยความไม่เป็นธรรม จนถึงขั้นยุบเลิกมหาวิทยาลัยด้วยอำนาจเผด็จการเช่นนี้ จึงถึงจุดที่ทุกคนต้องสู้อย่างชนิดเป็นอย่างไรเป็นกัน ถ้าไม่ได้มหาวิทยาลัยคืนมา ภายใต้อำนาจที่ว่า

“รวมกันเราอยู่ แยกกันเราตาย เอามหาวิทยาลัยของเราคืนมา”

“ถ้าขาดโตมเจ้าพระยาท่าพระจันทร์ ก็เสมือนขาดสัญลักษณ์พิทักษ์ธรรม”

อนาคตขึ้นอยู่กับ การต่อสู้ ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ที่จะต่อสู้กับอำนาจเผด็จการเพื่อให้ได้มหาวิทยาลัยคืนมา จึงได้ผุดและเกิดขึ้นด้วยพลังนักศึกษาและประชาชนที่รักความเป็นธรรม “คณะกรรมการนักศึกษา เพื่อรณรงค์ให้ได้มหาวิทยาลัยคืนมา” จึงได้ถูกจัดตั้งขึ้นอย่างลับ ๆ เพื่อเป็นแกนนำการต่อสู้เรียกร้องให้ได้มหาวิทยาลัยคืนมา โดยยึดถือหลักการต่อสู้เรียกร้องด้วยสันติวิธี และอาศัยพลังนักศึกษา ประชาชนที่รักความเป็นธรรมเป็นพลังการต่อสู้ ซึ่งได้แบ่งแยกภาระหน้าที่ออกเป็น ๓ ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งมุ่งไปสู่ประชาชน โดยเฉพาะศิษย์เก่า และนักศึกษาที่ทำงานอยู่ตามหน่วยราชการและองค์กรต่าง ๆ ฝ่ายที่สอง มุ่งไปสู่หนังสือพิมพ์และผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ ฝ่ายที่สาม มุ่งไปสู่นักการเมือง โดยเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ขอให้ช่วยเหลือสนับสนุนการต่อสู้เพื่อให้ได้มหาวิทยาลัยคืนมาของนักศึกษาในครั้งนี้อย่าง ปรากฏว่า ได้รับการสนองรับจากทุกฝ่ายด้วยความเห็นอกเห็นใจอย่างท่วมท้น เป็นเหตุให้นายเพทาย โชตินุชิต ส.ส. จังหวัดธนบุรีขณะนั้น ยื่นกระทู้ถามรัฐบาล คือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลมหาวิทยาลัยอยู่ในขณะนั้น โดยสภาผู้แทนราษฎรได้กำหนดตอบกระทู้ถามของ ส.ส. เพทาย โชตินุชิต ในวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๔

๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๕ ต้นกำเนิดขบวนการนักศึกษาไทย

เช้าตรู่วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๕ ถนนทุกสายที่ไปสู่พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งเป็นที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เต็มไปด้วยนักศึกษาชาย หญิง ทั้งศิษย์เก่าและนักศึกษาปัจจุบัน ร่วมด้วยประชาชนต่างมุ่งหน้าไปยังสภาผู้แทนราษฎร เพื่อฟังคำตอบกระทู้ของรัฐบาลด้วยความระทึกใจ ด้วยความหวังที่จะได้รับคำตอบจากรัฐบาลว่าจะคืนมหาวิทยาลัยให้แก่นักศึกษาเพื่ออนาคตของนักศึกษาจำนวนหมื่นที่กำลังศึกษาอยู่ หรือถ้าไม่ยอมคืนให้เพื่อความดำรงอยู่ของอำนาจเผด็จการที่ต้องการกำจัดมหาวิทยาลัยแห่งนี้ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยของประชาชนให้สิ้นไปแล้ว จะทำอย่างไร

ผลคำตอบกระทู้ถามของ ส.ส. เพทาย โชตินุชิต โดยพลโทสวัสดิ์ ส.สวัสดิ์เกียรติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ สรุปได้ว่า รัฐบาลมีความจำเป็นที่ไม่สามารถคืนมหาวิทยาลัยให้ได้

พอสุดสิ้นเสียงคำตอบจากรัฐบาลเท่านั้น บรรดานักศึกษาที่เรียงรายอยู่รอบ ๆ บริเวณพระที่นั่งอนันตสมาคมเพื่อฟังคำตอบจากรัฐบาล ด้วยหัวใจที่รู้สึกตรงกันว่า ไม่ยอม เป็นอย่างไรเป็นกัน ถ้าไม่ได้มหาวิทยาลัยคืนมา ต่างลุกวิ่งฮือตรงไปยังสนามหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อได้ยินเสียงตะโกนดังขึ้นว่า “มาทางนี้ ๆ จอมพล ป. ลงมาทางบันไดหน้าพระที่นั่งฯ แล้ว” และในทันใดนั้นเอง จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีก็ตกอยู่ในวงล้อมของนักศึกษาจำนวน ๓ พันกว่าคน ที่บริเวณสนามหญ้าหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคมท่ามกลางแสงแดดจ้าอย่างที่ไม่อาจหลบเลี่ยงได้

สายตาของนักศึกษาทุกคนจ้องเขม็งไปที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม อย่างไม่หวาดหวั่นพรั่นกลัวใด ๆ ทั้งสิ้น เหมือนดังที่พลังนักศึกษาชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยอย่างองอาจกล้าหาญเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ หรือพลังประชาชนที่คัดค้านเผด็จการร.ส.ช. อย่างไม่กลัวตายเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๔ ฉะนั้น

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามได้เผชิญหน้ากับนักศึกษาที่นั่งอยู่รอบ ๆ ด้วยอาการที่สงบเรียบแล้ว การเจรจาระหว่างนักศึกษากับจอมพล ป. พิบูลสงคราม

หัวหน้ารัฐบาลก็ได้เริ่มขึ้นโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในสภาพที่ไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นในนาทีกฎตเช่นนี้ได้กล่าวขึ้นก่อนด้วยใบหน้ายิ้มแย้มเหมือนจะซ่อนอารมณ์ชนิดใจดีสู้เสือว่า “มีอะไรก็ค่อย ๆ พูดกันได้ ไม่ใช่คนอื่น ลูก ๆ หลาน ๆ ทั้งนั้น”

นักศึกษาต่างช่วยกันพูดช่วยกันถาม สรุปได้ว่า “พวกผมเดือดร้อนไม่มีที่เรียน พวกหนึ่งต้องไปเรียนที่เนติบัณฑิตยสภา อีกพวกหนึ่งต้องไปเรียนที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาจุฬาลงกรณ์ สถานที่เรียนคับแคบ อยู่ไกล ต้องเรียนถึงกลางคืน กลับบ้านมีดลำบากมาก และขณะนี้ก็ใกล้จะสอบแล้ว”

“จะสอบเมื่อไหร่ล่ะ”

“สิ้นเดือนตุลาคม ครับ” การโต้ตอบหยุดเงิบลงชั่วคราวเพื่อรอคำตอบจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม “ถ้าอย่างนั้นจะคืนให้สิ้นเดือนตุลาคม ก่อนสอบ”

ทุกคนพอใจคำตอบของจอมพล ป. พิบูลสงครามด้วยความชื่นชมยินดี แต่ก็ยังเป็นที่ยุ่งงงสงสัยไม่แน่ใจว่าจะจริงหรือ เพราะพลโทสวัสดิ์ ส. สวัสดิ์เกียรติ เพิ่งตอบกระทู้ ส.ส. ไปหยก ๆ ว่า ไมคืนให้ ดังนั้น เพื่อให้เป็นที่แน่ใจ นายเฉลียว พิศลยบุตร รองประธานนักศึกษาขณะนั้นจึงได้ประกาศสรุปผลต่อหน้าที่ชุมนุมว่า “ท่านนายกรัฐมนตรีจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ให้คำมั่นสัญญากับพวกเรา ต่อหน้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต่อหน้าผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ และต่อหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคมว่า จะคืนมหาวิทยาลัยให้แก่พวกเราภายในสิ้นเดือนตุลาคมนี้”

เสียงไชโย ๆ ๆ ใรร้องกึกก้องหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคมด้วยความปิติยินดีที่ได้มหาวิทยาลัยกลับคืนมาด้วยพลังนักศึกษาประชาชน จากนั้นนักศึกษาและประชาชนได้เดินขบวนออกจากพระที่นั่งอนันตสมาคมด้านลานพระบรมรูปทรงม้ามาตามถนนราชดำเนินผ่านอนุสาวรีย์เป็นริ้วขบวนยาวมาสิ้นสุดลงที่บริเวณหน้าสำนักเนติบัณฑิตยสภาหน้าสนามหลวง ด้วยคำขวัญก่อนจะจากกันว่า “ทหารออกไป เอาจังหวัดของเราคืนมา”

ในที่สุดนักศึกษาก็ได้เข้าสู่มหาวิทยาลัยด้วยชัยชนะของพลังนักศึกษาประชาชนเมื่อเช้าตรู่วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๔ ที่ดังกระหึ่มด้วยเสียงเพลง

มาร์ช ม.ธ.ก. เพลงแห่งความหลัง และเพลงหวนอาลัย ที่รำลึกถึงผู้ประศาสน์การ
ปรีดี พนมยงค์ ด้วยความอาลัยรักที่ต้องจากไป ภายหลังจากการจัดงานชื่นชมอนุ
มกันที่จังหวัดนครสวรรค์ในวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ ก่อนวันคืนสู่เหย้า
เพื่อรวมพลที่ลูกแม่โดมจะยาดราห์นักศึกษาประชาชนเข้าสู่มหาวิทยาลัยใน
เช้าวันรุ่งขึ้น

วันที่ ๕ พฤศจิกายน ได้ถูกเรียกร้องให้เป็นวัน “ธรรมศาสตร์” แต่ได้
ถูกเปลี่ยนกลับไปเป็นวันที่ ๑๐ ธันวาคม คงจะเนื่องด้วยเหตุผลเดียวกันกับการ
สร้างอนุสาวรีย์วีรชน ๑๔ ตุลาคม และอนุสรณ์ประชาธิปไตย พฤษภาคม ๒๕๓๔
ที่ยังมิได้สร้างมาจนถึงบัดนี้ จึงทำให้วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๕ ซึ่งเป็นวันที่
ก่อให้เกิดขบวนการนักศึกษาเรียกร้องมหาวิทยาลัยคัดค้านอำนาจเผด็จการ และ
วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ ซึ่งเป็นวันแห่งชัยชนะของนักศึกษาถูกลบลิ้มหายไป

๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๕ จึงเป็นวันแห่งประวัติศาสตร์ที่ขบวนการนักศึกษา
แห่งประเทศไทย ได้ก่อกำเนิดเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกของนักศึกษาประชาชนผู้รักชาติ
รักประชาธิปไตย และจากขบวนการนักศึกษา ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๕ ได้พัฒนา
เจริญเติบโตเป็นขบวนการนักศึกษา ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และจากขบวนการนักศึกษา
๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ได้เจริญเติบโตมาเป็นพลังมวลชนที่ต่อสู้คัดค้านอำนาจ
เผด็จการ รสช. พฤษภาคม ๒๕๓๔ ถึงกาลบัดนี้

เผด็จการยังไม่สิ้นการปราบปรามประชาชนยังคงมี

ขบวนการนักศึกษา ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๕ ก่อให้เกิดการคัดค้าน
เผด็จการ การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ประชาธิปไตย สันติภาพ เอกราช การกินดี
อยู่ดี ของประชาชนได้แผ่ขยายกว้างไปสู่ประชาชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา
กรรมกร ชาวนาทั้งในกรุงเทพมหานคร และในชนบทมากยิ่งขึ้น จนเป็นที่หวาดหวั่น
แก่ผู้ครองอำนาจเผด็จการซึ่งกลัวพลังมวลชน ด้วยเหตุนี้ ภายหลังจากการจัดงาน
วันที่ ๕ พฤศจิกายน ปี ๒๕๔๕ เพื่อเฉลิมฉลองการได้มหาวิทยาลัยกลับคืนมา
และเพื่อสร้างสรรค์ความสามัคคีระหว่าง นักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชน
ผู้รักชาติ รักประชาธิปไตยที่ผ่านไปด้วยความชื่นชมยังไม่ทันจางหาย ทุกคน
ก็ต้องตกตะลึงว่า “เอาอีกแล้ว” ต่อข่าวการจับกุมกวาดล้างประชาชนครั้งใหญ่

ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๙๕ ด้วยข้อหากบฏภายในภายนอก ราชอาณาจักรหรือที่เรียกว่า กบฏสันติภาพ หรือ กบฏ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๙๕ ซึ่งมีผู้ถูกจับกุมทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ภาคอีสาน ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง เป็นจำนวนมากเป็นประวัติศาสตร์ จากผู้มีอาชีพต่าง ๆ ตั้งแต่ นักศึกษา นักเขียน นักหนังสือพิมพ์ นักการเมือง นักกฎหมายทนายความ กรรมกร ชาวไร่ ชาวนา ตลอดจนทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ

การจับกุมกวาดล้างประชาชนครั้งใหญ่เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๙๕ ทำให้เอกราชอธิปไตย สันติภาพ ประชาธิปไตยของประเทศต้องถอยหลังจมดิ่งไปสู่ยุคแห่งความมืดมนด้วยอำนาจเผด็จการยิ่งขึ้น เนื่องด้วยหลังจากการจับกุมประชาชน ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๙๕ เพียง ๓ วัน รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ได้ออกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๙๕ เข้าร่วมสนธิสัญญาร่วมมือทางทหารและเศรษฐกิจกับสหรัฐอเมริกา เข้าร่วมสนธิสัญญาตะวันออกเฉียงใต้ ที่เรียกว่า ซีอาโต เพื่อร่วมกับประเทศในเอเชียอาคเนย์ต่อสู้ปราบปรามคอมมิวนิสต์ ส่งทหารไทยไปรบในสงครามเกาหลีร่วมกับสหรัฐอเมริกา แข่งขันสินค้าที่เรียกว่ายุทธปัจจัยไม่ให้ส่งไปประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน คัดค้านประเทศสังคมนิยม ตามนโยบายสหรัฐอเมริกาเป็นเหตุให้ประเทศไทยต้องสูญเสียความเป็นเอกราชอธิปไตยทางการเมือง ทางทหาร เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ถูกแทรกแซงจากต่างประเทศโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และทางความคิด ไม่สามารถดำเนินนโยบายที่เป็นอิสระเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนได้ จนได้ชื่อว่าเดินตามหลังอเมริกา ภายใต้คำเรียกร้องของประชาชนที่เรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินนโยบาย เอกราช ประชาธิปไตย เป็นกลาง ไม่แทรกแซงกิจการภายในซึ่งกันและกัน เพื่อความกินดีอยู่ดีของประชาชนที่ขัดต่อนโยบายของรัฐบาลเผด็จการสมัยนั้น

นับตั้งแต่ “รัฐประหาร” ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ประเทศไทยได้ตกอยู่ภายใต้อำนาจปกครองของคณะทหารตลอดมา ประชาธิปไตยต้องประสบกับการคุกคาม บ่อนทำลาย ปรามปรามมาโดยตลอด ตั้งแต่จอมพล ป. พิบูลสงคราม และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ถึงสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สืบต่อมาถึงสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร นักศึกษา ประชาชน ได้เรียกร้องรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย คัดค้านอำนาจเผด็จการทหารที่ปกครองประเทศมาเป็นระยะเวลายาวนาน จนเกิดการชุมนุมเรียกร้องคัดค้านของนักศึกษา ประชาชนครั้งยิ่งใหญ่เป็นประวัติการณ์ขึ้น เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ขับไล่อำนาจจอมพลถนอม กิตติขจร - จอมพลประภาส จารุเสถียร จนออกนอกประเทศ อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ได้เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้ระบอบประชาธิปไตยที่พอจะเฟื่องฟูประชาชนพอที่จะได้รำเริงเบิกบานในสิทธิเสรีภาพ ประชาธิปไตยได้ชั่วคราวหนึ่ง เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ หนุโหด ที่นักศึกษา ประชาชน ถูกปรามปราม เช่นฆ่า จับกุม ทำร้าย อย่างทารุณโหดร้ายก็ได้เกิดขึ้น จนต้องหนีกระเซอะกระเซิงเข้าป่าเข้าดงด้วยอำนาจเผด็จการที่หวนกลับมาอีก

ภายหลังจากกรณี ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ผ่านไป ประชาธิปไตยที่ถูกทำร้าย ล้มฟุบไป เมล็ดพืชประชาธิปไตยของนักประชาธิปไตยรุ่นใหม่ก็ได้ผลิดอกออกผลแตกกิ่งก้านสาขาไปทั่วประเทศ ทั้งทุกสำนัก ทำให้ประชาธิปไตยที่ถูกทำร้ายล้มลงไปกลับฟื้นคืนชีพมีชีวิตชีวาขึ้นมาอีก มีพรรคการเมือง มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง มีรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยในรูปแบบของยุคโลกาภิวัตน์ ที่ประสานอำนาจปกครองประเทศด้วยกลุ่มชนาธิปไตย อำมาตยาธิปไตย ธุรกิจธิปไตย กระทั่งมายาธิปไตย ทำให้โฉมหน้าประชาธิปไตยของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน เปลี่ยนไปเป็นเพียงเพื่อชนกลุ่มหนึ่งที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมือง การทหาร การปกครองซึ่งเป็น

ประชาธิปไตยของคนกลุ่มหนึ่งที่เป็นอภิสิทธิ์ชนเท่านั้น บนพื้นฐานของกลุ่มอำนาจเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งต่อผู้ระหว่างกลุ่มอำนาจต่าง ๆ ระหว่างกลุ่มอำนาจเก่ากับอำนาจใหม่ - ระหว่างความคิดเก่ากับความคิดใหม่ - ระหว่างพรรคการเมืองกับพรรคการเมือง และระหว่างเผด็จการกับประชาธิปไตย เพื่อช่วงชิงผลประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจปกครองตามวิถีทางระบอบประชาธิปไตย ได้ทำให้บรรยากาศประชาธิปไตยโปร่งใสขึ้นบ้าง เป็นที่เชื่อกันว่า การยึดอำนาจปฏิวัติรัฐประหารด้วยการใช้กำลังล้มล้างรัฐบาลฉีกรัฐธรรมนูญ ล้มสภาจะไม่เกิดขึ้นอีก หรือคงไม่มีใครกล้าทำ ทหารก็เป็นประชาธิปไตยแล้ว แต่ครั้งแล้ว **"รัฐประหาร"** ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ก็เกิดขึ้น โดยกลุ่มทหารที่เรียกตนเองว่าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ชื่อย่อว่า คณะ ร.ส.ช. ทำการยึดอำนาจปกครองประเทศ ล้มล้างรัฐบาล เลิกรัฐธรรมนูญ ยุบสภา ทำให้ประชาธิปไตยที่มีอยู่บ้างเพียงเสี้ยว ๆ ต้องหดดอยหลังกลับไปสู่ยุคเผด็จการ จนเป็นเหตุให้เกิดพลังประชาชนที่คัดค้านอำนาจเผด็จการ ร.ส.ช. อย่างกว้างขวาง และเกิดการปราบปรามประชาชนอย่างทารุณโหดร้ายขึ้นเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๔ โหดโหดที่ระลอกไปทั่วโลก

แม้ว่าปัจจุบันจะได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีรัฐธรรมนูญ มีรัฐบาลหรือนายกที่มาจากการเลือกตั้ง มีการเรียกร้องให้แก่ใช้รัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตย มีทั้งกลุ่มที่เรียกร้องให้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และกลุ่มที่ต้องการอนุรักษ์พิทักษ์ไว้ซึ่งอำนาจของคณะบุคคล ที่เผชิญหน้ากัน ดังนั้นจึงไม่อาจเป็นที่เชื่อถือได้ว่าประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้สักเท่าใด เผด็จการจะคืนมาอีกในรูปแบบไหนหรือจะกลับมาด้วยกำลังปฏิวัติรัฐประหารเมื่อใดก็ไม่อาจที่จะทราบได้ จึงเป็นภาระหน้าที่ของประชาชนผู้รักชาติ รักประชาธิปไตยที่จะต้องช่วยกันระมัดระวังด้วยสติปัญญา ด้วยความไม่ประมาท เก็บรับบทเรียนการต่อสู้ที่ผ่านมาในอดีตเพื่อต่อสู้ให้ได้มาซึ่งระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์และสืบทอดเจตนารมณ์ประชาธิปไตยที่บรรพบุรุษและวีรชนได้เสียสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อให้ได้มาซึ่งระบอบประชาธิปไตยของประชาชนสืบต่อไป

คุยกันก่อน

เมื่อได้รับการติดต่อจากคุณสุภัทร สุคนธวัต ให้เขียนเรื่องลงตีพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกวันปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๗ รู้สึกมีความยินดีและเป็นเกียรติอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้ประศาสน์การ จึงคุยกับคุณสุภัทรว่าอยากเขียนออกมาในรูปแบบของบทร้อยกรองประเภทกลอนแปด

ต่อมาคุณสุภัทรยังได้กรุณาให้คำแนะนำและแนวทางซึ่งทำให้ดิฉันกระจ่างชัดในแนวความคิดหลักของโครงเรื่องจนประพันธ์ออกมาเป็นบทร้อยกรองเรื่อง “เพราะท่านปรีดี...จึงมีศิษย์เก่าคนนี้” ทั้งในภาคภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

“Because of This Senior Statesman...Pridi Banomyong” ซึ่งเป็นภาคภาษาอังกฤษนั้น ดิฉันแปลด้วยตนเองจากภาคภาษาไทยนั่นเอง แต่มิได้ใช้โครงสร้างฉันทลักษณ์บทร้อยกรองภาษาอังกฤษที่เป็นทางการคือ poem โดยดิฉันกำหนดโครงสร้างสัมผัสระหว่างขึ้นมาเอง จึงขอเรียกว่าเป็นเพียง poetry

ที่อยากจะย้ำกับท่านก็คือ บทร้อยกรองทั้ง ๒ ชุดนี้กลั่นกรองจากหัวใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความระลึกถึงพระคุณและคุณูปการของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

ดรุณี แซ่ลิ้ว*

*ดรุณี แซ่ลิ้ว : บัณฑิตจากคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มธ., เป็นนักแปลอิสระ, ปัจจุบันเป็นบรรณาธิการข่าวต่างประเทศ หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายสัปดาห์ อายุยังไม่ถึง ๔๐ ปี

เพราะท่านปรีดี... จึงมีศิษย์เก่าคนนี้

เหล่าศิษย์เก่าเหล่าปัญญามาจากแดน
แดนเพาะบ่มคณาวิชาศิษย์ทุกคน

คนคนนี้นี้ก็ไซ้ไร้กังขา
ชั้นนำทศจิตได้ไม่เปลี่ยนแปลง
จึงต้องย้อนศรไปในอดีต
ท่าน “ปรีดี พนมยงค์” บ่งทุกยาม
จุดกำเนิดเลิศศิษย์ผลิตผล

ประกอบกรรมทำดีดุจมีฝัง
เมื่อเป็นศิษย์มีมิดเพี้ยนเรียนจากครู
ใครสัมผัสซัดใจไม่หน้าแบ้

ผลผลิตบัณฑิตคิดดูเกิด
อุดมการณ์สานต่อมีท่อน่าย
จากรู้โดมโรมรันกันสุดฤทธิ์

บททดสอบมอบผจญดันลักตั้ง
สบลากยศสไลได้สรรเสริฐ
เมื่อถึงคราชะตากรรมเปลี่ยงพล้ำลิ

ยู่ทองแคว้นแสนสง่าคราครั้งยล
มีมากล้นจนทั่วหัวระแหง

ได้ศิษยาภิทยามาเป็นแสง
เพราะคุณแห่งแหล่งแดงเหลืองอันเรืองนาม
ที่เขียนขีดกริดถ้อยร้อยคำความ
ฝ่าขวากหนามตามธรรมนำก่อตั้ง

อุทิศตนพลพลังมิหยุดยั้ง
เพื่อเหนี่ยวรั้งสังคมอย่าล้มเซ
จึงต้องดูแลผู้สอนมิหอนเขว
บวกรื่นเพมิเฉใจไร้เล่ห์ร้าย

มักประเสริฐเลิศกันชั้นแรกฉาย
นานกลับกลายเป็นร้ายจากดีนี่นำซึ่ง
รับทั้งพิษชืดทั้งธรรมล้ำนั้ง
ความยับยั้งชั่งใจได้สติ

ตั้งได้เดินเพลินนิมานม่านมะลิ
ทั้งกระบิมีผอนผันทันตั้งตัว

ตั้งคำขาน “ผ่านร้อนหนาว” ท้าวภาษิต	ผู้ยังคิดจิตใจธรรมนำหนิชั่ว
ครองสติการณดีมีมีกลัว	มีดสลัวในหัวใจไม่เคยมี
เป็นศิษย์เก่าเกลาปัญญามาจากแคว้น	ยุงทองแดนแสนสง่าบุษาศรี
ศิษย์รุ่นหลังครั้งกาลผ่านนานปี	“ครูปรีดี” ที่ไครพบิพบทัน
อาศัยอ่านผ่านคำบอกรอกปัญญา	เมื่อถึงคราชะตากรรมทำผกผัน
ศิษย์คนนี้มีมีผิวจิตยึดมั่น	รอยเท่านั้นพลันก้าวตามคุณความดี
โอ้อาตุรสูญสังขารท่านปรีดี	ชาวไทยที่มีโคกโลกด้วยดี
บทพิสุจน์มีภุคตถอยถ้อยราศี	ธรรมจึงมีคุ้มชีวีผู้มีธรรม

Because of This Senior Statesman “Pridi Banomyong”

The great old Thammasat University,
Study campus of numerous students,
Intelligent graduates generation after generation,
Comprehension of career duty,
See they serve society nationwide,

I am Thammasat's graduate also,
No question of hard studying,
Nothing can change my mind,
Find ethical way of knowledge usage,
Engage this as campus's light,
Bright in my mind forever,

Refer to the past is a must,
Trust to written fact history,
“*Pridi Banomyong*” the only founder,
Murderer of educational gaps,

Tap of flowing graduates originated this way,
Play their roles in social development,
Moments of decision mean virtue,
To support society from vice,

Nice professional teachers mould students,
Prominent ones reflect their moulds,
Bold honest character is an addition,
Mention their good family too,
Do make anyone happy to encounter,

Amber-like for most new graduates,
State ethical principles in the first,
Burst of tiredness not happen yet,
Let you see a long time passed by,
Guys changed from good to bad,
Sad and ugly circumstance,

Performances of T.U.'s* graduates are varieties,
 Carry on fierce competitions,
 Missions force them to abuse,
 Accuse of their abusive mind,
 Kind things they face also,
 Echo these are strong-minded test,
 Best ones own their awareness,
 Success in life is heaven,
 Woven beautiful words come to ears,
 Dear... when cruel fates come,
 Welcome or not in your heart,
 Carts of them non-stop dumping you,
 To say in old Thai motto,
 “*Go through hot and cold then alive*”,
 Knives of morality and ethics so sharp,
 Harps play wonderful music so loud,
 Proud sound mind kills inside vice,
 Rice field bravely planted to compare,
 Rave good things created amid pain,
 Main factor is an enlightened mind,
 Find me the T.U.'s graduate,
 Rate it's campus of virtuous respect,
 Effects strong influence to me,
 He “*Teacher Pridi*” implanted effectively,
 He and I never meet before,
 Core cause is wide aged gap,
 Perhaps my good luck of love reading,
 String of elder tales in addition,
 Ambition of him so clear to me,
 He's also my respected mould,
 “*Cold and hot*” not make me die,
 By enlightenment I go through and through,
 To handle painful cruel fates,
 Dates and years passed by,
 My concentration is still virtue,

* T.U. - an abbreviation of Thammasat University.

Who didn't cry "*Pridi*" passed away ?,
Days of mournfulness both in Thailand,
And the whole world...same atmosphere,
Here to prove his innocence,
Hence tolerance to dirty rumours,
Honour to him finally done,
Won "*Senior Stateman*" position,
Mention this to remind his belief,
"Receive moral protection due to one's morality".

ปรีดี พนมยงค์ กับแนวคิดในการสร้าง ความชอบธรรมในสังคมไทย*

พรรคธรรมาธิปไตย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มนุษย์จำเป็นต้องมีหลักบางประการสำหรับยึดถือ
ร่วมกัน ซึ่งสิ่งทีว่ำนั้นก็คือความชอบธรรมหรือความยุติธรรม ถ้าสังคมใดขาด
สิ่งเหล่านี้ก็จะไม่สงบสุข บันทอนจุดมุ่งหมายของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันเพื่อ
ความสงบสุข

ในเรื่องนี้ได้มีท่านรัฐบุรุษอาวุโสท่านหนึ่งของไทย ประรารถนาจะให้
สังคมของเราเป็นสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตยและมีความเป็นธรรมในสังคม
ซึ่งรัฐบุรุษอาวุโสท่านนี้ก็คือ “ปรีดี พนมยงค์”

ท่านปรีดีได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยว่า “สังคมที่จะ
ดำรงอยู่ได้ก็ด้วยมวลราษฎรตั้งนั่นเอง ระบบสังคมที่จะทำให้มวลราษฎร
มีพลังผลักดันให้สังคมก้าวหน้า ก็คือระบบประชาธิปไตย...คือหมายถึง
ระบบที่ประชาชนหรือมวลราษฎรมีอธิปไตย...”

*ข้อเขียนที่ส่งเข้าประกวดเรียงความของชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖
หากแต่มีผู้ส่งน้อยเพียง ๒-๓ ราย คณะกรรมการจึงไม่พิจารณา และเลื่อนการประกวดซึ่ง
จะได้กำหนดขึ้นใหม่ หากแต่เห็นว่าเขียนได้น่าสนใจ จึงนำลงพิมพ์ในฉบับนี้

สังคมที่มีประชาธิปไตยสมบูรณ์นั้นจะประกอบด้วย ประการที่ ๑ บริบททางเศรษฐกิจ คือ ความกินดีอยู่ดีของคนในสังคม มีเสรีภาพในการประกอบสัมมาอาชีพ ประการที่ ๒ บริบททางการเมือง ประชาชนสามารถมีสิทธิเสรีภาพในการใช้สิทธิออกเสียงแสดงเสรีภาพได้เต็มที่ ประการที่ ๓ ทรรศนะทางสังคม ซึ่งขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจและการเมืองของสังคม

ถ้าสังคมใดประกอบด้วยหลัก ๓ ประการนี้และหลักทั้ง ๓ ประการนี้สัมพันธ์กันอย่างดีแล้วสังคมนั้น ๆ ก็จะเป็นสังคมที่มีประชาธิปไตยสมบูรณ์สามารถตอบสนองถึงความต้องการของมนุษย์ในการที่มาดำรงอยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้อย่างดี

ระบบประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจต้องมีลักษณะที่ว่า **“ราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมต้องไม่ตกเป็นทาสของคนจำนวนน้อยที่อาศัยอำนาจผูกขาดทางเศรษฐกิจของสังคม ราษฎรจะต้องร่วมมือกันผลิตสิ่งอุปโภคบริโภคให้สมบูรณ์ และแต่ละคนก็ได้ผลตอบแทนตามส่วนที่ตนได้ลงมือกระทำ”** ในเรื่องนี้ท่านปรีดีได้เขียนไว้ในร่างเค้าโครงเศรษฐกิจ

ถ้าในสังคมปราศจากระบบประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจก็ไม่สามารถมีระบบประชาธิปไตยทางการเมืองได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยเหตุที่ว่าคนส่วนน้อยที่กุมอำนาจเศรษฐกิจอยู่ในมือมีโอกาสที่ดีกว่าในการใช้สิทธิทางการเมืองทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมเกิดความอยุติธรรมขึ้นในสังคม กล่าวคือ สมาชิกในสังคมไม่สามารถใช้สิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ อันเป็นการขัดกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยซึ่งส่งผลกระทบต่อประการสุดท้ายของประชาธิปไตยสมบูรณ์คือ ทรรศนะทางสังคมที่เป็นประชาธิปไตย

ทรรศนะทางสังคมเป็นตัวผลักดันและวางแนวทางการเคลื่อนไหวความเป็นไปทางสังคม ถ้าทรรศนะทางสังคมสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจและการเมืองสังคมนั้นก็จะสามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้อย่างดีเลิศ

นอกจากนี้ท่านปรีดีได้กล่าวไว้ว่า **“ประเทศใดปกครองโดยระบบประชาธิปไตยสมบูรณ์เพียงใด พลเมืองของประเทศนั้นก็ได้รับสิทธิแห่งมนุษยชนสมบูรณ์เพียงนั้น”**

ซึ่งท่านได้เสนอ “หลักกฎหมายทั่วไป” ซึ่งเป็นพื้นฐานของกฎหมายปกครองคือในเรื่องสิทธิมนุษยชนดังระบุว่า “มนุษย์ซึ่งเกิดมามีสิทธิและหน้าที่ในอันที่จะดำรงชีวิตและรวบรวมกันอยู่ได้เป็นหมู่คณะและสิทธิหน้าที่เหล่านี้ย่อมมีขึ้นจากสภาพตามธรรมชาติแห่งการเป็นมนุษย์นั่นเอง” ซึ่งอาจจำแนกออกเป็น ๓ ประการคือ

ประการที่ ๑ ความเป็นอิสระหรือเสรีภาพ

ประการที่ ๒ ความเสมอภาคหรือสมภาพ

ประการที่ ๓ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันที่พี่น้องหรือภราดรภาพ

อย่างไรก็ตามในการที่สังคมแต่ละสังคมจะมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สมาชิกของสังคมนั้น ๆ จะต้องมีความรู้ได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอ สามารถทำให้ประชาธิปไตยในสังคมนั้นเป็นประชาธิปไตยโดยแท้จริง ดังนั้นท่านปรดิศจึงได้ริเริ่มที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นเพื่อตอบสนองหลักประการที่ ๒ ตามประกาศคณะราษฎรที่ว่า “ต้องการให้การศึกษามีแก่ราษฎร” และยังเป็นการให้เสรีภาพทางการศึกษามากขึ้นด้วย

ปรีดีกับการศึกษา

“...มหาวิทยาลัยย่อมอุปมาประดุจบ่อน้ำบำบัดความกระหายของราษฎร ผู้สมัครแสวงหาความรู้อันเป็นสิทธิและโอกาสที่เขาควรมีควรได้ตามหลักแห่งเสรีภาพในการศึกษา รัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรเห็นความจำเป็นในข้อนี้จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น

ในปัจจุบันนี้ประเทศสยามมีความประสงค์อันยิ่งใหญ่ที่จะปรับระดับการศึกษาของราษฎรให้ถึงขนาดเหมาะแก่กาลสมัย ถ้าระดับการศึกษายังไม่เจริญถึงขนาดตราบไค ความก้าวหน้าของประเทศก็ยังคงจะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นอีกนาน ยิ่งในสมัยที่ประเทศของเราดำเนินการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญเช่นนี้แล้วเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมิมหาวิทยาลัยสำหรับประศาสน์ความรู้ในวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแก่พลเมืองมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เป็นโอกาสให้แก่พลเมืองที่จะให้เสรีภาพในการศึกษากว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติสืบไป...”

ซึ่งท่านปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวไว้ในโอกาสสถาปนามหาวิทยาลัยวิชา
ธรรมศาสตร์และการเมืองในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๗

ยิ่งไปกว่านั้นท่านปรีดีได้ให้สัมภาษณ์ในหนังสือมหาวิทยาลัยว่า “มหา-
วิทยาลัยถ้าจะกล่าวกันโดยทั่วไปก็เปรียบประดุจตลาดวิชา ซึ่งควรจะแยกหน้าที่
คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนคือ ก.พ. มีหน้าที่สอบแข่งขันผู้จะเข้ารับราชการ
มหาวิทยาลัยเป็นผู้เพาะวิชาให้แก่ผู้จะเข้าแข่งขันนั้น ๆ” และท่านได้เสนอว่า
ประเทศของเราจะต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้ดีขึ้น
สำหรับในระดับอุดมศึกษาควรคำนึงถึงฐานะของคนไทยเป็นใหญ่และในการให้
สัมภาษณ์คราวเดียวกันท่านก็ได้กล่าวไว้อีกว่า “ในการศึกษาชั้นอุดมถ้าหากเรา
จะเก็บอัตราค่าธรรมเนียมนำไปก็ดูกระไรอยู่เพราะตามที่เราเห็นกันอยู่ทุกวันนี้
นั้นคนไทยไม่ร่ำรวยอะไรเลยถ้าเปิดให้เล่าเรียนเปล่า ๆ เราก็อำนาจไม่ได้เพราะรายได้
ของประเทศเราขยับน้อยอยู่...” ดังนั้นภายหลังเมื่อท่านได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชา
ธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นจึงได้กำหนดค่าเล่าเรียนที่ถูกมากเพียงปีการศึกษาละ
๒๐ บาทเท่านั้น ทำให้คนส่วนมากสามารถเข้ามาเรียนได้ซึ่งสอดคล้องกับหลัก
เสรีภาพและประชาธิปไตย

สำหรับบัณฑิตยธรรมศตวรรษนั้นมหาวิทยาลัยผลิตมาเพื่อรับใช้สังคมเป็น
หลักพัฒนาบ้านเมืองไทยให้เจริญก้าวหน้าให้สมกับความมุ่งหวังของท่านปรีดี
พนมยงค์ ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัย

ปรีดีกับแนวคิดทางการเมือง

ความคิดในการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองและพัฒนาการเมืองไทย
ของท่านปรีดีนั้นได้เริ่มตั้งแต่ท่านยังศึกษาอยู่ที่ฝรั่งเศส โดยท่านได้ร่วมกับนักศึกษา
ที่นั่นก่อตั้งคณะราษฎรขึ้นและในเวลาต่อมาท่านปรีดีและคณะราษฎรได้ร่วมกับ
ฝ่ายพลเรือนได้ร่วมมือกระทำการยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔
มิถุนายน ๒๔๗๕ จากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยโดยมี
เจตจำนงตั้งที่ท่านระบุไว้ว่า “การบำรุงความสุขของราษฎรนี้เป็นจุดประสงค์
อันยิ่งใหญ่ของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้า

ม็ปรรณทที่จจะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบเปลือกนอกเท่านั้น”

จากค้ำกล่าวข้างต้นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงความเลื่อมใสในระบบประชาธิปไตยของท่านปรีดีเองซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งในการวางรากฐานความคิดประชาธิปไตยให้สังคมไทยมาแต่แรกเริ่ม

นอกจากนั้นท่านปรีดีก็เป็นผู้หนึ่งซึ่งมีแนวความคิดในเรื่องหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งท่านเคยอธิบายไว้ในคำอธิบายกฎหมายปกครองว่า สามารถจำแนกออกเป็น ๓ ประการคือ

ประการที่ ๑ ความเป็นอิสระหรือเสรีภาพ

ประการที่ ๒ ความเสมอภาคหรือสมภาพ

ประการที่ ๓ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันฉันท์พี่น้องหรือภราดรภาพ

ตลอดเวลาที่ผ่านมาท่านปรีดีได้พยายามที่จะผลักดันความคิดนี้ให้ก่อกำเนิดในสังคมเพื่อที่จะได้เป็นหลักที่ควบคุมไปกับการปกครองในระบบประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จาก หลักข้อที่ ๔, ๕ ในคำประกาศของคณะราษฎรซึ่งมีใจความดังต่อไปนี้

“หลักข้อที่ ๔ ให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน”

“หลักข้อที่ ๕ ให้ราษฎรมีเสรีภาพที่ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการ”

จากคำประกาศของคณะราษฎรดังกล่าวท่านปรีดีมีความมุ่งมั่นที่จะนำหลักการดังกล่าวไปปฏิบัติให้บรรลุผลเพื่อให้เกิดความชอบธรรมในสังคมมากขึ้นดังเช่นในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองเพื่อส่งเสริมเสรีภาพและความเสมอภาคในการศึกษา รวมถึงร่างเค้าโครงเศรษฐกิจของคณะราษฎรซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความมีเสรีภาพเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

นอกจากนั้นท่านปรีดีมีบทบาททางการเมืองที่สำคัญคือ เป็นผู้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยภายในประเทศซึ่งท่านปรีดีได้เคยกล่าวไว้เพื่อแสดงถึงเจตนาอันบริสุทธิ์และวัตถุประสงค์ของขบวนการเสรีไทยว่า **“เราทั้งหลายได้ถือหลักคติในการรับใช้ชาติครั้งนี้ว่าเรามุ่งหวังทำหน้าที่ในฐานะที่เราเกิดมาเป็นคนไทย ซึ่งจะต้องสนองคุณชาติ”**

ภายหลังสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะขบวนการเสรีไทยที่ท่านปรีดี ก่อตั้งขึ้นทำให้ประเทศไทยไม่เป็นประเทศผู้แพ้สงครามและรอดพ้นจากการสูญเสียเอกราชตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศมหาอำนาจไปได้ซึ่งคุณงามความดีของท่านไม่ได้ยิ่งหย่อนไปกว่าการกอบกู้เอกราชของพระนเรศวรและพระเจ้าตากสินเลย

จุดสูงสุดของตำแหน่งหน้าที่ของท่านปรีดีคือ การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีซึ่งทำให้ท่านได้นำแนวคิดต่าง ๆ ไปบริหารประเทศแต่ท่านปรีดีก็ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีรวมระยะเวลาแล้วได้เพียงประมาณ ๕ เดือนเศษ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการกลั่นแกล้งใส่ร้ายป้ายสีจากนักปฏิบัตินทางการเมืองของท่าน โดยเฉพาะกรณีสวรรคตซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ท่านต้องยุติบทบาททางการเมืองในเวลาต่อมาไม่นานและต้องเดินทางออกนอกประเทศ ระวังจะเหว่ร้อนจากบ้านเกิดเมืองนอนอันเป็นที่รักยิ่งของท่านตลอดไป

ปรีดีกับแนวคิดทางเศรษฐกิจ

เมื่อจะกล่าวถึงแนวคิดทางด้านเศรษฐกิจของท่านปรีดี เราจำเป็นต้องย้อนกลับไปมองถึงสภาพเศรษฐกิจในช่วงก่อนทำการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง ๒๔๗๕ ประชาชนอดอยากยากจนซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ท่านปรีดีเปลี่ยนแปลงการปกครองและอภิวัฒน์เศรษฐกิจขึ้นใหม่ ดังที่ท่านได้เคยให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ความคิดในทางอภิวัฒน์ของข้าพเจ้ามีพื้นฐานอยู่บนเศรษฐกิจ” ดังนั้นท่านจึงให้ความสำคัญของเศรษฐกิจที่ต้องดำเนินไปควบคู่กับการเมืองระบอบประชาธิปไตยหรือที่เรียกว่า ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ

จากหลักข้อ ๓ ในคำประกาศของคณะราษฎร **“ต้องบำรุงความสุขของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จัดหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก”** ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายข้อนี้ได้จึงอยู่ที่การอภิวัฒน์เศรษฐกิจเสียใหม่ ซึ่งคณะราษฎรมิมีมติให้ท่านปรีดีเป็นผู้ร่าง มีสาระสำคัญคือ การให้ราษฎรทุกคนได้รับหลักประกันในการดำรงอยู่จากรัฐบาลโดยร่วมกันทำงานในลักษณะสหกรณ์

ความคิดพื้นฐานของเค้าโครงเศรษฐกิจซึ่งท่านปรีดีกล่าวไว้ว่า **“โครงการนี้ไม่ใช่หลักคอมมิวนิสต์ เรามีทั้งแคปิตลลิสม์และโซเชี่ยลลิสม์รวมกัน เค้าโครงเศรษฐกิจนี้แตกต่างจากลัทธิเบรลลิสม์ ซึ่งเน้นเสรีภาพในการประกอบอาชีพโดย**

ไม่ให้รัฐเข้าแทรกแซง เพราะข้อเสนอในเค้าโครงเศรษฐกิจคือการที่รัฐจัดการเศรษฐกิจเองโดยราษฎรทุกคนเป็นข้าราชการ แต่ข้อเสนอในเค้าโครงเศรษฐกิจก็ไม่ได้เป็นแบบโซเชี่ยลลิสต์อย่างแท้ ๆ เพราะเหตุว่าเค้าโครงเศรษฐกิจยังยอมรับทรัพย์สินส่วนบุคคลอยู่ ดังระบุไว้ในมาตรา ๑๔ ว่า “ให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ทั้งหลายซึ่งเอกชนหามาได้” ซึ่งถ้าเป็นโซเชี่ยลลิสต์อย่างแท้ ๆ จะไม่ยอมรับหลักการข้อนี้”

ถ้ามองจากหลักการในเค้าโครงเศรษฐกิจที่ ท่านปรีดีเป็นผู้ร่างก็จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า จุดมุ่งหมายของเค้าโครงเศรษฐกิจตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจและเสรีภาพ ดังที่ท่านเคยระบุไว้ว่า “รัฐบาลไม่ตัดเสรีภาพในการอื่น ๆ ราษฎรคงมีเสรีภาพในร่างกาย ในเคหสถาน ในการพูด การศึกษา อบรม ในการสมาคม...”

แต่จากผลพวงของเค้าโครงเศรษฐกิจที่เน้นในเรื่องความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจเป็นเหตุที่สำคัญที่ทำให้ท่านปรีดีถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งเปรียบเสมือนมลทินที่ติดตัวท่านไปอย่างไม่ลืมหูลืมนอน เป็นเหตุให้สะท้อนใจอย่างยิ่งสำหรับท่านปรีดี พนมยงค์

ในช่วงชีวิต ๓๓ ปีของท่านปรีดี พนมยงค์ ท่านได้เพียรสร้างคุณงามความดีเสมอมา เพียรสร้างความชอบธรรมให้บังเกิดขึ้นในสังคมไทย โดยท่านมิได้มุ่งหวังผลตอบแทนทางการเมืองหรือคำเอนยอสรรเสริญใด ๆ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของท่านต่อเพื่อนเสรีไทยทั้งหลายว่า “ผู้ที่ได้ร่วมงานกับข้าพเจ้าครั้งนี้ถือว่าทำหน้าที่เป็นผู้รับใช้ชาติมิได้ถือว่าเป็นผู้กู้ชาติ” และยังคงแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ในบางครั้งจะถูกตอบแทนด้วยการกล่าวร้ายป้ายสีและความเจ็บช้ำน้ำใจเป็นที่สุดแต่สำหรับรัฐบุรุษอาวุโสท่านนี้ก็ได้ย่อท้อต่อการกระทำความดีซึ่งสมควรที่อนุชนรุ่นหลังจะนำไปประพฤติปฏิบัติ เอาเป็นแบบอย่าง และในวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ท่านปรีดีก็ได้ลาจากโลกนี้ไปด้วยความอาลัยอาวรณ์ของคนที่เคยพลีเลือดเนื้อในตัวแทนท่านจำนวนมากมาย แต่ก็ยังมิสิ่งหนึ่งที่ไม่อาจถูกลบเลือนไปกับกาลเวลาก็คือ คุณงามความดีที่ท่านได้หมั่นเพียรสร้างมาตลอดชีวิตซึ่งคงฝังแน่นอยู่ในหัวใจของลูกโตมและประชาชนคนไทยตลอดไป

จดหมายจากเมืองจีน

วามี่ พนมยงค์ - สายประดิษฐ์ แปล

๘ มีนาคม ค.ศ. ๑๙๔๔

คุณป้า^๑ ที่เคาร์พริก

ครอบครัวพนมยงค์ที่รักทุกคน

ผม^๒ และอาจารย์หวัง^๓ เดินทางกลับมายังปักกิ่งโดยสวัสดิภาพเมื่อเย็นวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์

การเดินทางมากรุงเทพฯ ในครั้งนี้เป็นประสบการณ์ในชีวิตของผมที่มีโอกาสลิ้มรสได้ ความทรงจำที่งดงามและเปี่ยมสุขจะจารึกอยู่ในดวงใจของผมตลอดกาล สิ่งเหล่านี้จะเป็นกำลังใจให้ผมอุทิศทุกสิ่งในชีวิตเพื่อแสวงหาความสุข ความดีงามและสุนทรียภาพในโลกใบนี้

ณ โอกาสนี้ผมขอแสดงความขอบคุณอย่างจริงใจมายังคุณป้าและสมาชิกในครอบครัวทุกคน ผมรำลึกอยู่เสมอว่าครอบครัวพนมยงค์ได้พยายามฟันฝ่าอุปสรรคนานัปการเป็นระยะเวลายาวนาน จึงส่งผลให้การแสดงที่กรุงเทพฯ ของพวกผมประสบความสำเร็จ ผมไม่สามารถยับยั้งความรู้สึกประทับใจนี้ได้

มิตรภาพของเราได้เริ่มขึ้นในช่วงทศวรรษที่ ๒ ณ กรุงปักกิ่ง ประกายไฟแห่งมิตรภาพได้ลุกโชติช่วงใหม่อีกครั้ง เมื่อผมกับภรรยา - โจวซื่อจิง^๔ ได้พบกับพี่สุคาโดยบังเอิญที่กรุงปารีสในช่วงทศวรรษที่ ๘ และในทศวรรษที่ ๙ นี้ ณ กรุงเทพฯ มิตรภาพของเราได้กระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น พวกเราจะเคียงบ่าเคียงไหล่กัน

ต้อนรับศตวรรษที่ ๒๑ ที่รุ่งโรจน์ ผมเป็นนักฝันและเป็นคนที่มองโลกในแง่ดีเสมอ ผมมีความเชื่อมั่นอย่างเต็มเปี่ยมต่ออนาคตของชาวตะวันออกและชาวเอเชีย โดยเฉพาะเชื่อมั่นอย่างยิ่งในอนาคตอันสดใสของประเทศจีนและประเทศไทย

เมื่อผมได้เหยียบบนผืนแผ่นดินไทย ทันใดนั้นผมก็หลงรักบ้านเมืองที่มีไมตรีจิตแห่งนี้ ประการแรกอาจเป็นเพราะนี่คือปิตุภูมิของมิตรที่แสนดีของผม ดังนั้นผมจึงเฝ้าสังเกตด้วยความสนใจเป็นพิเศษขณะที่ผมใช้ชีวิตที่กรุงเทพฯ สิบกว่าวัน ผมประจักษ์แก่ตนเองว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่สวยงามและมีเสน่ห์ ราษฎรไทยขยันขันแข็งและฉลาดเฉลียว มีความโอบอ้อมอารีมิตรต่างแดน ผู้มาเยือน ราษฎรไทยรักความสวยความงาม ทุกหนทุกแห่งได้พบเห็นดอกไม้สวยงามบานสะพรั่งและงานศิลปะอันงดงาม ศิลปะวัฒนธรรมไทย งามวิจิตร สวยสง่าและประณีต มีทั้งลักษณะพิเศษของตนและการผสมผสานวัฒนธรรมอันดีงามของต่างชาติ ประสบการณ์ในการสร้างชาติและบริหารประเทศของ ราษฎรไทย เป็นตัวอย่างที่ดีหลาย ๆ ด้านที่ราษฎรจีนควรศึกษา ทุกหนแห่งที่ พวกผมได้ไปมา ไม่ว่าจะเป็นกรุงเทพฯ หรือพัทยา หรือแผนกผู้โดยสารชั้น ๑ ของสายการบินไทย พวกผมรู้สึกประทับใจกับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสูงและการบริการที่ดีเยี่ยม สิ่งเหล่านี้ได้เชื่อมความเข้าใจอันดีระหว่างราษฎรจีน-ไทย เป็นเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้การแสดงดนตรีครั้งนี้พัฒนาขึ้นสู่ขั้นสูงอีกระดับหนึ่ง

สิ่งสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่พบเห็นและได้ยินจากการมากรุงเทพฯ ครั้งนี้ก็คือ ผมได้เรียนรู้เรื่องราวของวีรบุรุษอาวุโสที่นำ เคารพ นายปรีดี พนมยงค์เป็นนักการเมือง นักคิดและนักการศึกษา ร่วมสมัยของประเทศไทยที่นายก่องเซดซุ ทั้งยังเป็นมิตรเก่าที่เคารพของราษฎรจีน คุณูปการและจิตใจต่อผู้อื่นอย่างไม่ย่อท้อของท่านเพื่อภารกิจที่ก้าวหน้าของประเทศชาติ จะจารึกลงในประวัติศาสตร์ของไทยและของมนุษยชาติ ดังนั้นพวกผมรู้สึก เป็นเกียรติยิ่งที่ได้รับเชิญ จากมูลนิธิที่ได้รับการขนานนามด้วย

ชื่ออันทรงเกียรติของนายปรีดี พนมยงค์ ให้เปิดการแสดงดนตรีเดี่ยวไวโอลินเป็นครั้งแรกของนักดนตรีจีนในประเทศไทย ผมรู้สึกภาคภูมิใจเป็นอย่างมากที่ได้รับใช้แม้เพียงน้อยนิดให้กับมูลนิธิปรีดี พนมยงค์

ผลพวงอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ผมปลื้มปิติเป็นอย่างยิ่งจากการเยือนประเทศไทยก็คือ ได้มีโอกาสสัมผัสมิตรใหม่ที่นานับถือมากหลาย **พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล** ทรงเมตตาเสด็จงานแสดงดนตรี นอกจากนี้ **ดร. สายสุรี จุติกุล** อดีตรัฐมนตรี **ดร. อุเทน เตชะไพบูลย์** นายธนาคารและนักสังคมสงเคราะห์ชื่อดัง อีกทั้งนักวิชาการมีชื่อและมิตรชาวไทยจากวงการต่าง ๆ รวมทั้งผู้สนใจการดนตรี ผมขอขอบคุณอย่างจริงใจที่ท่านเหล่านี้ได้ให้การต้อนรับและเป็นที่ชื่นชอบศิลปะการดนตรี ขณะแสดงอยู่นั้นผมรู้สึกว่า สายตาของผู้ชมที่แฝงด้วยไมตรีจิต มีชีวิตชีวาและอารมณ์ร่วมกับเสียงดนตรี เป็นประกายเปล่งรัศมี ทำให้ผมหายใจและชีพจรบนเวทีและข้างล่างเวทีประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความสุขที่ผมได้รับสุดที่จะพรรณนา การที่ได้นำศิลปะการดนตรีอันน้อยนิดของผมมาแสดงให้ผู้ฟังที่น่ารักเช่นนี้ แม้ต้องตายไปในวินาทีนั้นก็ไม่ใช่เสีย

การแสดงดนตรีกลางแจ้งที่ลานปรีดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จะเป็นความทรงจำที่ลืมเลือนมิได้ของผม พวกคุณสนองความต้องการของผมภายในเวลาอันจำกัด การเตรียมงานที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่มีที่ติ จึงทำให้การแสดงดนตรีครั้งนี้ประสบความสำเร็จอย่างไม่ได้คาดฝัน ผมขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วยแม้กลับมาเมืองจีนแล้ว แต่ภาพการแสดงในวันนั้นกลับมาสู่ห้วงคิดของผมครั้งแล้วครั้งเล่า สำหรับผู้แสดงดนตรีแล้วเป็นประสบการณ์ที่อบอวลด้วยความสุขอย่างหาที่เปรียบมิได้ ในช่วงระยะเวลาหลายสิบปีมานี้ ผมได้มีโอกาสเปิดการแสดงดนตรีหลายสิบครั้งในประเทศจีนและต่างประเทศ ผมเคยแสดงคอนเสิร์ตเดี่ยว

ไวโอลินที่ Théâtre des Champs-Élysées ณ กรุงปารีส มาแล้ว แต่ความประทับใจในครั้งกระนั้นก็สู้การแสดงที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่ได้ ในความคิดของผมเห็นว่าการแสดงดนตรีไม่จำเป็นต้องแสดงในท้องพระโรงหรือโรงคอนเสิร์ต ลือชื่อของโลก ขอแต่ให้ผู้แสดงและผู้ฟังมีความเข้าใจ สื่อสาร ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกกันและกัน ก็สามารถสร้างจินตนาการทางดนตรีขึ้นในดวงใจ แสงสีสัมผัสเมทาของท้องฟ้ายามพลบค่ำ ในวันนั้น แผ่กระจายไปทั่วริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ใต้ต้นไม้ใหญ่ที่ร่มรื่น รายล้อมด้วยดอกไม้บานสะพรั่ง สายตาจากรูปปั้นของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เพ่งมองมายังบริเวณลานแสดงดนตรี พวกผมที่อยู่บนเวทีและเพื่อนชาวไทยที่อยู่ข้างล่างเวทีได้ร่วมกันสร้างจินตนาการทางดนตรีที่เปี่ยมด้วยความมีชีวิตชีวา ผมเชื่อว่าการแสดงในวันนั้นยังคงตรึงตราตรึงใจมิตรสหายที่อยู่在那นั้นทุกคน

ก่อนที่จะลาจากกันด้วยความอาลัยอาวรณ์ คืนวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ผมได้มีโอกาสส่องแม่น้ำเจ้าพระยาในยามราตรี คำคืนนั้นสวยงามดั่งบทกวี ดั่งภาพวาดและดั่งความฝัน ความเป็นกันเองของคุณป้าที่เคารพ และครอบครัว พนมยงค์ ตลอดจนไมตรีจิตของมิตรทั้งหลาย รวมทั้ง “ศิษย์” ที่แม้บางคนอายุมากกว่าผม ทำให้ผมบอพลในบรรยากาศของความจริงใจและมิตรภาพ ความจริงใจระหว่างมนุษย์ด้วยกันเป็นสิ่งมีค่าสูงสุดในโลกนี้ และเป็นสิ่งที่ไม่อาจซื้อได้ด้วยเงินทอง ได้แสงจันทร์เต็มดวง ลำนำผู้เป็นมารดาของเมืองไทยได้อำแขนอันอบอุ่นโอบกอดนาวามิตรภาพล้นนอย ผมได้ชื่นชมทิวทัศน์ยามราตรีอันสวยงามของสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาด้วยความอิมอกอิมใจ บนเรือแ่ววเสียงพุดคุยและเสียงหัวเราะครื้นเครง หลังจากรับประทานอาหารทะเลเลิศรสแล้ว ทุกคนยังสนทนากันถึงเรื่องค่าของคนและความไม่ฝันของตน ดวงใจที่จริงใจแต่ละดวงได้เรียงร้อยเป็นรุ่งหลากสี ส่งแสงเจิดจ้าในคำคืนวันเพ็ญ คืนอันมีเสน่ห์นี้ประทับอยู่ในใจของผมตลอดไป

การมาเยือนกรุงเทพฯ ในครั้งนี้ นอกจากบรรลุความใฝ่ฝันนานปีของผมแล้ว ยังบรรลุความใฝ่ฝันก่อนจากไปช่วงนิรันดรของชื่อจิง ภรรยาที่รักของผมด้วย ขณะอยู่กรุงเทพฯ ผมคิดถึงเธอตลอดเวลาและคิดว่าพวกคุณก็คงนึกถึงเธอเช่นกัน ผมพยายามกลั้นน้ำตาไม่ให้ไหลรินต่อหน้าพวกคุณ ผมรู้ดีว่าพวกคุณหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงเธอต่อหน้าผม ด้วยเกรงว่าจะกระทบกระเทือนความรู้สึกของผม ผมตระหนักดีว่า คนเราเมื่อตายไปไม่สามารถฟื้นคืนชีพได้อีก ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่จะต้องก้าวไปข้างหน้าอย่างกล้าหาญ จึงจะควรค่าแก่ความรักของผู้ที่จากไปช่วงนิรันดร ผมตระหนักดีว่า บนฟากฟ้าในสวรรค์ข้างบน ชื่อจิงย่อมเห็นภาพที่เบิกบานใจ เนื่องด้วยการพบกันอีกครั้งหนึ่งของเรา และความสำเร็จจากการแสดงดนตรี ซึ่งนำเธอไปสู่ความสุขในสัมปรายภพ

ผมได้รับการต้อนรับอันอบอุ่นจากครอบครัวพณมยงค์และมิตรชาวไทย ขณะเดียวกันผมก็รู้สึกกระดากใจว่าผมมิได้ทำประโยชน์อะไรมากมาย ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผมได้รับในครั้งนี้ จะจารึกในดวงใจของผม เป็นกำลังใจให้ผมฟันฝ่าต่อไป อุทิศความสามารถอันน้อยนิดเพื่อมิตรภาพของราษฎรทั้งสองประเทศ เพื่อวันพรุ่งนี้ที่ตึงามยิ่งขึ้นของมวลมนุษย์

นึกไม่ถึงเลยว่าจดหมายฉบับนี้จะเขียนเสียยืดยาว เกรงว่าจะเสียเวลาของพวกคุณ ไม่ทราบเป็นเพราะเหตุใด พอหยิบปากกาขึ้นมา ความคิดต่าง ๆ พรุ้งพุ่มมาออกพร้อมกับความสุขและน้ำตา ผมขอให้จดหมายนี้เป็นสื่อแสดงความรู้สึกต่าง ๆ ของผมในการมาเยือนกรุงเทพฯ ทุกคำพูดทุกประโยคล้วนกลั่นกรองมาจากส่วนลึกของหัวใจ สุดท้ายจะพรรณนาได้ครบถ้วนกระบวนความ จึงขอเขียนเพียงแค่นี้ก่อน ผมหวังว่าวันเวลาที่เพิ่งผ่านไปเป็นอดีตนั้น ไม่เพียงแต่เป็นความทรงจำที่งดงาม หากจะเป็นการเริ่มต้นเพื่อวันข้างหน้าอันสดใสด้วย

ขออวยพรให้คุณบ๊ายที่เคารพมีสุขภาพที่แข็งแรง อายุยืนนาน สมปรารถนาในทุกสิ่งทุกประการ

ขออวยพรให้พี่ ๆ และน้อง ๆ ที่รัก สุขภาพแข็งแรง การงานรุ่งเรือง
ครอบครัวมีความสุข

ขอสวัสดิ์และขอบคุณมายังมิตรทุกคนที่มีไมตรีจิต

สุดท้ายนี้ ขอให้มิตรภาพของเรายืนยาว จนกว่าจะพบกันอีก

เพื่อนที่ซื่อสัตย์ของพวกคุณ

หลิวยูชี*

- ปล. ๑. ผมกับอาจารย์หวังเย่าหลิงเมื่อกลับถึงเมืองจีนแล้วก็เริ่มทำงานด้าน
การสอนดั้งเดิม อาจารย์หวังมีความประทับใจในกรุงเทพฯ เช่นเดียวกับผม เธอขอให้ผมแสดงความขอบคุณแทนเธอด้วย ขณะนี้ผมกำลัง
เร่งบันทึกการบรรเลงเพลงลงบนแผ่น C.D. (การบันทึกคอนแชร์โต้เพลง
“หญิงผมขาว” เรียบร้อยแล้ว แต่ยังมีอีก ๕ เพลงที่ผมดัดแปลงและ
ประพันธ์ขึ้นนั้นยังไม่แล้วเสร็จ)
๒. จุดหมายฉบับนี้เขียนขึ้นอย่างไม่ต่อเนื่อง และไม่ได้มีการขัดเกลา ทุก
อย่างเป็นจริงตามที่ผมนึกคิด ถ้าพวกคุณเห็นว่าเป็นการสมควรจะให้
เพื่อนชาวไทยได้ทราบความรู้สึกนี้ จะช่วยขัดเกลาและลงพิมพ์ใน
หนังสือพิมพ์ที่กรุงเทพฯ ก็ได้
๓. การมาเมืองไทยครั้งนี้เสียดายอยู่อย่างหนึ่งที่ไม่มีโอกาสได้แสดงดนตรี
ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ พระองค์ท่านเป็นมิตรแท้ที่ชาวจีน
คุ้นเคย จึงหวังว่าโอกาสหน้าจะได้แสดงถวายหน้าพระพักตร์ เพื่อแสดง
มิตรภาพและความเคารพนับถือที่ราษฎรจีนมีต่อพระองค์
ผมขอความกรุณานำแถบบันทึกการแสดงดนตรีในครั้งนี้ถวายพระองค์
ท่านแทนผมด้วย

*หลิวยูชี: นักไวโอลินผู้มีชื่อเสียงโด่งดังจากสาธารณรัฐประชาชนจีน เกิดในตระกูล
ที่มีอิทธิพลทางด้านดนตรีของจีน คือ ตระกูลหลิว สำเร็จวิชาการดนตรีจากสถาบันดนตรี
ชั้นสูงของปักกิ่ง ขณะนี้เป็นผู้สอนอยู่ในสถาบันแห่งนั้น เคยได้รับเชิญให้ไปแสดงเดี่ยวไวโอลิน
ในหลายประเทศรวมทั้งได้รับการอัดแผ่นเสียงไว้ด้วย เคยได้รับเชิญจากรัฐบาลฝรั่งเศสให้เป็น
ผู้ตัดสินการแข่งขันประกวดทางด้านไวโอลินนานาชาติที่กรุงปารีส

- หมายเหตุผู้แปล ๑ คุณป้า หมายถึงท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์
- ๒ ศาสตราจารย์หลิวยู่ซี และศาสตราจารย์หวังเย่าหลิง เป็นนักดนตรีชื่อดังของจีน ท่านแรก เป็นนักไวโอลิน ท่านหลัง เป็นนักเปียโน ทั้งสองได้รับเชิญจากมูลนิธิปรีดี พนมยงค์ ให้มาเปิดการแสดงที่กรุงเทพฯ ในระหว่างวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ศกนี้
- ๓ โจวซื่อจิง นักเปียโน ภรรยาของศาสตราจารย์หลิวยู่ซี เสียชีวิตแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒

煩請

呈

奔素·帕依菜女士

中央音樂學院

劉亦民拜記

中央音乐学院

1.

尊敬的伯母大人暨亲爱的温大哥、苏达大姐、荷妮妹、华妮妹伉俪：

您好！我与五老师已于2月27日下午安抵北京。

此次曼谷之行，是我一生中最难忘的一次经历。美好幸福的回忆将永远留在我心中。它将永远鼓舞我继续为追求人世间的真、善、美，奉献自己的一切。

在这里我能够不再次问伯母、向您们全家每一个亲爱的成员献上我最真挚由衷的感谢和爱。每当想起到您们全家为我们此次曼谷之行的圆满成功，在曼谷的时期内所付出的种种艰辛，想到我们到达曼谷的前后，您们为我们所作的无微不至的关怀与充满温暖的关怀，我都抑制不住心中的激动。我们的友谊始于60年代的北京，80年代我与妻子周士璋与苏达大姐在Paris的巧遇，使我们的友谊之火燃起新的火焰。这次在曼谷与您们朝夕相处的难忘日子，使我们的友谊又得到了崇高的升华。我相信，我们之间的友谊将是跨世纪的友谊，我们将并肩携手迎接光辉灿烂的21世纪。我是一个理想主义者，也是一个乐观主义者，我对人类的未来、东方和亚洲的未来，特别是我们中国与泰国的未来充满了信心。

中央音乐学院

2.

此次一踏上泰国美丽的国土，我就爱上了您们可爱的国家。可能最初是因为她是您们——我的好朋友的祖国，所以我格外关心她。但经过二十来天的生活，我确实感受到泰国是一个美丽可爱的国家。泰国人民是那样勤劳智慧、对八方来客是那样友好、随和。泰国人民是那么爱美，随处可见鲜艳的花草和美的创造。泰国的艺术精美、优雅、细致，独特而又善于吸收各国文化之长。泰国人民在建设祖国治理自己的国家方面，确实有许多值得我们中国人民学习与借鉴的长处与经验。我们所到之处，无论在曼谷、曼谷中白他亚、曼谷泰航班机的头等舱，泰国朋友在管理与服务方面的周到与高效率，都给我们的留下深刻印象。四十年后这些天，我经常向朋友们讲述到这些难忘的印象，这些形中起到的沟通与了解的作用，使我们此次曼谷之行已大大超越出音乐与艺术的范畴。

这次曼谷之行的另一重要收获是，通过所见所闻，我真正了解和认识了您们可爱的先辈、泰国近代杰出的政治家、思想家与教育家，中国人民尊敬的老朋友

中央音乐学院

3.

——比里·帕侬草先生。他一生为泰国的艺术与发展不懈奋斗的精神与业绩，将永远载入泰国人类艺术的史册。因此，这次我们应能以他的荣誉称号命名的基金会的盛情邀请，成为首次访泰举行的贝多芬基金会中国音乐会，感到十分荣幸。认为以他的荣誉称号的慈善基金会作一微薄贡献，更感到欣慰无比。

这次访泰，还有一个令我苦衷不已的收获，就是结识了那么多的新朋友，从王室帕努蓬亲王殿下、政府部长、著名侨领大慈善家，郑午揆博士、著名学者到泰国各界朋友、音乐爱好者。我衷心感谢大家对我们的欢迎与鼓励。三场音乐会中，我所面对的热情的、具有极高艺术欣赏天赋的泰国听众，给我留下永远难忘的印象。在演奏的瞬间，我感受到台下那双双友好、热切和由于上我们的音乐会苦思而闪光的眼神，感受到台上、台下呼吸与脉搏的同步。这使我感到无愧言谢的奉献，能为这样可爱的听众献上自己微薄以艺术，真是死而无憾！

在法政大学比里广场的露天音乐会，将作为

中央音乐学院

4.

几十年来，我在国内外的无数次访友活动中，最难忘的回忆。感谢您的费尽心思，在极仓促的时间内，为这场在我再三请求加修的音乐会，作了那么多周到的准备，使这场音乐会得到意想不到的成功。回国后，这场音乐会的情景时时出现在眼前，作为一个演奏家，还有比这更幸福的经历吗！对我来说，即使当年在 Paris 香榭丽舍剧院 (Theatre des Champs-Elysees.) 的独奏会，也没有象这次音乐会那样让我兴奋与激动！我从来认为，真正的艺术殿堂在班，必须是举世闻名的音乐厅或剧场。只有当演奏者与听众真正互相理解、共鸣、交融，产生心灵碰撞的火花时，就共同构筑起一座真正的、永存于人们心间的艺术殿堂。那天傍晚，在美丽的玛南河畔，在树荫、花丛与璀璨的晚霞中，在尊敬的贝多芬、帕德莫先生的铜像慈爱的注视下，我们与台下满怀真挚的祖国朋友们共同构筑起一座动人心魄的艺术殿堂。这种层的殿堂将永驻在我们与每一个在场朋友的心中。

中央音乐学院

5.

依依惜别之际，1994年2月26日，泛舟瓊南岛之祖，更是如诗如画如梦的美如之祖。以尊敬的伯母为首的您的全家，的盛情，各方朋友的厚谊，还有那些年长于我的“弟子”与朋友们对我的挚爱，使我沐浴在真挚的亲情与友谊的海洋之中。人间的真情是世上最宝贵东西，是金钱所无法估量的珍贵之宝。在一轮明月的映照下，泰国的女孀以博大的胸襟，怀抱着一叶友谊之舟。夜色中，两岸美不胜收的风光尽收眼底，船上欢声笑语，在尽享海鲜美食之际，大家畅谈人生真谛与对未来的向往。真诚心灵的碰撞，在迷人的瓊南岛之祖更闪耀出夺目的彩虹——这美好难忘的夜晚也将永存在我每个朋友的心底。

这次曼谷之行不仅实现了我多年来的宿愿，也完成了我的爱妻七环的遗愿。在曼谷，我呼之即来，我知道您们也在那里，在您们面前我几次忍住了泪水，我也知道您们避免名在我

中央音乐学院

6.

面前提到她是怕引起我的伤感。但理智告诉我，人死而不能复生，我们的生活只有努力向前，才能无愧故人留给我们最后的爱……
我想，七碟在天上看到我在曼谷与总理全家
的欢聚与常年的战功，她一定会感到慰藉……

在得到总理全家以及众多泰国友人如此厚
爱之时，我心中也浮现不安——我确实没有为
大家做什么了不起的事，大家如此待我，真
是爱之有愧啊！这一切，我将永远铭记在
心，将永远鼓舞我更加努力奋斗——为真诚
爱我的朋友、为我的祖国出生的空间更美好、为
我们两国人民的友谊、为人类灿烂的明天，奉
献出自己微薄的一切！

真没想到，这封信写了那么长，真怕耽误
您的太多的时间。今接孟先生电话，告知温大哥
明日到京，我起程赴北京，捎封信，希望您对我
您的问候与思念，设想到拿起笔来，
随着不尽的思绪，伴着心绪上的泪水，向您们
做诉了我对这次曼谷之行的感受，我写出的

中央音乐学院

7

每句话都是从我心底流淌出来的真情。但总是说不完也写不尽的，我只好暂时住笔了。我相
信，刚成为过去的这美好的一页，不仅成为我们
昔日珍视的美好回忆，也必将成为我们今后
开创更加美好未来的开拓！

敬祝尊敬的伯母大人：

健康长寿，万事如意！

敬祝亲爱的兄弟姐妹们：

身体健康，事业发达，家庭幸福！

谨代向陵致谢！——

李润新先生、林丰发先生、廖先生、聪明弟
平的子女书及其男友

还有所有对我们满怀真挚友谊的朋友们！

让我最后再说一句心里话：

友谊长在 后会有期！

您的永远的朋友

刘育正 敬上

1994年3月8日

中央音乐学院

8.

附记：

1. 我的心王耀玲老师回国后都投入了正常的教学工作。王老师和我一样对这次漫长的行程十分肯定，觉得当您的助理很感动。在这里我世代地向您致以衷心的感谢！
我马上要投入完站 CD 唱片的录制工作（《白毛女》组曲已录制，还有书在写，我给您创作的作品。）
2. 这次您陪着心路坎坷走来，毫无斟酌与推托，但却是我访蒙期间最宝贵的真实写照。如您觉得有必要，更希望国内朋友了解，则烦请华航妹和李润新老师代为选摘与修改，可发表在您认为合适的杂志报上，也可权作我与在蒙各的新朋友们心灵的神交。请酌定。
3. 这次访蒙唯有一点遗憾——未能见到中国人民真正的好朋友、诗琳画公主殿下。未能向您献上一曲表达中国人民对她的友好与敬慕。盼下次访蒙时能如愿。如可能，烦请以我的名义向您献上我在蒙各音场音乐会节目单与纪念磁带，甚盼望能得到她亲笔签名的诗集。

辛丑夏月

คุณูปการของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ในทัศนะของคนรุ่นใหม่

ประทวน ตันอุดม*

“นำสองมือพอกู้
เสียงส่งสรรเสริญ ไกล
ผลงานก่อจิตใจ
เสริมส่งลูกโตมกล้า

เมืองไทย
ทั่วหล้า
ไทยทั่ว แดนดิน
ต่อสู้ อธรรม”

กาลเวลาที่ผ่านมาย่อมเป็นสิ่งที่ยืนยันสังขรณ์ที่ท่านอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวไว้เสมอว่า “อโถ สัจฉินุณสุต ผล น นสุตติ
ผลของการที่ก่อสร้างไว้ดีแล้ว ย่อมไม่สูญหาย”

คุณูปการที่ท่านอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ ได้ก่อสร้างไว้ให้กับเมืองไทยนั้น เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากมายและมีประโยชน์ต่อประชาชนคนไทยอย่างหาที่สุดมิได้ สิ่งที่ท่านสร้าง สิ่งที่ท่านคิดเป็นที่ประจักษ์ต่อคนรุ่นหลังในคุณงามความดีของท่าน ด้วยจิตสำนึกในความเสียสละ ที่ท่านได้อุทิศทั้งแรงกาย จิตใจ และสติปัญญา ต่อประเทศไทยอันเป็นที่รักยิ่งของท่าน ที่ตั้งใจมุ่งหวังจะเห็นประชาชนคนไทย อยู่ดีกินดีภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุข

*ประทวน ตันอุดม : นายกองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โดยทัศนะของข้าพเจ้า ซึ่งได้ศึกษา ค้นคว้าถึงชีวประวัติของท่านอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ โดยหนังสือและคำบอกเล่าของอาจารย์หลายท่านในธรรมศาสตร์ ทำให้ได้ทราบถึงความคิดและอุดมการณ์ของท่าน ซึ่งถือเป็นแบบอย่างที่ดีต่อชนรุ่นหลังในการสืบทอดสิ่งที่ตั้งงาม เพื่อนำไปสู่การรับใช้สังคมและประเทศชาติต่อไป

สิ่งที่เป็นเครื่องยืนยันต่อความคิดและอุดมการณ์ของท่านนั้น สิ่งที่ชัดเจนที่สุดคือการที่นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกรุ่น ได้รับทอดความคิดและอุดมการณ์ของท่านในการสร้างสรรค์สังคมและบำเพ็ญประโยชน์ให้ประเทศชาติ โดยยืนหยัดต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมเคียงข้างกับประชาชนเสมอมา หรือสิ่งที่ท่านสร้างมิใช่เป็นเพียงรูปธรรมที่มองเห็น แต่ท่านได้สร้างจิตสำนึก อุดมคติของชาวธรรมศาสตร์ให้มีปณิธานอุดมการณ์ที่มุ่งมั่น สืบสาน สร้างสรรค์สังคมไทยด้วยความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมืองให้สมกับปณิธานของท่านที่หวังไว้

คุณูปการที่ท่านอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ ได้กระทำจนเป็นที่จารึกและจดจำไว้ในประวัติศาสตร์ไทยและตราไว้ในความทรงจำ ติดตรึงในหัวใจของชาวไทยทั้งชาติ นั่นคือ

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ โดยคณะราษฎร ซึ่งมีท่านเป็นมั่นส่มองสำคัญต่อการอภิวัฒน์ในครั้งนี้ นับว่าท่านเป็นผู้พลิกโฉมหน้าประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่เปลี่ยนระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ ซึ่งท่านอาจารย์เองเป็นกำลังใจหลักสำคัญในการดำเนินกุศโลบายในการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในครั้งนี้ จนเป็นผลสำเร็จและนำไปสู่การพัฒนาของสังคมไทยให้ก้าวหน้าไปสู่การพัฒนา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเสียสละอย่างแรงกล้าที่มุ่งหวังให้ประเทศไทยมีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมนานาอารยประเทศ

นอกจากนี้ ท่านยังมองเห็นความสำคัญต่อการศึกษาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย เพื่อที่ทำให้ประชาชนชาวไทยได้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคต่อการดำเนินชีวิตในระบอบการปกครองแบบใหม่ ท่านจึงได้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และ

การเมืองขึ้น เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๗๗ เพื่อเปิดให้เป็นตลาดวิชา อำนวย การศึกษาวิชากฎหมาย วิชาเศรษฐกิจและวิชาการอื่น ๆ อันเกี่ยวกับการพัฒนา ระบอบประชาธิปไตย โดยส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทย ได้มีโอกาสเข้ารับการ ศึกษาทั่วไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการเผยแพร่และปลูกฝังระบอบ ประชาธิปไตยให้แก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ได้มีความรู้ ความเข้าใจต่อ หน้าที่ในการปกครองบ้านเมืองในระบบนี้ได้อย่างถ่องแท้

คุณความดีที่สำคัญอีกประการหนึ่งของท่านอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ ที่ได้กระทำให้กับประเทศชาติของเราก็คือ เมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศไทยได้ถูกรุกรานโดยประเทศญี่ปุ่นและถูกบังคับให้ยอมรับข้อเสนอของญี่ปุ่น เพื่อใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านและเป็นฐานที่ตั้งในการปฏิบัติการรบกับฝ่าย สัมพันธมิตร เหตุการณ์ครั้งนี้ท่านอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ มิได้นิ่งนอนใจกลับ เร่งริบหาวิธีการที่จะตอบโต้การกระทำของญี่ปุ่น เพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นเอกราช และความสงบสุขของชาวไทย ท่านจึงก่อตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น เพื่อดำเนินการ ต่อต้านประเทศญี่ปุ่น หารูปแบบต่อการที่ญี่ปุ่นรุกรานอธิปไตยของประเทศไทย ซึ่งนับว่าเป็นภารกิจที่สำคัญและเสี่ยงอันตรายเป็นอย่างยิ่ง แต่ด้วยจิตสำนึกอัน ตีงามและความห่วงใยความรักชาติ ความเสียสละและความหวังแทนในเอกราช ของชาติไทย ที่ท่านอาจารย์มีต่อบ้านเกิดเมืองนอนของท่าน การปฏิบัติการกิจ ของเสรีไทยในครั้งนี้จึงประสบความสำเร็จอย่างงดงามจนเป็นที่ประจักษ์ในผลงาน ของขบวนการเสรีไทย จนเป็นที่ยอมรับในหมู่ประชาชนชาวไทยและชาวต่าง ประเทศอย่างกว้างขวาง ยังผลให้ประเทศไทยมีคนผู้แพ้สงครามโลกในครั้งนี้ แต่กลับได้รับเกียรติจากนานาประเทศของฝ่ายสัมพันธมิตร โดยประกาศชัยชนะ ของประเทศไทยในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ร่วมกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ซึ่งนับว่า เป็นความภาคภูมิใจของชาวไทยทั้งประเทศ ในการปฏิบัติการกิจอันยิ่งใหญ่ของ เสรีไทย จนสามารถกอบกู้ประเทศไทยให้ดำรงความมีเอกราชไว้ตราบนานชั่วลูก ชั่วหลาน นับเป็นมหาคุณูปการของท่านอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ ที่ได้มอบให้ไว้ แก่ประเทศอย่างใหญ่หลวง จึงสมควรอย่างยิ่งที่ประชาชนชาวไทยจะจดจำ พระคุณของท่านตราบนานชั่ววันรันดร์

หากนักศึกษาวรรณศาสตร์ทุกคนเข้าใจถึงอุดมการณ์ความดี ความมุ่งหวังของท่านอาจารย์ ปรีดี แล้วนั้น สิ่งที่ชาววรรณศาสตร์ทุกคนควรจะทำเพื่อตอบแทนคุณความดีของท่านมากที่สุดก็คือ การน้อมนำอุดมการณ์ของท่านมาปฏิบัติและสืบทอด เพื่อสร้างสรรค์สังคมไทยให้เป็นสังคมอุดมคติสมความปรารถนาที่ท่านอาจารย์ได้มุ่งหวังไว้ให้จงได้ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักศึกษาทุกคนที่จะตอบแทนพระคุณของท่านอาจารย์ ปรีดี พนมยงค์ ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้กำเนิดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง อันเป็นแหล่งศึกษาที่สำคัญต่อพวกเราชาววรรณศาสตร์ทุกคน บุญคุณของท่านในครั้งนี่ยังผลนานานับการแก่ชาววรรณศาสตร์อย่างสูงสุด

เนื่องในวันปรีดี พนมยงค์ ที่จะเวียนมาบรรจบในวันพุธที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๗ นี้ จึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่ชาววรรณศาสตร์ทุกคนจะร่วมกันน้อมรำลึกถึงคุณูปการของท่านอาจารย์ที่มีต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และประเทศชาติ อันถือเป็นประเพณีที่ต้งามสืบทอดไปในกาลข้างหน้าตลอดไป

ด้วยจิตคารวะ

ชมรม ต.ม.ธ.ก. ลัมพันธ์

สุภัทร สุคนธวัต*
ชาญ แก้วชูไส**

คำปรารภ

ในวาระดีที่ชมรม ต.ม.ธ.ก. ลัมพันธ์ เวียนมาบรรจบครบรอบ ๑๐ ปี หรืออีกนัยหนึ่งครบรอบหนึ่งทศวรรษ ผมในฐานะเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งชมรม ต.ม.ธ.ก. ลัมพันธ์ขึ้นตามเจตนารมณ์ของท่านผู้ประศาสน์การที่จะให้พวกเราเตรียมทุกรุ่น จาก ๑-๘ ร่วมรักสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และงานนี้ได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง และเป็นผลสำเร็จยิ่ง ๆ ขึ้นจวบจนครบรอบ ๑๐ ปี หรือ หนึ่งทศวรรษ ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลายาวนานที่ชมรมฯ ได้เจริญลุกล่งมาอย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง และขณะนี้ขอจะกล่าวเต็มปากว่า พวกเราเตรียมทุกรุ่นและทุกท่านมีสถานที่ทำงานหรือสำนักงานเป็นสัดส่วนถาวรอยู่ควบคู่กับสถาบันปริัติฯ ซึ่งตั้งอยู่ที่ ซอยทองหล่อ สุขุมวิท ๕๕ อย่างตลอดกาล

คุณระวี ฤกษ์จำนง บรรณกรของชมรมฯ ซึ่งเป็นผู้รวบรวมเรื่องเพื่อ จัดพิมพ์หนังสือสำหรับแจกเป็นบรรณาการที่ระลึกแก่ผู้มีเกียรติที่มาร่วมงานวันที่

*สุภัทร สุคนธวัต-ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๑ (๒๔๘๑-๒๔๘๒) เคยเป็นประธานรุ่น ๑ เป็นประธานชมรมฯ คนแรก เป็นผู้ที่รับนโยบายจากท่านผู้ประศาสน์การ ในการกระชับ ความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในระหว่าง ศิษย์ ต.ม.ธ.ก. ทุกรุ่น

**ชาญ แก้วชูไส-ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๔ (๒๔๘๔-๒๔๘๕) เคยเป็นประธานรุ่น ๔ เป็น เลขาธิการชมรมฯ นานหลายปี เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งชมรมฯ ตั้งแต่วันแรกที่มีการประชุมหรือ ขณะนี้เป็นประธานมารยาททนายความของสภาทนายความ และเป็นกรรมการมารยาททนายความของเนติบัณฑิตยสภา

๑๑ พฤษภาคม ในปีนี้ ได้มาขอร้องแกมบังคับว่า ขอให้ช่วยเขียนประวัติและความเป็นมาของชมรมฯ ในฐานะผู้ก่อตั้ง ผมจึงได้ขอร้องคุณชาญ แก้วชูไส ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ร่วมการก่อตั้งและเป็นผู้รวบรวมประวัติและความเป็นมาโดยตลอด ทั้งเป็นตัวจักรสำคัญเชื่อมโยงให้งานของเราดำเนินมาโดยตลอด จนเจริญก้าวหน้า ลุล่วงมากระทั่งบัดนี้

อย่างไรก็ตาม ผมเว้นเสียมิได้ที่จะพูดถึงความสัมพันธ์และความเป็นไปภายในของเรา ตลอดจนการดำเนินงานจนลุล่วงมากระทั่งบัดนี้ นั่นคือ กรรมการทุกท่านได้รับเลือกมาเสมือนหนึ่งเป็นตัวแทนของรุ่น ได้พยายามทำงานอย่างตั้งใจอดทน มานะ บากบั่น ต้องเสียสละร่างกาย แรงใจ แรงทรัพย์ ควบคู่กันไปด้วยเพื่อชีวิตเกียรติของชมรมฯ และรุ่นของตน ทุกสิ่งทุกอย่างจึงได้ดำเนินมาอย่างดีเยี่ยมถึงปัจจุบัน ผมต้องขอประกาศขอบคุณกรรมการทุกท่านที่ได้ช่วยกันสนับสนุน จนเจือมา มีกรรมการบางท่านส่วนใหญ่ได้รับเลือกเป็นกรรมการตลอด ๑๐ ปีเต็ม ซึ่งนับว่าเป็นเวลาอันยาวนานที่ทุกคนต้องเสียสละเพื่อชมรมฯ ตามวัตถุประสงค์ของเราที่ว่าต้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนในกิจกรรมของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สมาคมหรือกิจการอื่นใดคณะใด ที่เราเห็นว่าควรต้องร่วมมือร่วมใจ เฉพาะในด้านการเงิน เงินกองทุนของเราไม่มี มีน้อย ต้องจ่ายในกิจกรรมของชมรมฯ อยู่เสมอ ต้องขอความร่วมมือกันตลอดเวลาเมื่อเราต้องการใช้เป็นพิเศษ ถ้าเป็นจำนวนมาก เราก็ขอร้องให้รุ่นออกมาสมทบ ความสำเร็จต่าง ๆ จึงดำเนินมาได้ จนทุกวันนี้ ก็ต้องขอขอบคุณกรรมการทุกท่านที่ได้ร่วมมือร่วมใจกันผดุงไว้ซึ่งชื่อเสียงและฐานะของชมรมฯ หากรุ่นไม่สามารถช่วยเหลือได้ ก็เป็นหน้าที่ของกรรมการฝ่ายหาทุน คือ ศาสตราจารย์ยวารี หะวานนท์ เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องการคลัง โดยจัดโบว์ลิ่งบ้าง กอล์ฟบ้าง เพื่อหาทุนมาจุนเจือ ซึ่งขณะนี้ก็เตรียมจัดงานแข่งขันกอล์ฟหาทุนให้กับชมรมฯ อีกเช่นเคย ทั้งนี้ต้องขอขอบคุณเป็นพิเศษที่ท่านไม่เคยบ่นถึงแม้ท่านมีหน้าที่ต้องหา หาเงินอย่างเดียว

เมื่อปีที่แล้ว สำนักงานของชมรมฯ เสร็จแล้ว แต่ไม่มีเงินที่จะซื้อเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับสำนักงาน ซึ่งต้องใช้เงินเป็นจำนวนแสน ก็นับว่าเป็นบุญหรือเป็นกรรมไม่ทราบได้ ถึงรอบน้องเล็ก คือประธานรุ่น ๘ เป็นประธานชมรมฯ ก่อนที่จะหมุนเวียนอีกรอบหนึ่ง คุณทองมา หงส์สตารมภ์ ซึ่งเป็นประธานรุ่น ๘

และ ประธานชมรมฯ ต้องออกแรงอย่างขนานใหญ่เพื่อหาเงินมาให้ชมรมฯ ใช้ โดยจัดงาน กาลาดินเนอร์ ขึ้น หักค่าใช้จ่ายแล้วมีเงินเหลือถึงหนึ่งล้านสี่แสน บาทเศษ เรื่องนี้นับว่าชมรมฯ มีบุญ แต่เป็นกรรมของประธาน ที่ต้องรับภาระ หาเงินจำนวนมหาศาลมาให้พวกเราใช้โดยไม่มีเวลาบ่นถึงความเหน้อยยากและหนักใจมาให้พวกเราทราบ นอกจากพวกเราทุกคนมองดูคุณทองมาฯ ด้วยสายตา แสดงถึงความขอบคุณ ขึ้นชม และปิดิในความดีความสามารถของท่าน ฉะนั้น ที่สำนักงานของเราจึงสมบูรณด้วยวัสดุที่สวยงามหลายอย่างหลายประการ อย่างไรก็ดี ขอแสดงความขอบคุณอย่างสุดซึ้งอีกครั้งต่อคุณทองมา หงส์คารมภ์ ประธาน ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๘ อีกครั้ง

ต่อไปนี้เป็นข้อสรุปเรื่องราว ความเป็นมาของชมรมฯ จาก คุณชาญ แก้วชูไล...

๑. ความเป็นมา

**“ส่งเสริมสามัคคีธรรม ร่วมกิจกรรมกับมหาวิทยาลัย สมานใจเกื้อ-
กูลกัน”** นี้เป็นวัตถุประสงค์ของชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ตามธรรมนูญชมรม พ.ศ. ๒๕๒๗ ซึ่งเป็นที่มาของธรรมนูญนี้อุบัติขึ้นเมื่อก่อนงานธรรมศาสตร์ถึง ทศวรรษที่ผ่านมา

“ผมจำได้เหมือนเมื่อวาน ถึงวันที่ประธานและผู้แทน ต.ม.ธ.ก. รุ่นต่าง ๆ พบปรึกษาหารือกันในวันวันที่ ๑๕ มิถุนายนที่แล้วมา ณ ห้องอาหารโรงแรม รัตนโกสินทร์ วันนั้นมีคุณสุภัทร สุคนธวัต ประธานรุ่น ๑ คุณสมรศ ศิริจันทร์ ประธานรุ่น ๒ คุณสุเกษ ศรีคุปต์ ผู้แทน คุณจำรูญ ปิยมปุระ ประธานรุ่น ๓ คุณชาญ แก้วชูไล ประธานรุ่น ๔ คุณสุทธะ โกมาสฤติย์ ผู้แทนคุณสุจินต์ ทิมสุวรรณ ประธานรุ่น ๕ คุณเฉลิมชัย วสินนท์ ประธานรุ่น ๖ คุณสัมผัส พึ่งประดิษฐ์ ประธานรุ่น ๗ นอกจากนี้ยังมี คุณพิชัย สันตภิรมย์ รุ่น ๑ และ กรรมการรุ่น ๗ คือ คุณสำราญ ชื่นเจริญสุข คุณบรรจบ จันทิมางกูร คุณสุวิทย์ จินดาวนิช คุณนิยม ตันธางกูร คงชาติคุณโอฬาริก พยัคฆาภรณ์ ประธาน รุ่น ๘ แต่ต่อมาคุณอง ศรีนาม ก็ได้ประชุมแทนเสมอ

“วันนั้น ได้เลือกคุณสุภัทร สุขคนธวัต เป็นประธาน และผมชาญ แก้วชูไส ประธานรุ่น ๔ เป็นเลขานุการ ที่ประชุมได้มีมติ ๑. ให้ตั้งชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ขึ้น โดยประธานผู้ทำหนังสือเชิญทุกรุ่นเป็นกรรมการ ทำหน้าที่ประสานงาน ระหว่างชาว ต.ม.ธ.ก. ๒. ให้การสนับสนุนงานธรรมศาสตร์กึ่งศตวรรษอย่างเต็มที่ และ ๓. ให้หาข้อมูลว่า เปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เพราะเหตุใด หลังจากนั้น ได้มีการประชุมกันทุกเดือนที่ห้อง ๑๑๒ คณะนิติศาสตร์ ด้วยความอนุเคราะห์ของคุณบดี ดร. ปรีชา สุวรรณทัต แล้วมีมติให้ประธานรุ่น ๑-๘ เป็นกรรมการชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ (ความย่อหน้า ๒ และ ๓ นี้ ได้บันทึกไว้ในเอกสารการประชุมชมรมสามัญประจำปี ๒๕๒๘ เมื่อพฤษภาคม ๒๗ มิถุนายน ๒๕๒๘ - ผู้เขียน) และต่อมาคุณหญิงนงเยาว์ ชัยเสรี อธิการบดี ได้อนุญาตให้ใช้ห้องประชุมสภามหาวิทยาลัย มาระยะหนึ่ง

๒. ความปรารถนาที่สอดคล้อง

“เจตนาในการที่จะให้เตรียมปริญญาได้ฝังลึกอยู่ในความสำนึกของคุณแม่โดมเลือดเหลืองแดง ได้มีมานานแล้ว ดังจะเห็นได้จากคำกราบทูลเสด็จในกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ อธิการบดี ม.ธ.ก. ของพลตำรวจโทจรัส มังคลารัตน์ ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๑ ประธานกรรมการจัดงาน **“เตรียมปริญญารวีก ๒๕๑๐”** เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ณ บริเวณมหาวิทยาลัย ความตอนหนึ่งว่า **“การจัดงานเตรียมปริญญารวีก”** ครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกที่นักเรียนเตรียมปริญญาแห่งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งมีทั้งสิ้น ๘ รุ่น ได้ร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจัดขึ้น โดยมีมูลกรณีสืบเนื่องมาจากการที่โรงเรียนเตรียมปริญญาได้ตั้งขึ้นเมื่อปี พุทธศักราช ๒๔๘๑ และมาบรรจบครบรอบ ๓๐ ปีในปีนี้ การจัดงานนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อระลึกถึงพระคุณของมหาวิทยาลัย และเชิดชูเกียรติคุณของโรงเรียนเตรียมปริญญา เป็นเบื้องต้น ประการที่สอง เพื่อให้นักเรียนเตรียมปริญญาทั้ง ๘ รุ่น ได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์ เพิ่มพูนความสนิทสนมกลมเกลียว อันเป็นทางที่จะเสริมสร้างความสามัคคีระหว่างกัน

อันจะเป็นผลให้ความสามัคคีในชาติแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ประการสุดท้าย เพื่อจัดหารายได้สมทบสร้างโรงเรียนแก่เด็กในชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ด้านการศึกษา ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่ง จะจัดตั้งเป็นทุนเตรียมปริญญา และจะนำไปบำรุงการกุศลสาธารณะอื่น ตามแต่จะสมควรต่อไป”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เจตนาของการจัดงาน “เตรียมปริญญารำลึก” ไม่แตกต่างและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ อย่างยิ่ง

หลังจากประธาน ต.ม.ธ.ก. ทั้ง ๘ รุ่น ได้มีมติให้ก่อตั้งชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ขึ้นแล้วก็ได้ร่างธรรมนูญและประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๘ ซึ่งเป็นวันปรีดี โดยให้ย้อนหลังไปถึงวันก่อตั้ง จึงให้ชื่อว่า ธรรมนูญชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๗ มีวัตถุประสงค์ตามข้อ ๔ ดังนี้คือ ๑. ส่งเสริมสามัคคีธรรม และร่วมกิจกรรมระหว่างสมาชิกกับมหาวิทยาลัย รวมทั้งบุคคลและสถาบันในเครือธรรมศาสตร์ ๒. ส่งเสริมการศึกษาและกีฬาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๓. ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรม ๔. ส่งเสริมสนับสนุนและบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ๕. ส่งเสริมช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิก ทั้ง ๕ ประการนี้ ได้สอดคล้องอย่างยิ่งกับเจตนาของงาน “เตรียมปริญญารำลึก” ดังกล่าวแล้ว

๓. มองหลัง

การรำลึกย้อนอดีตน่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในอันที่จะเพิ่มพูน ความสนิทสนมกลมเกลียว และเป็นทางเสริมสร้างความสามัคคีระหว่างกัน อันจะเป็นผลให้ความสามัคคีในชาติแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ตามที่**คุณสุพาศ์ เพ็ญจันทร์** รุ่น ๑ รำลึกไว้ว่า “ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๑ แผนกเตรียมปริญญา มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เกิดขึ้นตามแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช ๒๔๗๙ เริ่มการสอนตามหลักสูตรชั้นเตรียมปริญญาฯ โดยรับผู้ที่สอบไล่ได้ชั้นประโยคมัธยมบริบูรณ์ (ม.๖) เปิดเรียนเมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๔๘๑ นักเรียนเตรียมปริญญาที่สอบได้รุ่นที่ ๑ ถึงรุ่นที่ ๗ มีจำนวน ๕,๐๒๖ คน นักเรียนเตรียมอุดมศึกษารุ่นแรกและรุ่นสุดท้ายแห่ง ม.ธ.ก. (พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๙๐) มีจำนวน

๕๐๐ คน หลักสูตรปีที่ ๑ มีวิชาที่เรียนคือ ภาษาไทย ภาษาบาลี ศีลธรรมและ
 จรรยา ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ โบราณคดี พลศึกษา ดุริยางคศาสตร์ สุขวิทยา
 ภาษาอังกฤษ - ฝรั่งเศส ปีที่ ๒ มีวิชาที่เรียนคือ ภาษาไทย ศาสนศาสตร์ ภูมิศาสตร์
 แสดงชนชาติ ประวัติศาสตร์สากล ปรัชญา พลศึกษา ดุริยางคศาสตร์ ชวเลข -
 พิมพ์ดีด หลักภาษาลาติน ภาษาอังกฤษ - ฝรั่งเศส เทคโนโลยี” วิชาตามหลักสูตรนี้
 นักเรียนเตรียมฯ ต่างรู้สึกกันว่า ระยะเวลาเรียน ๒ ปีนั้นน้อยไป ไม่พอกับวิชา
 ความรู้อันกว้างขวางตามหลักสูตรที่วางไว้

สำหรับการเรียนและสถานที่ มีรายละเอียดตามที่**คุณประภัสสร ลีม่วงศ์**
 รุ่น ๑ รำลึกไว้ว่า “วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๔๘๑ เป็นวันเปิดภาคเรียน ท่านผู้ประ-
 ศาสน์กรมมหาวิทยาลัยได้กรุณาเป็นประธานทำพิธีเปิดภาคเรียนในห้องประชุม
 ของโรงเรียนเตรียม (ตึกเก่ารั้วไปแล้ว) และได้ให้ออวาทแก่นักศึกษาเตรียมปริญญา
 แจกสมุด กระดาษ (ฝึกหัดเขียน) แฟ้มและหนังสือหน้าที่พลเมืองแก่นักศึกษา
 คนละชุดทุกคน พร้อมกับสั้มผัสมือที่ละคนเรียงตามชื่อจนครบ

สถานที่เรียนของโรงเรียนเตรียมปริญญาสมัยนั้น ใช้สถานที่ด้านหลังของ
 ตึกอำนวยการมหาวิทยาลัยเดียวกัน (รวมทั้งสนามฟุตบอลด้วย) เป็นสถานที่เรียน
 สถานที่เรียนมีกำแพง (เหมือนด้านวัดมหาธาตุ) ล้อมรอบทั้ง ๔ ด้าน ภายใน
 บริเวณมีตึกเก่า ๆ ชั้นเดียวหลายหลัง (เข้าใจว่าตึกเหล่านี้เดิมใช้เป็นคลังแสง
 ของทหาร) มีเรือนไม้อยู่ริมกำแพงด้านสนามหลวง ๑ ห้อง ใช้เป็นที่ตั้งกอง-
 อำนวยการ ห้องเรียนแยกออกเป็น ๗ ห้อง ห้องหนึ่ง มีนักศึกษา ๓๐ คน
 ห้องเรียน ๗ ห้องนี้ แยกออกเป็นห้อง ก ข ค ง จ และนักศึกษาสวมทบอีก
 ๒ ห้อง เฉพาะนักศึกษาสวมทบนี้ เป็นนักศึกษาสวมทบอยู่ไม่นาน มหาวิทยาลัย
 ก็รับเข้าเป็นนักศึกษา” จริงทั้งหมด

วิธีจัดห้องเรียนของแผนกเตรียมปริญญา แปลกกว่าวิธีจัดห้องเรียนของ
 โรงเรียนอื่น ในจำนวนนักศึกษา ๓๐ คน ของแต่ละห้อง มีการแยกนักศึกษา
 ออกเป็นหมู่ ห้องละ ๔ หมู่ ๆ ละ ๖ คน นั่งเรียงกัน ๒ แถว ๆ ละ ๓ คน มี
 หัวหน้านหมู่อีก ๑ คน นั่งข้างหลังหมู่ของตนคอยดูแลควบคุมลูกหมู่ หมู่ที่ ๑
 อยู่ทางตอนหน้าด้านซ้าย หมู่ที่ ๒ อยู่ตอนหน้าด้านขวา หมู่ที่ ๓ อยู่ตอนหลัง
 ด้านซ้าย หมู่ที่ ๔ อยู่ตอนหลังด้านขวา และมีหัวหน้าหมวด (หัวหน้าชั้น)

คอยดูแลควบคุมหัวหน้าหมู่อีกหนึ่งที่หนึ่ง หัวหน้าหมวดนั่งตรงที่ว่างระหว่างหมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๔ ด้านหลังสุดของห้อง หัวหน้าหมวดมีผู้ช่วย ๑ คน เรียกว่า รองหัวหน้าหมวด นั่งกลางห้อง ตัวข้าพเจ้า (คุณประภัสสร) ในปีแรกถูกจัดให้เรียนห้อง คลุกหมู่ที่ ๓ มีคุณอาภรณ์ เลิศบุตร เป็นหัวหน้าหมู่ คุณสะอาด หาททรัพย์ เป็นรองหัวหน้าหมวด และคุณศุภโชค พานิชวิทย์ เป็นหัวหน้าหมวด เมื่อประกาศผลสอบแต่ละครั้ง ก็จัดที่นั่งเรียนกันใหม่ตามลำดับที่ และคะแนนที่แต่ละคนสอบได้ทุกครั้ง

๔. พลังชมรม

ความหลังบางส่วนดังกล่าว คงจะกระตุ้นให้ลูกแม่โดมเลือดเหลืองแดงร่วมรำลึกถึงความหลังในช่วง พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๘ ให้แจ่มชัดยิ่งขึ้น และเป็นพลังให้ชมรม ต.ม.ธ.ก. ก้าวไปข้างหน้าอย่างมีสามัคคีธรรมยิ่งขึ้น หลังจากประกาศใช้ธรรมนูญชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ๒๕๒๗ แล้ว ได้ประเดิมงานแรกคือ สนับสนุนมหาวิทยาลัยกับสมาคมธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จัดงานธรรมศาสตร์ กิ่งศตวรรษ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๒๗ ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างสูง มีชาวเหลืองแดงเรือนหมื่นร่วมงานจนเกือบล้นสนามฟุตบอล ในปีแรกนี้มีคุณสุภัทร สุคนธวัต ประธานรุ่น ๑ เป็นประธานชมรมฯ ปี ๒๕๒๘ ได้เสนอข้อคิดต่อที่ประชุม ม.ธ. ให้จัดพิธีคารวะอาจารย์ขึ้น โดยกราบเรียนเชิญคุณบดีจากคณะต่างๆ มาเป็นประธานรับการคารวะและให้ประธานทุกรุ่นจาก ๑ - ๘ เชิญพานพุ่มดอกไม้พร้อม กับกรรมการหญิงอีกรุ่นละ ๑ ท่านแสดงการคารวะแด่อาจารย์ซึ่งจัดสถานที่ไว้บนเวทีเป็นพิเศษ ทั้งนี้โดยร่วมกับ ม.ธ. โดยมีศาสตราจารย์ วิโรจน์ เลหาพันธ์ นายกสมาคมเป็นประธานจัดงานในครั้งนี้ นอกจากนี้ชมรมฯ ยังได้ร่วมกับ ม.ธ. จัดงานวันปริติซึ่งมีขึ้นในวันที่ ๑๑ พ.ค. ตลอดมาทุกปี

และต่อมาชมรมฯ ได้ออกแรงสำแดงความสามัคคีให้ปรากฏในวันปริติตลอดมา ตั้งแต่ปี ๒๕๒๙ ซึ่งคุณประนอม ก้องสมุทร ประธานรุ่น ๒ เป็นประธานชมรมฯ ได้จัดอาหารเลี้ยงผู้มาร่วมงาน โดยไม่คิดเงินด้วยการออกร้านของ ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๑ - รุ่น ๘ และในปี ๒๕๓๐ ซึ่งคุณจำรูญ ปิยัมปุระ ประธาน

รุ่น ๓ เป็นประธานชมรมฯ ก็ได้จัดงานวันปรีดีแบบเดียวกัน ส่วนปี ๒๕๒๙ มี **ศ. วารี หะวานนท์** เป็นเลขาธิการ ได้รวมน้ำใจลูกโตมจัดแข่งขันโบว์ลิ่งการกุศล ได้เงินถึง ๔๐๐,๐๐๐ บาทเศษ มอบให้ ร.พ. ธรรมศาสตร์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท ส่วนที่เหลือช่วยให้การเงินที่ยอบแอบของชมรมกระเตื้องขึ้น **ทำให้คุณสำราญ ชื่นเจริญสุข** เทรญญิกค้อยัมเข้ม และในปีเดียวกันนี้ คณะกรรมการและสมาชิกของชมรมฯ ด้วยการอนุเคราะห์โดยสารของมหาวิทยาลัย **คุณชัช รัตนราช** ประธานรุ่น ๔ ในฐานะรองประธานชมรมฯ ได้ประสานงานให้ไปสัมมนา เรื่อง บทบาทก้าวต่อไปของชมรมฯ ที่ศูนย์พัฒนาชนบทเขต ๗ ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งถือได้ว่าประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง มีผู้ไปร่วม ๓๐ คนเศษ และข้อยุติของการสัมมนา ได้นำมาดำเนินการกัน ในคณะกรรมการชุดปัจจุบัน เช่น โครงการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย ซึ่ง **พล.ต. พิบูลย์ จันทโรจนามวงศ์** **คุณสัมผัส พึ่งประดิษฐ์** และ **คุณประดับ มนุรัชฎา** เป็นอนุกรรมการรับผิดชอบ และได้มีผลงานก่อนแล้วในวันระพี ๗ สิงหาคม ๒๕๓๐

นอกจากนี้ เพื่อส่งเสริมสามัคคีธรรมระหว่างคณะกรรมการและสมาชิก **คุณจำรูญ ปิยมบุตร** ประธานชมรมฯ ได้นำคณะกรรมการไปประชุม และสมาชิกไปทัศนศึกษาที่เขาใหญ่ร่วม ๔๐ คน ซึ่งได้รับความสำเร็จสูงในหลาย ๆ ด้าน ทั้งได้รับความเอื้อเฟื้อจาก **คุณปัญญา ฤกษ์อุไร** ผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายก ที่ข้ามเขตไปบริการเป็นอย่างดี

เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐ ได้ไปปลูกต้นไม้และสมุนไพรรตรงที่ดิน ซึ่งเตรียมไว้สำหรับสร้างโรงพยาบาล ที่อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยการทำงานของ **คุณชัช รัตนราช** รองประธานชมรมฯ รวมทั้งความดำริที่จะก่อตั้งมูลนิธิ ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ในอนาคตด้วย

๕. งานวันปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ของทุกปีต่อมา

ถัดจากปี ๒๕๓๐ แล้ว ชมรมฯ ได้ออกแรงอย่างเต็มตัวในการจัดงานวันที่ ๑๑ พฤษภาคม วันปรีดี พนมยงค์ ซึ่งถือหลักว่างานนี้จะต้องร่วมกัน

๓ ฝ่าย คือ มหาวิทยาลัย นักศึกษาเก่า และนักศึกษาปัจจุบัน อันแสดงให้เห็นถึง ภาวดีภาพและเอกภาพของลูกโตม สัญลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของงาน ได้แก่หนังสือที่ระลึก ซึ่งคุณสัมผัส พึ่งประดิษฐ์ อดีตรองประธานรุ่น ๗ ได้เริ่มจัดทำขึ้นมา โดยไม่รบกวนเงินทุนของชมรมฯ เลย นับว่าเป็นความสามารถและความเสียสละอย่างสูงยิ่ง และกิจกรรมนี้ ได้จัดทำติดต่อเรื่อยมาจนกระทั่งทุกวันนี้ จะมีเปลี่ยนแปลงก็คือ ในระยะแรก จัดพิมพ์ที่โรงพิมพ์เอกชน แต่มาภายหลัง มหาวิทยาลัยเห็นว่า เป็นกิจกรรมที่เทอดเกียรติคุณของท่านผู้ประศาสน์การ มหาวิทยาลัยก็เป็นสถานศึกษาที่ท่านผู้ประศาสน์การสร้างขึ้นมา โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ก็ควรที่จะทำหน้าที่จัดพิมพ์กิจกรรมขึ้นนี้เป็นความร่วมมือสนองคุณของท่านด้วย พร้อมทั้งมหาวิทยาลัยได้แสดงเจตน์จำนงค์ด้วยว่า หากขาดตกบกพร่องประการใด มหาวิทยาลัย พร้อมที่จะช่วยเหลือร่วมมือ

ส่วนพิธีการอย่างอื่น เช่น พิธีการทางศาสนา การแสดงนิทรรศการ การอภิปรายในหอประชุมเล็ก รวมทั้งการเชิญแขกจากภายนอกมาร่วมในการวางพุ่มดอกไม้ มหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งกรรมการดำเนินการจนเป็นประเพณีไปแล้ว เช่นกัน รวมทั้งในแต่ละปี มหาวิทยาลัยก็จะพิจารณาเชิญผู้ที่เหมาะสมมาแสดงปาฐกถา ณ ลานปรีดีฯ หน้าอนุสาวรีย์ของท่านผู้ประศาสน์การ ซึ่งปาฐกถาแต่ละปี นับว่าให้คุณค่าอย่างมาก หนังสือที่ระลึก วันปรีดีฯ จึงจัดพิมพ์ปาฐกถานั้นแนบแพร่ในปีถัดมาอยู่เสมอ คาดว่า จะยังประโยชน์แก่ผู้สนใจไม่มากนัก

กิจกรรมบางอย่าง คือ การมอบทุนการศึกษา ปาล พนมยงค์ ให้แก่นักศึกษาที่อยู่ในข่ายได้รับการพิจารณา ซึ่งท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ ประธานกองทุนนี้ เป็นผู้มามอบทุนด้วยตนเองทุกปีเสมอมา ยิ่งกว่านั้นบางปีอาจจะมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ แสดงปาฐกถา ณ หอประชุมเล็ก รวมทั้งบางปีมีการแสดงละครสั้น ๆ จาก อมธ. และการแสดงนิทรรศการ โดยความร่วมมือจากอธิการบดี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ดร. ไสว สุทธิพิทักษ์ อีกด้วยเช่นกัน ซึ่งทำให้งานมีเนื้อหาสาระมากยิ่งขึ้น

๖. เจตนารมณ์

ด้วยความสมัครสมานสามัคคี เสียสละของลูกแม่โดมเลือดเหลืองแดง ที่แสดงมา จนกลายเป็นชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ สมดังเจตนาของท่านผู้ประศาสน์การ รวมทั้งความคิดที่จะก่อตั้งมูลนิธิ ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ในอนาคตด้วยตามที่... **คุณสุภัทร สุคนธวิท** เขียนเอาไว้ในหนังสือวันปรีดี พนมยงค์ ๒๕๓๐ ขณะที่เข้ากราบเรียนเยี่ยมคารวะท่านที่ชานกรุงปารีส เมื่อ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๒๔ และกราบเรียนว่า “พวกเตรียมทั้งหมดตั้งแต่รุ่น ๑ - ถึงรุ่น ๘ ได้จัดงานร่วมกัน ชื่องานเตรียมปริญญารำลึกและได้รับความสำเร็จอย่างดีเยี่ยม ส่วนเงินที่ได้จากงานนั้นได้นำไปสร้างโรงเรียนชื่อ “โรงเรียนเตรียมปริญญาอนุสรณ์” ได้ถึง ๓ แห่งเมื่อท่านทราบแล้ว ...ท่านเอ่ยขึ้นด้วยความชื่นชมยินดีเห็นพ้องด้วยกับพวกเรา ชาวเตรียมทุกรุ่นได้รวมกันได้ให้รักกันช่วยเหลือกัน” ดังนั้นเจตนาของท่านปรีดี จึงได้สืบทอดมาเป็นเจตนารมณ์ของชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ อันประกาศอย่างหนักแน่นแล้วว่า **“รำลึกเกียรติคุณ หนุนกตเวทী สามัคคีชาวธรรมศาสตร์ เพื่อชาติและราษฎรไทย”**

เอกสารอ้างอิง : หนังสือเตรียมปริญญารำลึก ๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

: วันปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๐

: เอกสารการประชุมชมรมสามัญประจำปี ๒๕๒๔

ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ กับ ศิษย์ ต.ม.ธ.ก.

อาจจะกล่าวได้ว่า ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ซึ่งเป็นคณะศิษย์เก่าเตรียมปริญญา มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง รุ่น ๑ ถึง รุ่น ๘ ได้กำเนิดขึ้นมาจากแนวความคิดของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่มีความประสงค์ให้ชาวเตรียม มธก. ซึ่งเป็นศิษย์รุ่นแรก ๆ ของท่านได้สมาสนสามัคคี ได้พบปะรู้จักกันมากขึ้น หากมีอะไรจะได้ช่วยเหลือกันได้ ทั้งนี้ คุณสุภัทร สุคนธวัต ศิษย์ ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๑ ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ คนแรก เป็นผู้รับแนวความคิดจากท่านในการไปเยี่ยมเยียนท่านที่ปารีส เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๗

ในปี ๒๕๒๗ ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ จึงได้ก่อตั้งขึ้นโดยมีศิษย์เก่าที่เป็นประธาน ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๑ ถึง รุ่น ๘ เป็นประธานชมรมฯ โดยตำแหน่งเรียงมาเป็นลำดับ จนถึงปีที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๓๗ จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงระเบียบโดยใช้วิธีการเลือกตั้ง ตลอดเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมา ชมรมฯ ได้ดำเนินการตามแนวความคิดของท่านอาจารย์ปรีดี พวกเราได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์และช่วยเหลือกันตามสมควร ทางด้านสวัสดิการและอื่น ๆ ทั้งได้ร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อสนับสนุนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เช่น หารายได้สมทบทุนในโอกาสต่าง ๆ และสิ่งที่ชาวชมรมฯ มีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง คือ การจัดหาทุน และดำเนินการช่วยเหลือมูลนิธิปรีดี พนมยงค์ ในการก่อสร้างอาคารสถาบันปรีดี พนมยงค์ จนกระทั่งแล้วเสร็จ สถาบันปรีดีฯ ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อสืบสานแนวความคิดและเจตนารมณ์ของท่านปรีดีฯ ในการพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจ กฎหมาย อันเป็นการทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติโดยส่วนรวม

นอกจากนี้ ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ยังมีบทบาทสำคัญในการจัดงานวันปรีดี พนมยงค์ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ของทุกปีร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ และเป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือวันปรีดี พนมยงค์ ทุกปีตลอดมา ซึ่งเป็นการแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อมหาวิทยาลัย และอาจารย์ผู้ประสิทธิ์-

ประสาทวิชา โดยเฉพาะท่านผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และ
การเมือง

วันนี้ เป็นวันปรีดี พนมยงค์ ที่เวียนมาอีกครั้งหนึ่ง นับเป็นโอกาสอันดี
ที่จะรำลึกถึงคุณความดีของท่านอาจารย์ปรีดีฯ ที่ได้สั่งสมไว้ให้แก่ธรรมศาสตร์
และสังคม คุณความดีของท่านที่สร้างความศรัทธาให้แก่ชาวธรรมศาสตร์ คือ
ท่านเป็นผู้รักความเป็นธรรมของสังคม เป็นผู้ถือจุดยืนของความถูกต้องเพื่อ
ประโยชน์ของชาติและประชาชนไทย ท่านเป็นผู้มีความคิดที่เกิดก่อนกาล คือมี
ความคิดล้ำหน้าไปหลายสิบปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจ
ของสังคม และท่านยังมีแนวความคิดในเรื่องอื่น ๆ อีกมากมาย ผู้เป็นศิษย์ของ
ท่านควรจะได้สืบสานความคิดและอุดมการณ์ของท่านต่อไป

วชิร คุ้มมนต์

(ศาสตราจารย์วชิร คุ้มมนต์)

ประธานกรรมการชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์

กำหนดการจัดงาน

วันคนดีศรีอยุธยา

วันอาทิตย์ที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๓๗

เวลา ๑๐.๐๐ น. พิธีเปิดงาน

- ผู้ดำเนินงานกล่าวรายงาน
- ประธานพิธีให้โอวาทและกล่าวเปิดงาน
- การบรรเลงดนตรีไทยและการรำอวยพร
- การแสดงศิลปป้องกันตัว (รำดาบไทย)

เวลา ๑๑.๐๐ น. การอภิปรายทางวิชาการเรื่อง “บทบาทนายปรีดี พนมยงค์
ต่อการพัฒนาสังคมไทย”

วิทยากร รศ.ดร. ปรีชา สุวรรณทัต
รศ.ดร. พีรพันธ์ พาลุสุข
ผศ.ดร. โกเมศ ขวัญเมือง
นายสุพจน์ ด้านตระกูล

ผู้ดำเนินรายการ นายอรุณ คงมัน

เวลา ๑๓.๐๐ น. เปิดการอภิปรายและชมนิทรรศการรอบบริเวณงาน

พร้อมบริการตรวจสุขภาพและตอบปัญหาทางกฎหมาย

เวลา ๑๔.๐๐ น. งานรำลึกถึงนายปรีดี พนมยงค์

- เปิด แสงสี เสียงรอบอนุสาวรีย์
- การกล่าวสุนทรพจน์ โดย คุณสมมาตร ทรอย
- การรำยกลอนสดุดีนายปรีดี พนมยงค์

เวลา ๑๕.๐๐ น. จัดฉายภาพยนตร์ไทยเรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก” และภาพยนตร์
ไทยในอดีต

เวลา ๒๒.๐๐ น. จบงาน

วันจันทร์ที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๓๗

เวลา ๐๙.๐๐ น. นิทรรศการและงานแสดงสินค้าพื้นเมืองอยุธยา

เวลา ๑๐.๐๐ น. บริการตรวจสุขภาพและบริการตอบปรึกษาปัญหากฎหมาย
สำหรับประชาชน

เวลา ๑๒.๓๐ น. การแสดงสำหรับเยาวชนและการแสดงละครของชมรมการละคร
นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

เวลา ๑๔.๓๐ น. ปาฐกถาเรื่อง “นายปรีดี พนมยงค์ กับความเป็นประชาธิปไตย”
โดย ส. ศิวรักษ์

เวลา ๑๙.๐๐ น. จบงาน

วันอังคารที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๓๗

เวลา ๐๙.๐๐ น. นิทรรศการและงานแสดงสินค้าพื้นเมืองอยุธยา

เวลา ๑๐.๐๐ น. บริการตรวจสุขภาพ และบริการตอบปรึกษาปัญหากฎหมาย
สำหรับประชาชน

เวลา ๑๒.๐๐ น. สไลด์ และวิดีโอเทปเรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก” และสไลด์ชุด
เหตุการณ์สำคัญของไทย

เวลา ๑๗.๐๐ น. ปิดงานวันคนดีศรีอยุธยา

กำหนดการ

รายการภาคเช้า ณ บริเวณลานปรีดี

- ๐๗.๓๐ น. ลงทะเบียนและบริการตนเองด้วยเครื่องดื่มและอาหารว่าง
- ๐๘.๓๐ น. พิธีสักการะอนุสาวรีย์ด้วยพุ่มดอกไม้ (จากวัตถุประสงค์รวมชาติ)
- ๐๙.๑๕ น. ถวายสังฆทาน
- ๑๐.๐๐ น. พิธีเปิดนิทรรศการถาวร ห้องอนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์
โดย ฯพณฯ ประธานรัฐสภา (ศาสตราจารย์ มารุต บุนนาค)
- ๑๐.๔๕ น. เสวนาหน้าลานปรีดี เรื่อง **"ท่านปรีดีที่ข้าพเจ้าประทับใจ"**
โดย ศาสตราจารย์ วารี หนะวานนท์ นายสุภัทร สุคนธวัต
นายถนอม นพวรรณ นายสุวัฒน์ วรดิลก
นายชาญ แก้วชูไส พ.ต.อ.เสฐียร สินธุเสน
พลตรี ประศิลป์ สละนาวิณ นายสัมผัสต์ พึ่งประดิษฐ์
นายสอาด พิมพ์สวัสดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิษณุ วรรณัญญ (ผู้ดำเนินรายการ)
- ๑๒.๐๐ น. ร่วมรับประทานอาหาร

รายการภาคบ่าย ณ ห้องประชุมชั้น ๔ ตึกอเนกประสงค์

- ๑๓.๓๐ น. กล่าวรำลึกถึงท่านปรีดี พนมยงค์
โดย รองศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร อธิการบดี
- ๑๓.๔๕ น. พิธีมอบรางวัลทุนการศึกษา ปาล พนมยงค์
โดย ท่านผู้หญิง พูนศุข พนมยงค์
- ๑๔.๐๐-๑๔.๔๕ น. ปาฐกถา ปรีดี พนมยงค์
"ธรรมศาสตร์วันนี้ วันนี้ และพรุ่งนี้"
โดย ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

๑๔.๕๐ น.

การอภิปรายเรื่อง

“แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญคราวนี้ ก้าวหน้าหรือถอยหลัง”

โดย รองศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร

ศาสตราจารย์ ดร.อมร จันทรสุมบุรณ์

รองศาสตราจารย์ พูนศักดิ์ วรรณพงษ์

นายแพทย์เหวง โตจิราการ

นายสุธรรม แสงประทุม

นายก อมธ.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์

(ผู้ดำเนินการอภิปราย)

(สำเนา)

คำสั่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่ ๒๔๓/๒๕๓๗

เรื่อง

แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานวันปรีดี ๖๐ ปี ธรรมศาสตร์
ประจำปี ๒๕๓๗

ด้วยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมกับมูลนิธิปรีดี พนมยงค์ ชมรม ต.ม.ธ.ก.สัมพันธ์ และสมาคมศิษย์เก่าคณะต่างๆ กำหนดจัดงานวันปรีดี ๖๐ ปี ธรรมศาสตร์ ประจำปี ๒๕๓๗ ซึ่งตรงกับวันพุธที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๗ ขึ้น ณ บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์) ดังเช่นที่เคยปฏิบัติมา เพื่อแสดงกตเวทิตะและประกาศเกียรติคุณของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสและผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เพื่อให้การดำเนินการจัดงานดังกล่าว ได้เป็นไปโดยเรียบร้อยและบรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานวันปรีดี ๖๐ ปี ธรรมศาสตร์ ดังนี้

- ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ที่ปรึกษา
- นายมารุต บุณนาค ประธานรัฐสภา ที่ปรึกษา
- ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ที่ปรึกษา
- ศาสตราจารย์คุณหญิง นงเยาว์ ชัยเสรี ที่ปรึกษา
นายกสภามหาวิทยาลัย
- ศาสตราจารย์วารี หะวานนท์ ที่ปรึกษา
ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก.สัมพันธ์

๖. นายสถาพร กวิตานนท์
นายกสมาคมธรรมศาสตร์
ในพระบรมราชูปถัมภ์ *ที่ปรึกษา*
๗. นายมานพ นาคทัต
นายกสมาคมนิติศาสตร์ *ที่ปรึกษา*
๘. นายชัชวาลย์ ศรศรี
นายกสมาคมนักศึกษาเก่า
พาณิชยศาสตร์และการบัญชี *ที่ปรึกษา*
๙. พันโทกมล ประจวบเหมาะ
นายกสมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ *ที่ปรึกษา*
๑๐. นายสถาพร กวิตานนท์
นายกสมาคมเศรษฐศาสตร์ *ที่ปรึกษา*
๑๑. นายไสว พรหมณี
นายกสมาคมนักศึกษาเก่า
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ *ที่ปรึกษา*
๑๒. นายสุพิน ปัญญามาก
นายกสมาคมวารสารศาสตร์ธรรมศาสตร์ *ที่ปรึกษา*
๑๓. นางภาวณี จักชูรักษ์
นายกสมาคมสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา *ที่ปรึกษา*
๑๔. พลตำรวจตรีพิชิต ควรเดชคุปต์
นายกสมาคมเสริมศึกษาสัมพันธ์
ธรรมศาสตร์ *ที่ปรึกษา*
๑๕. รองศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร
อธิการบดี *ประธานกรรมการ*
๑๖. อาจารย์ สุรินทร์ รณเกียรติ
รองอธิการบดีทั่วไป *รองประธานกรรมการ*

๑๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชรียา ไตสงวน รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย
๑๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จารุพร ไวยนันท์ รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีฝ่ายการคลังและทรัพย์สิน
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนม เอี่ยมประยูร รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีฝ่ายการนักศึกษา
๒๐. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หริรักษ์ สุตะบุตร รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีฝ่ายบริหารบุคคล
๒๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เน่งน้อย ใจอ่อนน้อย รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีศูนย์วิจัย
๒๒. รองศาสตราจารย์ ดร.นริศ ชัยสูตร รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
๒๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.วิบูลย์พงศ์ พูนประสิทธิ์ รองประธานกรรมการ
รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์
๒๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมยศ เชื้อไทย กรรมการ
คณบดีคณะนิติศาสตร์
๒๕. ศาสตราจารย์ เสนาะ ดีเยาว์ กรรมการ
คณบดีคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี
๒๖. อาจารย์ ดร.เสกสรรค์ ประเสริฐกุล กรรมการ
คณบดีคณะรัฐศาสตร์
๒๗. รองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ สามโกเศศ กรรมการ
คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
๒๘. รองศาสตราจารย์ นิภา ส.ตุ่มรสุนทร กรรมการ
คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
๒๙. อาจารย์ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ กรรมการ
คณบดีคณะศิลปศาสตร์

๓๐. รองศาสตราจารย์ อรทัย ศรีสันติสุข *กรรมการ*
 คณบดีคณะวารสารศาสตร์
 และสื่อสารมวลชน
๓๑. รองศาสตราจารย์ ดร. สถิตย์ นิยมญาติ *กรรมการ*
 คณบดีคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
๓๒. รองศาสตราจารย์
 ดร. อารณพันธ์ จันทรสว่าง *กรรมการ*
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
๓๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นवलจันทร์ อินทวิชะ *กรรมการ*
 คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
๓๔. รองศาสตราจารย์ สถาพร เกตุกีนทะ *กรรมการ*
 รักษาการในตำแหน่งคณบดี
 คณะวิศวกรรมศาสตร์
๓๕. ศาสตราจารย์ นายแพทย์ อารี วัลยเสวี *กรรมการ*
 คณบดีคณะแพทยศาสตร์
๓๖. รองศาสตราจารย์ สุमितร์ ปิติพัฒน์ *กรรมการ*
 ผู้อำนวยการสถาบันไทยคดีศึกษา
๓๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เต็มใจ สุวรรณทัต *กรรมการ*
 ผู้อำนวยการสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร
๓๘. ดร.เพ็ญศรี กัญญสุวรรณ *กรรมการ*
 ผู้อำนวยการสำนักหอสมุด
๓๙. รองศาสตราจารย์ ดร. จิระ หงส์ลดารมภ์ *กรรมการ*
 ผู้อำนวยการสถาบันทรัพยากรมนุษย์
๔๐. รองศาสตราจารย์
 ดร. สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร *กรรมการ*
 ผู้อำนวยการสถาบันประมวลข้อมูล
 เพื่อการศึกษาและการพัฒนา

๔๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมชัย ศรีสุทธิยากร *กรรมการ*
ผู้อำนวยการสำนักทะเบียนและประมวลผล
๔๒. รองศาสตราจารย์ ดร. สุรัชย์ ศิริไกร *กรรมการ*
ผู้อำนวยการสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
๔๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประทีน พิมสาร *กรรมการ*
ผู้อำนวยการสถาบันภาษา
๔๔. รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณณ์ *กรรมการ*
ผู้อำนวยการสำนักเสริมศึกษาและ
บริการสังคม
๔๕. อาจารย์วนิดา พันธุ์แก้ว *กรรมการ*
ประธานสภาอาจารย์
๔๖. นายฉายา จิตติพันธ์ *กรรมการ*
ประธานสภาข้าราชการ
๔๗. ผู้อำนวยการกองกิจการนักศึกษา *กรรมการและเลขานุการ*

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พนม เขี่ยมประยูร *ประธานกรรมการ*
รองอธิการบดีฝ่ายการนักศึกษา
๒. นายกฤษฏา จูทะตฤงค์ *กรรมการ*
ประธาน ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๑
๓. นายประวิติ วิริยะวงศ์ *กรรมการ*
ประธาน ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๒
๔. นายจำรุญ ปิยมบุตระ *กรรมการ*
ประธาน ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๓
๕. นางสาวยุพิน ประดิษฐ์ไวยทยากร *กรรมการ*
ประธาน ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๔
๖. นายชาญ กาญจนาคพันธุ์ *กรรมการ*
ประธาน ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๕

๗. ดร.เฉลิมชัย วสินนท์ ประธาน ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๖	กรรมการ
๘. น.อ.สุขสวัสดิ์ มุตตามระ ประธาน ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๗	กรรมการ
๙. นายทองมา หงส์ดารมภ์ ประธาน ต.ม.ธ.ก. รุ่น ๘	กรรมการ
๑๐. ประธานอนุกรรมการทุกฝ่าย	กรรมการ
๑๑. ศาสตราจารย์ ดร.ไสว สุทธิพิทักษ์	กรรมการ
๑๒. นางสาวจรรย์ อัดถจรรยากุล	กรรมการ
๑๓. นางจำปูน นามประทาน	กรรมการ
๑๔. นายสัมผัส พึ่งประดิษฐ์	กรรมการ
๑๕. นางวาณี สายประดิษฐ์	กรรมการ
๑๖. นางดุขฎิ บุญทัศน์กุล	กรรมการ
๑๗. ดร.ปรีชา สุวรรณทัต	กรรมการ
๑๘. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประณิต ภูมิถาวร	กรรมการ
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ รัชชกุล	กรรมการ
๒๐. อาจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ บุนนาค	กรรมการ
๒๑. นายกองค้การนักศึกษา	กรรมการ
๒๒. ประธานสภานักศึกษา	กรรมการ
๒๓. นายคณิต พิษวนิชย์	กรรมการและเลขานุการ
๒๔. นายศิริศักดิ์ สรานุกุล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการดำเนินงาน

- (๑) คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีเปิด
 นิทรรศการถาวร ห้องอนุสรณ์สถาน
 ท่านผู้ประศาสน์การ

๑. อาจารย์สุรินทร์ รณเกียรติ	ประธานอนุกรรมการ
๒. นางนงลักษณ์ สมิตติพัฒน์	อนุกรรมการและเลขานุการ
(๒) คณะอนุกรรมการฝ่ายสถานที่ แสงและเสียง	
๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดิเรก เต็งจำรูญ	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายสมพงษ์ กันบุญ	อนุกรรมการและเลขานุการ
(๓) คณะอนุกรรมการฝ่ายต้อนรับ	
๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กมลลา แสงสีทอง	ประธานอนุกรรมการ
๒. นางวลีพร ตันทพานิช	อนุกรรมการและเลขานุการ
(๔) คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดอภิปราย และปาฐกถาพิเศษ	
๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ วรรณุญ	ประธานอนุกรรมการ
๒. นางสุกัญญา สวัสดิเวทิน	อนุกรรมการและเลขานุการ
(๕) คณะอนุกรรมการฝ่ายการเงิน และงบประมาณ	
๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล นิตไกรพจน์	ประธานอนุกรรมการ
๒. นางสุปราณี หงษ์ทรัพย์ภิญโญ	อนุกรรมการและเลขานุการ
(๖) คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีสักการะ อนุสาวรีย์ฯ	
๑. นายชาญ แก้วชูไล	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายวิระ คำชื่น	อนุกรรมการและเลขานุการ
(๗) คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีสงฆ์	
๑. นายชลัช ลียะวณิช	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายวรพจน์ เนื่องอนงค์กุล	อนุกรรมการและเลขานุการ
(๘) คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์	
๑. รองศาสตราจารย์กมล ฉายาวัฒน์	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายธวัชชัย ไพรินทรภา	อนุกรรมการและเลขานุการ

- (๙) คณะอนุกรรมการฝ่ายอาหาร
และเครื่องดื่ม
๑. นางสาวมานิจิตต์ วิไลรัตน์ *ประธานอนุกรรมการ*
 ๒. นางสาวสุพจนา มีพันธุ์ *อนุกรรมการและเลขานุการ*
- (๑๐) คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำ
หนังสือที่ระลึก
๑. นายระวี ฤกษ์จำนง *ประธานอนุกรรมการ*
 ๒. นายคณิต พีชวณิชย์ *อนุกรรมการและเลขานุการ*
- (๑๑) คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดนิทรรศการ
และรายการแสดงบนเวที
๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ *ประธานอนุกรรมการ*
ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์
 ๒. นายฉัตรชัย ตันตระกูล *อนุกรรมการและเลขานุการ*
- (๑๒) คณะอนุกรรมการฝ่ายบันทึกภาพ
๑. นายชิน คล้ายปาน *ประธานอนุกรรมการ*
 ๒. นางกนิษฐา ธรณินิติญาณ *อนุกรรมการและเลขานุการ*
- (๑๓) คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน
๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชูสิทธิ์ เกษโกวิท *ประธานอนุกรรมการ*
 ๒. นายศิริศักดิ์ สรานุกุล *อนุกรรมการและเลขานุการ*

ให้ประธานอนุกรรมการแต่ละชุด พิจารณาเสนอชื่อบุคคลเพื่อแต่งตั้ง
เป็นอนุกรรมการในฝ่ายได้ตามที่เห็นสมควร และแจ้งให้ฝ่ายประสานงานได้ทราบ
ภายในวันที่ ๑๑ มีนาคม ศกนี้ ทั้งนี้เพื่อจักได้ดำเนินการแต่งตั้งต่อไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

(ลงนาม) **นรนิติ เศรษฐบุตร**

(รองศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร)

อธิการบดี

คำสั่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่ ๔๙๕/๒๕๓๗
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน
“วันปรีดี ๖๐ ปีธรรมศาสตร์”

อนุสนธิคำสั่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ ๒๔๓/๒๕๓๗ ลงวันที่ ๒๑
กุมภาพันธ์ ๒๕๓๗ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน “วันปรีดี ๖๐ ปีธรรมศาสตร์”
ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปโดยเรียบร้อย จึงแต่งตั้งบุคคล
ดังมีรายนามต่อไปนี้ เป็นคณะกรรมการจัดงาน “วันปรีดี ๖๐ ปีธรรมศาสตร์”
คือ

คณะกรรมการฝ่ายพิธีเปิดนิทรรศการถาวรห้องอนุสรณ์สถาน
ท่านผู้ประศาสน์การ

๑. อาจารย์ สุรินทร์ รณเกียรติ	ประธานอนุกรรมการ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดิเรก เต็งจำรูญ	อนุกรรมการ
๓. อาจารย์ ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ	อนุกรรมการ
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนม เอี่ยมประยูร	อนุกรรมการ
๕. อาจารย์ ดร.ดิระพร บุนนาค	อนุกรรมการ
๖. นายคณิต พีชวณิชย์	อนุกรรมการ
๗. นายสมพงษ์ กันบุญ	อนุกรรมการ
๘. นางเพ็ญภาค เดชเจริญศรี	อนุกรรมการ
๙. นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์	อนุกรรมการ
๑๐. นางนงลักษณ์ สมิตติพัฒน์	อนุกรรมการ และเลขานุการ
๑๑. นางวิภา เกตสระ	อนุกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายสถานที่ แสง และ เสียง

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดิเรก เต็งจำรูญ	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายคณิต พิฆวนิชย์	อนุกรรมการ
๓. นายนพดล เทพดินินทร์	อนุกรรมการ
๔. นางดวงทิพย์ โรจน์กิริติการ	อนุกรรมการ
๕. นายสมณา นทีริย์ไทวะ	อนุกรรมการ
๖. นายมงคล จารุมา	อนุกรรมการ
๗. นางปานจิตต์ หงษ์ทอง	อนุกรรมการ
๘. นายอมร วัฒนกุลจรัส	อนุกรรมการ
๙. นายประจวบ ทวารกิริติขจร	อนุกรรมการ
๑๐. นายประโยชน์ ไทยถาวร	อนุกรรมการ
๑๑. นายพีรพล อุ่นจิต	อนุกรรมการ
๑๒. นายสุรพล เล้ากุล	อนุกรรมการ
๑๓. นายอนุสรณ์ สุขกมล	อนุกรรมการ
๑๔. นายเกรียงศักดิ์ ศรีวิบูลย์	อนุกรรมการ
๑๕. นายทรงกลด กลัดแก้ว	อนุกรรมการ
๑๖. นางอรพรรณ เสริฐพรรณิก	อนุกรรมการ
๑๗. นางคมขำ พรหมธนะ	อนุกรรมการ
๑๘. นายดวงศักดิ์ วรรณแสงแก้ว	อนุกรรมการ
๑๙. นายกฤษณ์ หวังกาล	อนุกรรมการ
๒๐. นายธวัชชัย ปิยะวัฒนาพันธ์	อนุกรรมการ
๒๑. นายบุญยงค์ บุญเพิ่ม	อนุกรรมการ
๒๒. นายกิตติ ศรีวิบูลย์	อนุกรรมการ
๒๓. นายสมพร จำแสง	อนุกรรมการ
๒๔. นายสมพงษ์ กันบุญ	อนุกรรมการ และเลขานุการ
๒๕. นางสาวสุพจนา มีพันธ์	อนุกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายต้อนรับ

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กมลา แสงสีทอง	ประธานอนุกรรมการ
๒. รองศาสตราจารย์ ยอดบุญ เลิศฤทธิ์	อนุกรรมการ
๓. รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา ดำรงค์เลิศ	อนุกรรมการ
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรพิมล ลิ้มทอง	อนุกรรมการ
๕. อาจารย์ ยุพิน โภคฐิติยุกต์	อนุกรรมการ
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาลินี ดิลกวนิช	อนุกรรมการ
๗. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สายใจ คุ้มขนาบ	อนุกรรมการ
๘. อาจารย์ พรชัย ตระกูลวรานนท์	อนุกรรมการ
๙. นางวลีพร ตันตพานิช	อนุกรรมการ และเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดอภิปรายและปาฐกถาพิเศษ

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิษณุ วรรณัญญ	ประธานอนุกรรมการ
๒. นางดุขฎิ บุญทัศน์กุล	อนุกรรมการ
๓. นางวาณี สายประดิษฐ์	อนุกรรมการ
๔. นางสาววิลาวัลย์ จุกงทน	อนุกรรมการ
๕. นางสาวศิริรัตน์ กาฬเนตร	อนุกรรมการ
๖. นายกองศักดิ์การนักศึกษา	อนุกรรมการ
๗. นางสุกัญญา สวัสดิเวทิน	อนุกรรมการ และเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายการเงินและงบประมาณ

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล นิตไกรพจน์	ประธานอนุกรรมการ
๒. นางวนิดา พรรณราย	อนุกรรมการ
๓. นางพัชรี คำปาน	อนุกรรมการ
๔. นางสาวศิริพร อัญญรงค์กุล	อนุกรรมการ
๕. นางสาวอรุณศรี เตชะดำรงสิน	อนุกรรมการ
๖. นางสุปราณี หงษ์ทรัพย์ภิญโญ	อนุกรรมการ และเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีสักการะอนุสาวรีย์ท่านผู้ประศาสน์การ

๑. นายชาญ แก้วชูใส	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายเดเมียม์ บุณนาค	รองประธาน อนุกรรมการ
๓. พ.ต.อ.(พิเศษ) ประดับ จีระเกาศัลย์	รองประธาน อนุกรรมการ
๔. นายอุไร วงศาโรจน์	อนุกรรมการ
๕. นายสุเทพ อักษรสารสิทธิ์	อนุกรรมการ
๖. พ.ต.อ.เสฐียร สินธุเสน	อนุกรรมการ
๗. นายฉอ้อน นิลกำแหง	อนุกรรมการ
๘. นายประดับ มนุรัชฎา	อนุกรรมการ
๙. นายสอาด พิมพิสวัสดิ์	อนุกรรมการ
๑๐. นางสาวรัสมิ์ เพ็ญสุข	อนุกรรมการ
๑๑. นางสาวกิติมา แม้นเลขา	อนุกรรมการ
๑๒. ผู้แทน อมร.	อนุกรรมการ
๑๓. ผู้แทนสภานักศึกษา	อนุกรรมการ
๑๔. นายวีระ คำขึ้น	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๕. นางสาวฉันทนา โพธิ์นิ่มแดง	อนุกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีสงฆ์

๑. นายชลัช ลียะวณิช	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายคณิต พิษวณิชย์	รองประธาน อนุกรรมการ
๓. นายสมบัติ แก้วประกาศิต	อนุกรรมการ
๔. นายเสริม กัลยารัตน์	อนุกรรมการ
๕. นายโสรัตน์ กาลอง	อนุกรรมการ
๖. นายสุดใจ คำแดง	อนุกรรมการ
๗. นายสุวัฒน์ชัย จันทร์แก้ว	อนุกรรมการ

๘. นางอุบล แป๊ะยี่มล่อง	อนุกรรมการ
๙. นางประเทือง แก้วกาญจนเศรษฐ์	อนุกรรมการ
๑๐. นางสาววรรณพรรณ นาคสังข์	อนุกรรมการ
๑๑. นายวรพจน์ เนื่องอนงค์กุล	อนุกรรมการ และเลขานุการ
๑๒. นายชูเกียรติ จันทร์มานะ	อนุกรรมการ และผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

๑. รองศาสตราจารย์ กมล ฉวยวัฒน์นะ	ประธานอนุกรรมการ
๒. นางนุตรฮาชาติ ไกศลศักดิ์	อนุกรรมการ
๓. นายสมณา นทีรัมย์ไทวะ	อนุกรรมการ
๔. นางอุบล แป๊ะยี่มล่อง	อนุกรรมการ
๕. นายวรพจน์ เนื่องอนงค์กุล	อนุกรรมการ
๖. นางคมขำ พรหมธนะ	อนุกรรมการ
๗. นางสาวสุพจนา มีพันธุ์	อนุกรรมการ
๘. นายธวัชชัย ไพรินทรภา	อนุกรรมการ และเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายอาหารและเครื่องดื่ม

๑. นางสมานจิตต์ วิไลรัตน์	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายสุเทพ อักษรสารสิทธิ์	อนุกรรมการ
๓. นายโสภณ ปลื้หจินดา	อนุกรรมการ
๔. นายวรพจน์ เนื่องอนงค์กุล	อนุกรรมการ
๕. นางวรรณพรณ เสริฐพรรณีก	อนุกรรมการ
๖. นางคมขำ พรหมธนะ	อนุกรรมการ
๗. นายทรงกลด กลัดแก้ว	อนุกรรมการ
๘. นายดวงศักดิ์ วรรณแสงแก้ว	อนุกรรมการ
๙. นางสาวสุพจนา มีพันธุ์	อนุกรรมการ และเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

๑. นายระวี ฤกษ์จำนง	ประธานอนุกรรมการ
๒. ร้อยตรี จำนงค์ ธนะ	อนุกรรมการ
๓. นางสาวอรุณี อินทรสุขศรี	อนุกรรมการ
๔. นางสาวเพ็ญศิริ ประภาสพงศ์	อนุกรรมการ
๕. นายศิริศักดิ์ สรานุกูล	อนุกรรมการ
๖. นายธวัชชัย ไพรินทรภา	อนุกรรมการ
๗. นายคณิต พีชวณิชย์	อนุกรรมการ และเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการและรายการแสดงบนเวที

๑. ดร. ไสว สุทธิพิทักษ์	ที่ปรึกษา
๒. นางวราณี สายประดิษฐ์	ที่ปรึกษา
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมคิด เลิศไพฑูรย์	ประธานอนุกรรมการ
๔. นายสมพงษ์ กันบุญ	อนุกรรมการ
๕. นายสุรพล เล่ากุล	อนุกรรมการ
๖. นายสมณา นทีรัยไทวะ	อนุกรรมการ
๗. นายจิโรตม์ นามประทาน	อนุกรรมการ
๘. นางสาวชุ่มชื่น ตั้งยืนยง	อนุกรรมการ
๙. นายประจวบ ถาวรกิริติขจร	อนุกรรมการ
๑๐. นายเฉลิม เอนกบุญทิพย์	อนุกรรมการ
๑๑. นายสมพร จำแสง	อนุกรรมการ
๑๒. นายบุญยงค์ บุญเพิ่ม	อนุกรรมการ
๑๓. นายเขตฤกษ์ แย้มชมสวน	อนุกรรมการ
๑๔. นายอุดม ไกรวารี	อนุกรรมการ
๑๕. นายสันติ อิศรพันธุ์	อนุกรรมการ
๑๖. ประธานสภานักศึกษา	อนุกรรมการ
๑๗. นายกองค์การนักศึกษา	อนุกรรมการ

๑๘. ประธานชุมนุมศิลปะและการแสดง	อนุกรรมการ
๑๙. ประธานชุมนุมปราชญ์และไต่วาทิ	อนุกรรมการ
๒๐. ประธานชุมนุมดนตรีไทย	อนุกรรมการ
๒๑. นายสุชนอม สังข์โพธิ์	อนุกรรมการ และเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายบันทึกภาพ

๑. นายชิน ศลัยปาน	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายสมศักดิ์ คุณาสวรรค์เวช	อนุกรรมการ
๓. นายเสกสรรค์ พันธรัตน์	อนุกรรมการ
๔. นายสุรศักดิ์ โหมตพริ้ง	อนุกรรมการ
๕. นางกนิษฐา ธรณีนิติญาณ	อนุกรรมการ และเลขานุการ

คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชุติพร เกษโกวิท	ประธานอนุกรรมการ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมคิด เลิศไพฑูรย์	อนุกรรมการ
๓. นายชูเกียรติ จันทรมานะ	อนุกรรมการ
๔. นางนิภา พุทธสุวรรณ	อนุกรรมการ
๕. นางศศิگانต์ สันติเดชา	อนุกรรมการ
๖. นายศิริศักดิ์ สรานุกูล	อนุกรรมการ และเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๗

(ลงนาม) **นรนิติ เศรษฐบุตร**

(รองศาสตราจารย์ นรนิติ เศรษฐบุตร)

อธิการบดี

คณะกรรมการบริหาร

ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ๒๕๓๖-๒๕๓๗

๑. ศาสตราจารย์วารี หนะวานนท์ ประธานชมรม (รุ่น ๕)
๒. นายสุภัทร สุนคนธวัต รองประธานคนที่ ๑ (รุ่น ๑)
๓. นายประวัตติ วิริยะวงศ์ รองประธานคนที่ ๒ (รุ่น ๒)
๔. นางสาวจรรย์ย์ อัดถจรรยากุล เลขานุการ (รุ่น ๓)
๕. นายอำนาจ เปล่งวิทยา รองเลขานุการ (รุ่น ๓)
๖. นางจำปูน นามประทาน เหมัญญิก (รุ่น ๖)
๗. นางสาวมานจิตต์ วิไลรัตน์ ผู้ช่วยเหรัญญิก (รุ่น ๓)
๘. นางสาวสุดจิตต์ ภูมิจิตต์ ปฏิคม (รุ่น ๓)
๙. นายสำราญ ชื่นเจริญสุข ประชาสัมพันธ์ (รุ่น ๗)
๑๐. นายประมวณ สภาวสุ กรรมการอุปถัมภ์ (รุ่น ๗)
๑๑. นายทองมา หงส์ลดาธรมภ์ กรรมการหาทุน (รุ่น ๘)
๑๒. นายชาญ แก้วชูไล กรรมการศิษย์เก่าสัมพันธ์ (รุ่น ๔)
๑๓. นายฉออ่อน นิลกำแหง นายทะเบียน (รุ่น ๖)
๑๔. พลตรีพิบูลย์ จันทโรจวงศ์ กรรมการสวัสดิการสังคม (รุ่น ๔)
๑๕. นายยง ศรีนาม ผู้ช่วยกรรมการสวัสดิการสังคม (รุ่น ๘)
๑๖. พ.ต.อ.เสฐียร สิ้นธุเสน กรรมการสวัสดิการ (รุ่น ๕)
๑๗. นายระวี ฤกษ์จำนง บรรณกร (รุ่น ๘)
๑๘. ร้อยตรีจำนงค์ ธนะ ผู้ช่วยบรรณกร (รุ่น ๘)

กรรมการบริหาร

๑. นายวิเชียร ปทุมมาศ (รุ่น ๑)
๒. นายกฤษฏา จุฑะศงศ์ (รุ่น ๑)
๓. นายธรรมศักดิ์ ศรีจันทร์ (รุ่น ๒)
๔. พ.ต.อ.(พ.) ประดับ อีระเกาศัลย์ (รุ่น ๒)
๕. นายจำรูญ ปิยมบุตร (รุ่น ๓)
๖. นายอุไร วงศาโรจน์ (รุ่น ๓)
๗. น.ส.ยุพิน ประดิษฐไวยทยาการ (รุ่น ๔)
๘. นายสุเทพ อักษรสารสิทธิ์ (รุ่น ๔)
๙. นายประเจิด เปล่งศรีงาม (รุ่น ๔)
๑๐. นายชาญ กาญจนาคพันธุ์ (รุ่น ๕)
๑๑. พลโทกมล เมธสุวรรณ (รุ่น ๕)
๑๒. ดร.เฉลิมชัย วสินนท์ (รุ่น ๖)
๑๓. นายสุโข สุวรรณศิริ (รุ่น ๖)
๑๔. พลตำรวจตรีไพโรจน์ ศิริโรจน์ (รุ่น ๘)

กรรมการที่ปรึกษา

๑. พลตำรวจตรีทวี อีระกุล (รุ่น ๑)
๒. นายถนอม นพวรรณ (รุ่น ๒)
๓. นายรัตน์ คยามานนท์ (รุ่น ๒)
๔. นายสุเกษ ศรคุปต์ (รุ่น ๓)
๕. นายสุวัฒน์ วรดิถก (รุ่น ๓)
๖. พลเอกชำนาญ นิลวิเศษ (รุ่น ๔)
๗. นายแทน พิระพล (รุ่น ๔)
๘. นายโสภณ ปลื้หจินดา (รุ่น ๔)
๙. นายมณี เทพภักดี (รุ่น ๔)
๑๐. นายกำจัด กี่พานิช (รุ่น ๕)
๑๑. นายอนุกิจ สิงหนิทธิสุขแพทย์ (รุ่น ๕)

๑๕๕

๑๒. นายประมวล ศิริภูกล (รุ่น ๕)
๑๓. คุณหญิงศรีประภาพร สภาวสุ (รุ่น ๖)
๑๔. น.ส.บุษยามาลัย วรรณโกวิท (รุ่น ๖)
๑๕. นายเฉลียว จันทवास (รุ่น ๗)
๑๖. นายประดับ มนุรักษ์ภู (รุ่น ๗)
๑๗. นายสัมผัส พึ่งประดิษฐ์ (รุ่น ๗)
๑๘. นายจำรัส ชมภูพล (รุ่น ๘)
๑๙. พลตำรวจตรีทศ ธรรมกุล (รุ่น ๘)
๒๐. นายณรงค์ พุฒิบูรณวัฒน์ (รุ่น ๘)
๒๑. นายสอาด พิมพ์สวัสดิ์ (รุ่น ๘)
๒๒. รศ.ดร.พนม เอี่ยมประยูร ผู้แทนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๓. นายมานิต ปางมณี
๒๔. นางสาวสมฤดี ไทวระ กับ
๒๕. นายอนุวัตร ณ บ่อมเพชร ผู้แทนมูลนิธิ ปรีดี พนมยงค์

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์วารี หะวานนท์ รศ.ดร.พนม เอี่ยมประยูร
นายสุภัทร สุนทรวัต นายสัมผัส พึ่งประดิษฐ์
และ นายจำรัส ชมภูพล

ผู้ให้การอุปการะในการจัดพิมพ์หนังสือ ที่ระลึกวันปรีดี พนมยงค์ ๒๕๓๗

คุณชาญ บุญทัศนกุล	๕๐๐
คุณสุภัทร สุขคนธวัต	๕๐๐
พล.ต.พิบูลย์ จันทโรจวงศ์	๕๐๐
คุณสุเทพ อักษรสารสิทธิ์	๕๐๐
คุณประเจิด เปล่งศรีงาม	๕๐๐
พ.ต.อ.เสฐียร สินธุเสน	๕๐๐
คุณมานิต ปางมณี	๒,๐๐๐
คุณวิทวัส บุญญสถิตย์	๕๐๐
คุณแนบ อโนมะศิริ	๕๐๐

จาก...คณะผู้จัดทำ

เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ประกาศในราชกิจจานุเบกษา นับเป็นมหาวิทยาลัย แห่งแรกในประเทศไทย ซึ่งผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร และต่อมา ได้ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๗ กับในปีนั้นเองได้ผลิตบัณฑิตซึ่ง โอนมาจากโรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม และคณะนิติศาสตร์และ รัฐศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งนับเป็นรุ่นแรก จำนวน ๑๙ ท่าน

วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๘๐ คณะกรรมการมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมือง ตราข้อบังคับให้เปิดการศึกษาชั้นเตรียมปริญญามหาวิทยาลัยวิชา ธรรมศาสตร์และการเมือง (ต.ม.ธ.ก.) ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๔๗๑ โดยกำหนดให้ ผู้สอบไล่ได้ชั้นมัธยมบริบูรณ์ (มัธยมปีที่ ๖) เข้าศึกษา ๒ ปี เพื่อเตรียมคนเข้า ศึกษาในหลักสูตร “ธรรมศาสตร์บัณฑิต” ต่อไป ส่วนคณะพาณิชย์ศาสตร์และ การบัญชีนั้น ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๔๗๑

๑๓ มีนาคม ๒๔๙๕ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มี ผลบังคับใช้ เป็นผลให้มีการเปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยมาเป็น มหาวิทยาลัยธรรม- ศาสตร์ และยุบตำแหน่ง ผู้ประศาสน์การ มาใช้อธิการบดีแทน

ประมาณ มีนาคม ๒๔๙๐ เมื่อนักเรียนเตรียมอุดมศึกษาแห่งมหา- วิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ผ่านการสอบตามหลักสูตรกระทรวง ศึกษาธิการเรียบร้อยแล้ว และนักศึกษาทั้งผู้ผ่านและไม่ผ่านการสอบไล่ของ หลักสูตรดังกล่าว มีสิทธิ์ได้รับประกาศนียบัตร เตรียมปริญญาของมหาวิทยาลัย เพื่อเข้าศึกษาหลักสูตร ธรรมศาสตร์บัณฑิต ได้เช่นเดียวกับรุ่นก่อน ๆ มหาวิทยาลัย จึงได้ปิดโรงเรียนเตรียมของมหาวิทยาลัยตั้งแต่บัดนั้น...เป็นอันว่าโรงเรียนเตรียม มีอายุสั้น เพียง ๙ ปีเท่านั้นเอง

๑๕ มิถุนายน ๒๕๒๗) นักเรียน-เตรียม ม.ธ.ก. ตั้งแต่รุ่น ๑ ถึง รุ่น ๘ ได้ร่วมกันก่อตั้ง ชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ขึ้น ตามอุดมการณ์ที่นักเรียนเตรียมรุ่น ๑ ท่านหนึ่ง ได้รับทราบคำปรารภจากท่านผู้ประศาสน์การ ว่า นักเรียน ต.ม.ธ.ก. ควรจะสมานสามัคคีและช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน (ขณะนี้นักเรียนเตรียมรุ่น ๑ อายุประมาณ ๗๕ ปี และนักเรียนเตรียมรุ่น ๘ อายุประมาณ ๖๕ ปี)

เป็นอันว่า ปีนี้ พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นปีที่มหาวิทยาลัยมีอายุครบ ๖๐ ปี และชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ เพิ่งมีอายุย่าง ๑๐ ปี ประกอบกับ ชมรมฯ ได้มีสถานที่ทำการของชมรมฯ ที่สถาบันปริติ พนมยงค์ ๖๕/๑ ขอยทองหล่อ สุขุมวิท ๕๕ เป็นการถาวรเช่นกัน

ข้อความข้างต้นทั้งหมดนี้ คือ ที่มาและมาถึงปัจจุบันนี้ ของ ม.ธ.ก. กับ ต.ม.ธ.ก. จนมาถึง ม.ธ. ในเวลานี้ แต่ทั้งหลายทั้งปวงนั้น ทุกท่านคงทราบดีว่า มาจากบุคคลเดียวเท่านั้น ที่ได้ก่อตั้งสถาบันการศึกษาแห่งนี้ขึ้นมา ไม่ว่า โรงเรียน จะถูกยุบไป ชื่อมหาวิทยาลัยถูกตัดให้สั้นลง แต่ทุกคนย่อมทราบดีว่า สถาบันการศึกษาแห่งนี้ ริเริ่มก่อตั้งและผู้ดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การมีเพียงคนเดียว จนถูกยุบเลิกตำแหน่งนั้นไป คือ **หลวงประดิษฐมนูธรรม** หรือ **ดร.ปริติ พนมยงค์** ผู้เห็นการณ์ไกลก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ไว้ให้แก่ชาติบ้านเมืองเกือบทุกสาขา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยแห่งที่ ๒ ของประเทศที่ยืนยงมั่นคงจนตราบเท่าทุกวันนี้

ท่านผู้นั้นคือ บุคคลที่ควรบูชา บูชา จ ปุชณียานั ท่านผู้ประศาสน์การ และรัฐบุรุษอาวุโส ปริติ พนมยงค์

ข้อเขียนที่ยกย่องเกียรติคุณของท่าน ทั้งที่ปรากฏในสถานที่อื่น และ หนังสือฉบับเล็ก ๆ นี้ ซึ่งมีต่อเนื่องมาเป็นปีที่ ๙ ยังไม่สามารถพูดถึงคุณความดี ในด้านต่าง ๆ ได้หมดสิ้น จำต้องเสาะหาอีกมากมาย มีผู้ที่ทราบเรื่องดี แต่ไม่สามารถจะมาเล่าให้เราฟังได้ หลายท่านได้ถึงแก่กรรมไปก่อน บางท่านไม่กล้า เพราะเกรงจะเกิดปัญหาบางอย่าง อย่างไรก็ตามก็ดี ในปีนี้ เท่าที่พอจะหามาจัดพิมพ์ ได้ แม้ไม่มากตามที่ตั้งใจไว้ แต่ก็นับว่าน่าพอใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักศึกษา ปัจจุบันที่พูดในที่ประชุมครั้งหนึ่งว่า นักศึกษารุ่นใหม่ พร้อมทั้งจะร่วมในการ

สนับสนุนเชิดชูเกียรติคุณของท่านผู้มีคุณูปการมากมายทั้งประเทศชาติและมหาวิทยาลัย คือ ท่านผู้ประศาสน์การ จึงขอให้มีส่วนร่วมมีร่วมใจด้วยเป็นคำพูดที่สร้างความประทับใจแก่ผู้ร่วมในที่ประชุมอย่างมาก ปีนี้ เราจึงสรรหาข้อเขียนของนักศึกษาปัจจุบันมาร่วมด้วย เพื่อสนับสนุนความมุ่งประสงค์เช่นว่านั้น

ชาว ม.ธ.ก. หรือ ชาวธรรมศาสตร์ทุกคน มีความเคารพ นับถือ เลื่อมใสศรัทธาต่อท่านผู้ประศาสน์การ ต่ออุดมการณ์ของท่าน รวมทั้งเชื่อและมั่นใจในหลักการทุกประการของท่านด้วย พร้อมทั้งเชื่อว่าทุกคนพร้อมที่จะปฏิบัติตามเช่นกัน อย่างเช่น พุทธภาษิตที่ว่า ธมฺโม ทเว รกฺขติ ธมฺมจารี ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม ซึ่งท่านได้เน้นอยู่เสมอ แม้แต่ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ท่านยังนำหลักนี้ไปใช้ จึงมั่นใจว่า ผู้ที่มาจากสถาบันแห่งนี้ ย่อมตระหนักในพุทธภาษิตนี้ด้วยอย่างแน่นอน

คณะผู้จัดทำ หวังอย่างมากว่า เอกสารชิ้นนี้ แม้จะน้อยค่าไปบ้างสำหรับปีนี้ แต่คงจะให้ประโยชน์แก่ทุกท่านที่สนใจบ้าง ซึ่งคณะผู้จัดทำพอใจและภูมิใจที่ได้ปฏิบัติหน้าที่รับใช้ กับได้ตอบสนองของคุณแต่ท่านผู้มีบุญคุณอย่างใหญ่หลวงทั้งต่อสถาบันแห่งนี้และต่อประเทศชาติ เท่าที่สามารถทำได้ หากมีสิ่งใดผิดพลาดบกพร่อง ที่ไม่มีโอกาสแก้ไข ก็จำต้องขออภัยด้วย

สุดท้าย คณะผู้จัดทำขอขอบคุณทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัท กระจกไทย อาชาสี จำกัด และบริษัท อัลฟาเทค อีเล็คโทรนิคส์ จำกัด (มหาชน) และโรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับเจ้าหน้าที่โรงพิมพ์ทุกท่านที่ได้กรุณาช่วยเหลืออย่างดียิ่ง

“คณะผู้จัดทำ”

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๗

คณะผู้จัดทำ

นางจำปูน นามประทาน นายคณิต พิษวนิชย์
นางสาวอรุณี อินทรสุขศรี นายธวัชชัย ไพรินทรภา
นางสาวเพ็ญศิริ ประภาสพงศ์ นายศิริศักดิ์ สรานุกุล
นางสาวสมฤดี ไทวระ นายอนุวัตร ณ ป้อมเพ็ชร
ร้อยตรีจ้านงค์ ธนะ ผู้ช่วยบรรณกร นายระวี ฤกษ์จ้านง บรรณกร

ปกหน้า : ออกแบบ โดย นายภาณุ ศรีนาม

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เส้นทางสดใสสุดสายตา สะท้อนคุณค่าแห่งผู้นำ

เพราะคำนึงถึงความสวยงามใสของอาคารที่สูงเสียดฟ้า กระจกไทย-อาซาฮี จึงมุ่งมั่นพัฒนา เพื่อนำเทคโนโลยีที่ดีที่สุดมาผลิตกระจกคุณภาพ เพราะ กระจกที่ดีต้องเรียบและใส สะท้อนได้ถึงเหตุผลและความคิดของผู้สร้างสรรค์ กระจกไทย-อาซาฮี หนึ่งในบริษัทผู้ผลิตกระจกชั้นนำของโลกจึงใช้ ระบบโฟลท (Float Process) ซึ่งเป็นสุดยอดเทคโนโลยีที่ใช้ผลิต กระจกคุณภาพเยี่ยม

ความสวยสดใสในท้องฟ้าคือความภาคภูมิใจของกระจกไทย-อาซาฮี ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในเส้นทางเติบโตทางสถาปัตยกรรม เพราะเส้นทางสดใสสุดสายตา สะท้อนคุณค่าของ กระจกไทย-อาซาฮี

บริษัท กระจกไทย-อาซาฮี จำกัด THAI - ASAHI GLASS CO.,LTD.

ชั้น 3 อาคารคาเธีย์เทรด 1016 ถนนพระราม 4 กรุงเทพมหานคร 10500 โทร. 233-0571-7 โทรสาร (662) 233-0202, 236-7088

